

DE CARCERE,
ET ANTIQUO EJUS USU

Ad hæc usque tempora
deducto

TRACTATUS

In duas partes distributus,

Quam altera Historiam Carceris,
altera Praxim complectitur.

AUCTORE

ANTONIO
BOMBARDINO
PATAVINO.

In Patrio Lyceo rerum Criminalium
Interprete.

PARS PRIMA

PATAVII, Typis Sem. MDCCXIII.

Apud Joannem Manfrè.

Superiorum permissu, & Privilegio.

1947

[illegible]

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

1. The first step is to identify the problem or goal. This involves understanding the current situation and what needs to be achieved.

2000

Auctor

A D

LECTOREM.

SÆpe miratus sum, Lector benevole, cur antiquarum rerum scriptores eruditionem illam, quæ ad Carceres pertinet, vel neglexerint, vel ita leviter attigerint, ut omnino neglexisse videantur. Quid enim? An dignitate caret, & utilitate potissima Judiciorum pars, quam si recte calleas, & leges multas, & aliarum rerum antiqua monumenta non una tutius, & luculentius explicabis? Non opinor id quidem. Quid igitur dicam? Nimirum tam esse amplam literarum provinciam, tam longe, la-

teque in partes omnes excurrere ;
ut nondum homines complecti po-
tuerint universam , nobisque , po-
sterisque nostris tantum relique-
rint spatii decurrendi , quantum
ad bonestam gloriam comparan-
dam satis est . Ego equidem non
tam magnifice de me sentio , ut
mibi potissimum Carceris materiam
Superum beneficio reservatam pu-
tem ; nam mecum habito , & no-
sco , quam sit mihi curta supel-
lex . Sed tamen cum campus ve-
lut in medio positus pateat omni-
bus , quid dubitem audere navi-
ter , meque aleæ tandem aliquan-
do committere ? Præsertim vero
cum mihi non sit propositum rem
obscurissimam , & adhuc inexplora-
tam absolvere , ac perficere , sed
inchoare , quasque januam quan-
dam melioribus ingeniis pateface-
re . Rem igitur totam in duas

Par-

Partes distribuam ; quarum altera historiam Carceris , altera Proximam complectetur ; ut simul habeas ; quo in umbra , simul quo in foro perfruaris . Sed vide , iudicium tuum quam reformidem . Nolo partem Alteram in lucem mittere ; antequam mei periculum faciam . Faciam autem Priorem hac , quam typis Seminarii Patavini eò potissimum concedidi ; ut bonis auspiciis uteretur . Quæ enim literulis nostris auspicia meliora esse possunt ; quam Principis Eminentissimi GEORGII CARDINALIS CORNELII huius Civitatis Episcopi ; non ad omnia solum pietatis officia vigilantissimi ; sed etiam ad bonas artes promovendas sine ulla intermissione incumbentis ? Enimvero ob id Cardinalis noster est omnium maximus , quia optimus ab omnibus prædi-

dicatur . Ob id vero in primis
prædicatur , quod bonitatem tan-
tam in alenda , instituendaque bo-
nis artibus iuventute potissimum
explicat . Nullum est enim ma-
gno Principe , & immortalita-
tem merituro impendii , curæque
dignius genus , quam quod erogatur
in liberos educandos , quos
non amor sobolis procreandæ , sed
augendæ sapientiæ studium fovet .
Sed quo me tantarum laudum
amplitudo rapit ? Redeo ad in-
stitutum . Erit fortasse qui non
probabit , me a sapientissimorum
virorum sententia aliquando di-
scessisse : sed his quidem satis
mibi videor facturum , si inge-
nue profitear , nihil me aut ira
scripsisse , aut partium studio ,
quorum causas procul habeo .
Quod si tamen non satisfecero ,
ea me cogitatione consolabor , quod
ne-

nemo omnibus ad hanc usque æ-
tatem scribendo satisfecerit , Va-
le .

NOI REFFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P. F. *Tomaso Maria Gennari* Inquisitore nel Libro intitolato, *De Carcere, & Usu ejus apud Veteres ad hac usque tempora deducto, Tractatus novus in duas partes distributus ab Antonio Bombardino in Archilyceo Patavino rerum Criminalium Interprete*, non v'esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concedemo Licenza à *Giovanni Manfrè Stampatore*, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in Materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Publiche Librerie di Venetia, & di Padoa.

Data li 16. Agosto 1713.

(*Girolamo Venier Kav. Proc. Ref.*

(*Francesco Loredan Kav. Proc. Ref.*

(*Gio: Francesco Morosini Kav. Ref.*

Agostino Gadaldini Secret.

De

I
*De Carceris voce, & variis
significationibus ejus.*

C A P U T I.

OMnis, quæ a ratione fuscipitur de aliqua re disceptatio, debet a definitione proficisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputatur. Placet hoc Ciceronis *a* præcepto institutam de Carcere tractationem præfari, quod felix, faustumque sit. Qua quidem in re cum nomina, & voces inventæ sint ad res distinguendas a rebus, ut Justinianus nos docuit *b*, idcirco operæ pretium facturum me puto, si ante omnia homonymiam, & ambiguitatem vocabuli referam, expediamque. Itaque Carceris vox aliquando usurpatur metonymice pro repagulis, unde e Circo equi emittebantur; quæ iisdem opponebantur, ne ante tempus procurrerent. Ea autem marmorea Claudius Cæsar confecit, & ex auro etiam, cum antea ex tophina essent, & ligno, ut Syetonius testatur *c*. *c* cap. 21.

a de Officiis
lib. I. in p.

b & *g* Si quis
in nomine.
Instit. de legatis.

A Qua

Qua sane auctoritate adductus Fl. Caper Grammaticus vetustissimus putavit, ubi carceris vocabulum inveniatur in numero singulari usurpatum, custodiam nefariorum hominum præferre; ubi vero in numero plurali accipiat, pro repagulis intelligendum; neque id temere: quæcumque enim essent impedimenta, quæ equis obiciebantur in ludis equestribus, plura certe erant, ac inter se ita adversantia, ut ex contrario etiam oppangerentur, ut est apud Festum. Carcer contra locus est ex una tantum custodia dictus, quamquam in plures veluti cellulas, stationesque distinctus, ut dicemus.

d lib. 6. Etymolog. c. ult.

e lib. 4. de lingua latina.

f Tull. 2. Acad. quest. Quintil. l. xii. c. i.

Is, teste Isidoro *d*, dicitur a coercendo, quod nimirum ibi asservati, ac retenti alio ire prohibeantur. Varro *e* item putavit, carcerem locum esse, a quo exire prohibentur noxii. Alii rursus alias hujus vocis rationes excogitarunt, quas data opera missas facimus, ne ostentationis causa futilem, inanem, atque otiosam disputationem intendere videamur *f*. Quod itaque utilius est, definitionem rei scilicet, aggrediamur. Ac licet plures, ac propemodum infinitas carceris defini-

ni-

Pars Prima.

3

nitiones Bartolus , Farinacius , Caravitta , Bobadilla , Scanarola , & plures alii tradiderint , placet tamen illa , quam Franciscus de Amaya in Commentariis proponit *g* in hæc verba conceptam . *Carcer est locus deputatus ad custodiam eorum , qui ob delictum vel aliam causam retinentur inclusi* . Dicitur autem locus deputatus , quia ad constituendum carcerem sola judicis destinatio requiritur , ut Martianus respondit *b* . Quare laudatus Auctor non probat , carcerem locum securum , vel publicum definiri ; neque injuria : etenim carcer dicitur , etsi tutus locus non sit , aut publicus etiam . Quid enim , si pro carcere assignetur domus propria ? quid , si domus alterius , aut integra civitas constituentur ? An non hæc quoque venient carceris appellatione ? certo certius *i* . Quod vero inseritur definitioni : *ad custodiam* : id ex Ulpiano transcriptum videtur respondente , non ad pœnam , sed ad custodiam fuisse tum primum carcerem institutum *k* . Nec est quod objicias , carcerem in Catilinaria Ciceronis vindicem scelerum appellari ; nempe quasi ad vindictam , non ad custodiam referatur .

g ad l. 2. Cod. de exactoribus lib. 10.

b l. milites 13. §. ejus flagitii ff. de re milit.

i l. in eadem 10 §. ult. juncta l. nec non 28. §. si quis in custodia. ff. ex quibus causis.

k l. aut damnatum §. §. solent ff. de pœnis.

lib. 2. de
laent.

tur . Respondemus enim ex eodem
Tullio l, vindicationem esse, per quam
vim, & contumeliam, defendendo, aut ulci-
scendo propulsamus a nobis, aut a nostris,
qui nobis esse chari debent, & per quam
peccata punimus. Quamobrem ut vindi-
cationis duas species Cicero facit; al-
teram, qua vim & contumeliam de-
fendendo propulsamus; alteram vero,
qua peccata punimus ulciscendo, quid
vetat, carcerem ex prima illa signifi-
catione vindicem appellare, qua per
carcerem vim, & contumeliam de-
fendimus? Quod si vindicem intelli-
gas quasi ultorem, non ex hoc infi-
cias eam, carcerem ad custodiam fuis-
se introductum. Mehercules cujuslibet
rei usus vel proprius est, vel impro-
prius, ut docet Aristoteles in Politicis:
Calcei usus proprius est, si inducatur
in pedes; Improprius, si in alium usum
deferatur. Sic carceris proprius usus
est, ut custodiat; improprius, ut pu-
niat, seu vindex nefariorum scelerum
sit. Neque sane in hac re perquiren-
da diutius est immorandum: etenim
vix mihi persuadeo, Ciceronem quasi
ex tempore Catilinaras recitantem,
ut ex Sallustio colligitur, tam severe,
ac,

ac , ut ita dicam , superstitione singulas verborum significationes ad trutinam revocasse : neque enim Oratorem , sed Sophistam agit , qui hæc sibi animo effingit ; ut vix risum contineam , cum in eos incido commentatores , qui singulis ex verbis , quasi quidam Visionarii (ut Hæretici illi Galli appellantur) mysteria elicere conantur . Sinamustamen eos insanire , hoc est , agere quod agunt , ac ex ea carceris definitione , quam ex Amaya protulimus , genus , differentiasque eruamus . Est igitur generis loco quod ait , Carcerem locum deputatum ad custodiam esse : quicquid enim excogitari aliquo modo potest , quo homines contineantur , id in generali significatione carcer diceretur . Facit ad hanc rem historica enarratio a Petro Ærodiæ relata *m* . Nam cum ageretur de adsciscendo ad Aragoniæ Regnum Federico Martini Regis filio extra matrimonium suscepto , aliis ad id contentendentibus , in novem convenere arbitros , summæ doctrinæ , probitatis , atque prudentiæ viros . Hi , sacris rite peractis , libatoque Sacramento , per triginta dies Advocatos partium

m lib. 5. rer.
judic. tit. 13.
cap. 6.

audierunt . Postremo ad formam Archidami sententiæ , conclusi in arce , octavo die progressi in publicum , Ferdinandum unum ex litigatoribus Regem pronunciarunt . Sic , Papa Clemente mortuo , cum Cardinales per duos annos in creatione Summi Pontificis dissensissent , Viterbienses eos incluserunt , quoad Pontificem dixissent . Et tandem ordinato Gregorio , is , coacto Concilio Lugdunensi sub Philippo tertio , qui Audax cognominatus est , decrevit , ut deinceps eo modo inclusi Cardinales & inedia , & carcere primo quoque die eligere Pontificem cogerentur . Ergo locus quilibet ad custodiam destinatus carcer proprie non est . Quod vero sequitur : *ad custodiam eorum , qui ob delictum , vel aliam causam retinentur inclusi* : id quidem loco differentię est : nam quo loco tene- mur inclusi ob delictum , illud certe non nisi carcer appellari potest . Quare Venulejus respondit *n* : *si confessus fuerit reus , donec de eo pronuncietur , in vincula publica conjiciendus est* ; scilicet ne lata sententia inanis , & elusoria judicis condemnatio sit *o* . Longe alia causa est illius , de quo D. Marcus ,
&

n l. si confessus ff. de custod. reor.

o l. sicut ult. ff. ne quid in loco pub.

Pars Prima.

7

& Commodus Scapulæ Tertyllo rescripserunt ; cum Julius Priscus in eo furore esset , ut continua mentis alienatione omni intellectu careret , diligentius custodiendum esse , aut etiam vinculo coercendum , quod non tam ad pœnam , quam ad tutelam ejus , & securitatem proximorum pertinebat p.

l. Divus 14.
ff. de off. Præ-
fidis.

Carcer contra naturam dicendus ne sit, & an locus sanctus recte appelletur.

C A P U T II.

TOrquentur Interpretes inter se in expendenda definitione servitutis, ubi ea dicitur Constitutio juris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam subjicitur: non enim satis perspectum habent, quid illud *contra naturam* præferat *a*. Mihi tamen persuasum est, quod Georgius Frantzkius adducit, servitutem esse contra naturam incorruptam; quam potissimum respicit jus naturæ; non vero contra naturam malitiis, atque sceleribus inquinatam. Hæc apposite rependere statui in definienda Doctorum dubitatione; Num Carcer contra naturam sit; quod quidem ex eo maxime affirmant nonnulli, quia jus libertatis, hoc est naturalis facultas ejus, quod cuique facere libet, per carcerem infringatur *b*; nihil enim multum a spe-

a in §. servitus 2. Instit. de Jure pers.

b l. Titio 70. §. Titio ff. de condit. & demonstr.

specie servientium differunt, quibus facultas recedendi non datur *c*. Veruntamen servum illum re vera non esse, sed potius in servitute, dicendum est; quæ duo toto cælo distare scimus, cum alias qui in carcerem impactus est, testamentum facere, contrahere, & testimonium dicere possit *d*; non aliter ac qui propter animi vitium; veluti furiosus, ac prodigus, bonis quidem interdicuntur a lege, dominio tamen rerum suarum non spoliantur *e*. Quare receptissimum est, vincula non ad puniendos, sed ad continendos noxios fuisse introducta *f*. Et mandatis Principum, quæ Præsidibus Provinciæ dabantur, cum ad earum administrationem proficiscebantur, cautum erat, ne quis perpetuis vinculis damnaretur. Idque a primordio cautum fuisse videtur, ut de pœna gladii Tertullianus ad Scapulam *g*, idest cum primum Legati Cæsaris in Provincias missi fuerunt. Sed cum Præsides adversus mandata quosdam ad perpetua vincula damnaverent, id iterum D. Adrianus postea rescripsit, & mox Antoninus *h*. Et adhuc post rescriptum utriusque Præsides

c 1. nihil 2. ff. de lib. homin. exhib.

d 1. post contractum 15. ff. de donat. l. si quis 6. §. ejus ff. de injusto &c. l. in viti 3. ff. de Testibus.

e 1. qui fure re ff. de statu hominum.

f 1. aut damnatum 8. §. solent ff. de pœnis.

g cap. 4.

h 1. mandatis 35. ff. de pœnis l. 6. c. cod.

fides solebant eam pœnam imponere potentatu improbo, & terrore violento, ut loquitur Cyprianus Epistola 38; sed hoc contra naturam erat, si naturam incorruptam spectes: si vero attendas corruptam, id naturæ convenire dicendum est; nisi forte respiciatur in hac temporum nostrorum calamitate, quibus nec vitia nostra, nec remedia pati possumus. Major autem dubitatio est, num Carcer locus sanctus recte appelletur; qua in re statuendum puto, *Sanctum* dupliciter accipi posse; generaliter, & singulariter; quod innuere videntur Marcianus, & Ulpianus I. C. i, quorum alter generaliter statuit; sanctum esse, quod ab injuria hominum defensum, atque munitum est; alter vero ait, proprie (& sic in significatione singulari) *k*, quæ nec sacra, nec prophana sunt; sed sanctiōe quadam subnixa. Porro generaliter dicuntur Sanctæ res, hoc est ab hominum injuria vindicatæ, aut pudore, aut tempore, aut loco. Pudore, quo sensu Parentum, & Patronorum personæ sanctæ dicuntur^l; & sanctum hominem, Virum sanctum, sanctitate perspicuum Tullius, & Vellejus di-

i. l. Sanctum
§. l. sacra g. §.
proprie ff. de
R. D.

* Jacob Gothofre. in l.
qui vetante
102. ff. de R. I.

l. l. liberto g.
ff. de obsequiis.

dixere *m*: quę omnia a Sanctissima af-
fectione proficisci Ulpianus putavit *n*.
Tempore item dicuntur sancta ea,
quę arcano tempore, quasi religione
quadam proteguntur: ita sanctas nu-
ptias Eschinus apud Terentium in A-
delpho *o*, & Livius sanctum consi-
lium *p*. Ac tandem loco etiam sancta
res dicitur, ut ærarium sanctum,
quod in æde Saturni recondebatur *q*.
E contra singulariter sanctum dicitur,
quod sanctione quadam subnixum est,
sive lege, sive etiam religione muni-
tum. Utrumque complexus est Livius
noster, ubi de Tribunis plebis ait,
cum religione, tum lege inviolatos
effectos fuisse a Romanis *r*. Unde san-
ctę res singulariter dicuntur lege, aut
ritu. Ritu erant sancti Legati, qui a
sagminibus dicti erant, hoc est herba,
quam ipsi ferebant, relatis quibusdam
cum magna celebritate cæremoniis *s*;
quemadmodum virgam consecratam
Legati Francorum gestabant *t*. Lege
vero dicitur sanctum, quod sanctio-
ne legis custoditur, pœna capitis con-
stituta: nam eas partes legum, qui-
bus pœnas constituimus adversus eos,
qui contra leges fecerint, sanctiones

m Pro Ro-
scio. Histor. 2.

n Nec ei 17.
§. eorum ff.
de adopt.

o Aa. 5. sc. 7.

p lib. 30.

q Cæsar lib.
1. Livius lib.
3. Tullius ad
Attic. 7.

r lib. 3.

s 1. Sanctum
§. 1. ff. de R.
D.

t Gregor Tu-
ron. Paul.
Diacon. de
reb. gest. Lon-
gob. lib. 6. c. 7.

" S. Sanctæ
yo Instit. de
R. D.

* ab Ulpiano
in Fragment.
Tit. de I. I.

* in Romulo,
& in Proble-
mat.

vocamus # ; fortassis ab effectu , quia efficiat , ut legi sua auctoritas , & sanctitas constet , cum lex illa , quæ pœnas adversus transgressores non statuit , alibi imperfecta appelletur x . Et hæc allusio muris , portisque civitatis accommodatur , quod religione , ac lege inviolata , & sancta esse debeant ; muri namque solemni quodam ritu consecrabantur per aratri circumductionem ; ubi vero Portæ futuræ erant , id loci non fulcabant , ne quid religionis contraherent , sed aratrum suspendentes Portarum spacia relinquebant intacta ; quæ ratio Plutarchum movit y , ut Portas sanctas esse negaret , nimirum quia cum alia multa ad usum vitæ importare , & exportare , tum vero mortuos per eas efferre solebant , ut Varro , & idem Plutarchus testantur ; addentes , si Portæ sanctæ essent , res nullas , nisi prius expiatis , invehere & exportare fas fuisse : sed hæc illi , qui jus Pontificum ex augurum cæremoniis sequuti sunt . Nos vero Portas quoque dicimus sanctas , quia eas , non minus quam muros violare nefas sit , aut aliquid in eas delinquere . Itaque muros , & Portas dicimus sanctas ,

ctas, nec non leges ipsas, ex San-
ctione, quod adversus violatores ea-
rum pœna statuta sit *z*. Id tamen in-
telligamus oportet de sanctione legis *z* ult. §. de
particulari; cæterum vix quicquam *R.D.*
est, quod non contra injurias homi-
num sit lege, & Sanctione munitum.
Fama, vita, conjugia civium, domus
propria, & pleraque alia ne offendan-
tur, lege cautum est. An igitur ista
omnia sancta? Nugæ. At quorum
violatio acrioribus, & singularibus
pœnis, veluti capitalibus coercetur,
ea recte dixeris Sancta. Hinc conji-
cias, Carcerem Sanctum quidem dici
posse generaliter, & analogice, quod in-
violabilis sit, & ab injuria hominum
communitus, non tamen Sanctum
esse singulariter, quippe qui neque
ritu aliquo a profanis omnino rebus se-
paratur, neque particulari Sanctione
legis violatores ejus coercentur. Quid
enim tam absurdum esset, quam tene-
bris incultum locum, odore fœdum, at-
que terribilem sanctum apud Romanos
fuisse existimare *a*? Nec enim muros
civitatis omnes Sanctos Jurisconsulti
dixerunt, sed publicos; Eosque San-
ctos solummodo nuncuparunt, qui
mæ-

a Ant. Mat-
thei de dict-
tis lib. 27 tit.
ult. cap. 4. n. 2.

mænium partes essent , cujusmodi Carcer non erat , qui non pars mænium fuit , sed in media urbe , atque imminens Foro , ut suo loco expendemus . Nec movet , quod Divi Fratres Æmilio Tyroni rescripserunt , de iis qui carcere effracto evaserunt , fumen-
 dum supplitium esse ; ex quo deducunt nonnulli , carcerem Sanctum esse *b* ; respondemus enim , vitiosam esse illationem : Capitale delictum est ; ergo quod violatur sanctum . Nam & homicidium capitale est ; Sanctum tamen hominem haud recte dixeris , nisi forte generaliter . Imo vero ut effractionis delictum extraordinarium est , & , ut ajunt , innominatum , ita consequens est , Carcerem Sanctum proprie non esse . Equidem scio , lege Julia majestatis teneri eum , qui confessum in judicio reum , & propter hoc in vincula coniectum emisit *c* ; sed illud singulare est in odium criminis , ut conscius criminis videatur , qui reis suppetias ferret . Non ergo Sanctum carcerem dicere absurdus est , quam si flagitiorum , scelerumque sentinam religiosam dixeris , nervum , compedes , equuleum Sanctum , & id genus alia .

b l. i. ff. de effractoribus .

c l. cuiusque
 ff. ad l. Jul.
 majestatis .

alia. Graviter D. Augustinus d: Quo-^{d de Civit. Dei lib. 2. cap. 14.} modo igitur tanta animi, & morum mala bonis præceptis, & legibus vel imminetia prohiberent, vel insita extirpanda curarent Dii tales, (loquitur de Priapo, Fe- bri Dea, & Cynocephalis hujusmodi) qui etiam seminanda, & augenda flagitia curaverunt, talia vel sua facta per thea- tricas celebritates populis innotescere cupien- tes; ut, tanquam auctoritate Divina, sua sponte nequissima libido accenderetur hu- mana? Imo vero tantum abest, ut car- cerem inter res Sanctas referamus, ut carceris vocem ad turpissima quæ- que accommodare viri latinissimi non dubitaverint. Ita Juvenalis carcerem dixit pro lupanari e...

Satyra 10.

*Tantum artificis valet balitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.*
Hinc quod Tullius in Vatinius ait:
*Ac nunc quidem C. Antonius hac cum re
miseriam suam consolatur, quod imagines
Patris, & Fratris sui, fratrisque filiam,
non in familia, sed in carcere collocatas au-
dire maluit, quam videre; non de car-
cere, ut Turnebus, sed de domo, &
quidem sceleribus ac flagitiis deho-
nestata cum Manutio, & P. Abramo
intelligendum est.*

De

*De origine Carceris , & quæ
partes illius .*

C A P U T III.

QUoniam cujusque rei maximam partem Jurisconsultus principium appellat ; ideo operæ pretium facturum me puto , si , instituta de carcere tractatione , primum ejusdem exordia proponam : nam , principiis cognitis , multo facilius intelliguntur extrema , ut apud Tullium est . Itaque animadverti , ex duobus veluti fontibus Carceris originem haurire nos posse , remoto nimirum , & proximo . Origo remota a jure gentium est : Proxima vero a jure civili . Et quod ad remotam originem attinet , res altius petenda est . Justinianus Cæsar civilia jura tunc esse cepisse tradit ; cum & civitates condi , & magistratus creari , & leges scribi ceperunt ^a ; ex quo conjicias , uno veluti partu editas civitates , & leges . Jam vero Cain primo Enochiam Civitatem condidisse , Sacer textus constituit ,

^a in G. singulorum de
R. D.

tuit, quam a filio ita placuit deno-
minari *b*; & quamquam civitates vi-
cinitatum multarum Communitates
sint *c*, Cain tamen adeo liberis auctum
fuisse compertum est, ut abunde ad
plures etiam civitates satisfuissent *d*.
Quare ipse conscientia fratricidii ve-
cors ita lamentari solitus fertur: *Omnis*,
qui invenerit me, occidet me: Dictio au-
tem *omnis* non de brutis, sed de ho-
minibus est accipienda, per ea, quæ
dominus illi; *Omnis qui occiderit Cain*,
septuplum punietur: quæ pœna in ani-
malibus rationis expertibus cadere ne-
quivisset *e*. Porro una cum ipsa ci-
vitate vincula, & carceres inædificata
fuisse, probabilis est conjectura; tum
quia ubicunque jurisdictio est, ibi &
ea adesse necesse est, sine quibus illa
stare non potest *f*; cujus generis sunt
modica coercitio in criminalibus, in
civilibus vero pignoris capio, indictio
multæ, missio in possessionem, &
cætera pœnalia judicia *g*; tum quia
Pererius ibidem ait, colligi ex Jose-
pho, posse Cain ædificasse civitatem
Latrociniorum metu, atque ita car-
ceres quoque constitutos fuisse, qui-
bus noxii custodirentur, & plecteren-
B tur.

b Genes. 4.

c Giphon ad
Arist. 1. Po-
lit. 1.

d D. Aug.
de civit. Dei
lib. 15. c. 8.

e l. 1. in pr. ff.
si quadru-
pes, &c.

f l. cui 2. ff.
de jurisdict.

g l. ult. ff. de
off. ejus, &c.
l. si quis jus
dicenti, &c.

tur. Non tamen me præterit, primam carceris mentionem in sacris paginis Josephi tempore haberi, ubi Joseph stupri suspectus in carcerem compactus est, *ubi vincti Regis custodiebantur, & erat ibi clausus h*: id tamen factum puto ex accuratiori scribendi stylo, & quod Principis potestas magis, magisque in regiam tunc formam adolevisset. Cæterum singulis nationibus, quemadmodum cruciatus, & pœnas, ita & peculiare carceres variis distinctos nominibus fuisse, apertius est, quam ut comprobare necesse habeam *i*. Ad jus civile Romanorum descendamus, in quo Ancum Martium Romæ primum carcerem ædificasse, fere omnes testantur, excepto Eutropio *k*, qui Tarquinium Superbum vincula, taureas, fustes, compedes, catenas, exilia, carceresque instituisse dixit. Puto tamen, recedendum non esse a communi sententia, quam luculenter probat Livius noster hæc habens *l*: *Quiritium quoque fossa baud parvum munimentum a planioribus addita locis, Anci Regis opus est. Ingenti incremento rebus auctis, cum in tanta multitudine hominum, discrimine recte, an per-*

h Genes 39.
vers. 20.

i Alex. ab
Alex. lib. 3.
c. 5. ubi Ti-
raquell.

k lib. 1. c. 10.

l 1. 1. Histor.

perperam facti confuso, facinora clandestina fierent; carcer ad terrorem incrementis audaciæ media Urbe imminens foro edificatur. Huic carceri addidit deinde Tullus Rex eam partem, quæ sub terra est, quæque carceri, ut Tullianum appellaretur, nomen dedit, cujus formam proponit Salustius in Conjuratone Catilinæ. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur, ubi parum ascenderis ad levam circiter duodecim pedes, humi depressus. Eum munium undiq; parietes, atq; insuper camera lapideis fornicibus juncta: sed inculta tenebris, odore fæda, atque terribilis ejus facies est. Ut autem nullus erat custodiendorum reorum locus, præter hunc Carcerem, ita Juvenalis suorum temporum calamitatem exaggerat, quibus in omni officina ferraria vincula, catenæ, aliaque id genus conficiuntur, & tamen illis satis non esse testatur; deinde Romanos jam prædicat beatos, qui olim tam paucos sceleratos habuerunt, ut unico carcere contenti fuerint: ait enim m:

*m. Sat. 3.
vers. 315.*

*Felices proavorum atavos, felicia dicas
Secula, quæ quondam sub Regibus, atque
Tribunis*

Viderunt uno contentam carcere Romam.

Jam autem dubitari potest, de quibus Tribunis senserit Juvenalis; etenim fuerunt Romæ Tribuni militum, & rursus Tribuni plebis creati sunt anno decimo sexto post Reges exactos, Aulo Virginio Montano, & T. Veturio Gemino Coss. ⁿ: hoc est, anno ducentesimo sexagesimo post Urbem conditam ^o: Illos secessio plebis in montem Sacrum extorsit. Cum enim creditores licentia vel lege sibi, vel consuetudine permessa, ut debitores, qui solvendo non essent, trahere, atque ad operas in servitute præstandas cogere possent, abuterentur; ac multi in terga miserorum crudelissime sævirent, plebsque de crudelitate ista creditorum conquesta spe vana a Patribus nihilominus se lactari animadverteret, tandem & fidei lubricitatis, & immanitatis impatiens, Sici-
nio quodam auctore, in montem Sacrum secessit. Quod cum terrorem Patribus non mediocrem incuteret, ideo ad reconciliandam plebem Menenium Agrippam ablegarunt, qui seditionem plebis composuit, ea conventionem, ut ex corpore plebis magistratus crearentur, qui auxilio plebi adversus Con-
fu-

ⁿ Helicar.
1 a' lib. 6. A-
con. in Cor-
vel.

^o Gell. lib.
17. cap. 21.

fules essent : propterea Tribuni plebis dicti *p*. Post hoc, Tribuni militum creati sunt anno ab Urbe condita tercentesimo decimo, M. Genutio, & C. Curtio Coss. quo anno ex rogatione C. Canuleii Trib. Pleb. Patres concesserunt, ut Tribuni Militum consulari potestate promiscue tam ex plebe, quam ex Patribus crearentur *q*. Ergo si Juvenalem de Tribunis plebis intelligas post Reges exactos, diu fuit unus carcer in Urbe; si vero de Tribunis militum accipias, diutius: quod minus probo, sed in medium utrumque relinquo. Exploratissimum autem est, sub Augusti filio adoptivo Tiberio, Mamertinum postea additum carcerem fuisse; quod probat vetus inscriptio eidem Mamertino carceri insculpta.

p Halicar. 1.
6. Plutarch.
in Coriol.
Liv. lib. 2.

q Liv. lib. 4.
Fenest lib. 2.
cap. 16.

C. Vibius C. Fl. Ruffinus M.
Coccejus..... Coss. ex S. C.

Vibius namque, & Coccejus Consulatum iniere anno Urbis fere septingentesimo septuagesimo quarto, ut apud rationarios temporum in confesso est, & nos infra dicemus. Porro istorum carcerum duas quasi partes fuisse, ex-

v cap. 12.

f Jerem. 32.

idem 37.

teriolem, & interiolem, patet. Pars exterior, seu anterior constabat Atrio, seu Vestibulo, & porta. Porta carceris unita, & munitissima erat, prout etiam Hierosolymitani carceris introitum porta ferrea munitum fuisse, legimus in Actis Apostolorum r; quod duplicem ob causam factum fuisse reor, scilicet contra externam, atque internam vim; ne vel custodię unito impetu, iis perfractis & perforatis elaberentur; vel populus, quod in seditione, & tumultu frequentissimum est, facilius perrumperet, & custodias emitteret. Atrium vero, seu vestibulum non eo sensu accipienda sunt, quo alioquin vestibulum accipi solet pro loco, qui vel ante ædes, vel ante Januam; verum pro conclavibus ipsis, & cellulis, quæ lucem, aeremque clementiori cœlo emittebant; ut vincti indulgentius haberentur. Ita *Jeremias Propheta erat clausus in Atrio carceris* f; qui carcer in domo Jonathan erat, & in quem jussu Sedeciæ Regis impactus Propheta fuit: nam *præcepit Sedecias, ut traderetur Jeremias in Vestibulo carceris, & daretur ei torta panis quotidie, excepto pulmento* t. Simile legitur apud Livium nostrum de Manlio: *Ob-*
ser-

servatam , inquit , in vestibulo carceris *mæ-*
stam turbam &c. u . Erat & interior car-
ceris pars , seu intima quædam sedes ,
in quam D. Paulus , & Silas coniecti
quondam fuere : *Miserunt Paulum , & Si-*
lam in carcerem , præcipientes custodi , ut
diligenter custodiret eos . Qui cum tale præ-
ceptum accepisset , misit eos in interiorem car-
cerem , & pedes eorum strinxit ligno x .
Hanc carceris obsitam , ac tetricam
plane sedem describit Prudentius Hy-
mno quinto .

* lib. 6.

* Ag. A-
post. cap. 16.

Est intus imo ergastulo
Locus tenebris nigrrior ,
Quem saxa mersi fornicis
Angusta clausum strangulant .
Æterna nox illic latet ,
Expers diurni sideris :
Hic carcer horrendus suos
Habere fertur inferos .

Similis certe carcer ille , vel carce-
ris locus , in quem coniectus Perseus
cum liberis fuit y . Ad hanc interiorem
carceris partem referri potest quod
Tullius ait in oratione pro Milone :
Subito arrepti in questionem , tamen sepa-
rantur a cæteris , & in arcas conjiciuntur ,

, Diod. l. 31.

ne quis cum iis colloqui posset . Arca propterea ab arcendo dicta , quod ea re-
conderentur delinquentes secreto , ad
Arcæ exemplum robustis tabulis con-
fecta ; unde robustum carcerem dixit
Cappadox leno apud Plautum in Cur-
culione *z* : quo sensu robustum codi-
cem , & ligneam custodiam pro tor-
mentis ex robore confectis usurpavit *a* ;
& generaliter quicquid ex robore con-
ficitur robustum , seu robusteum appel-
latur *b* . Utramque carceris partem
complexus est Constantinus Imp. ad
Florentium rationalem scribens : *Nec
vero, inquit, sedis intime tenebras pati de-
bet inclusus, sed usurpata luce vegetari, ac
sublevari; & ubi nox geminaverit custodiam,
in vestibulis carceris, & salubribus locis re-
cipi c* . Porro quod supra diximus, ar-
cam ligneam custodiam fuisse , illud
probatissime evincitur ex Seneca , u-
bi Regulum in arca transfixum fuisse
tradit, quod ea in arca undique fixi,
& extantes clavi essent *d* . propterea
hanc arcam eleganter Gellius Arma-
rium appellavit *e* . Quod autem attinet
ad Jus Canonicum , Duarenus nar-
rat , Eugenium Secundum instituisse
primo carceres , & vincula ad cleri-
cos

a An. 5.
Ren. 3.

a Idem in
Penul. Ad. 5.
Sen. 1. &
ult.

b Varro de
re rust. lib.
ci. 33. Fe-
stus lib. 16.

c 1. Cod. de
custod. reor.

d De Pro-
vid. cap. 3.

e lib. 6. c. 4.

cos coercendos; quod de usu carceris,
non vero de carcere ipso intelligamus
oportet, per ea quæ diximus *f.* Ve-
reor tamen, ut ne id quidem verum sit
(absit verbo invidia) per ea, quæ
de Decanicis infra dicemus.

f. lib. 1. c. 48
Sacr. Eccl.
ministr. c. 4.

Sub incude revocatur celebris controversia inter Baronium, & Ugonium, num Tullianus Carcer idem fuerit cum Mamertino.

CAPUT IV.

ET si Pomponii Læti, Guilielmi Fabritii, Pompeii Ugonii, aliorumque sententia sit, Tullianum carcerem eundem omnino cum Mamertino fuisse; attamen quo minus eorum sententiis assentiar, Eminentissimi Viri Cæsaris Baronii auctoritas facit *a*. Ac ut aliqua ratio nominis habeatur in primis, præter ea, quæ de Tulliano proxime diximus, Vir ille eruditissimus e Varone de lingua Latina, & Factis Populi Romani anxie investigat, unde id Mamertini nomen adeptus sit; Nihil tamen certi se adinvenisse, fateatur: neque enim probo, quod ipse ait, potuisse Mamertinum carcerem a Marte dici, qui secundum Varronem, idem

a in notationibus ad Martyrolog. 14. Maji.

dem cum Mamerte erat . Itaque nunciis , ut ajunt , relictis , statuamus oportet , ex æquivocatione vocabulorum ortum fuisse tantorum Virorum diffidium , quod scilicet Mamertinus Carcer vulgo Tullianus appelletur : nec mirum : ut enim Tullianus carcer omnium antiquissimus est ; ita , quæsitæ ex tempore præstantia , factum est , ut quilibet carcer Tullianus nominetur . Quare Apulejus de Sacerdotibus Deæ Syriæ agens : *Hæc* , ait , & *alias affanias frustra blaterantes eos retrorsum abducunt Pagani , statimque vinctos in Tullianum compingunt* *b* . Non aliter ac Latomias , vel Lautumias dixere nostri Jurisconsulti carceres , deducto vocabulo a Siculorum lingua , qua Latomiæ carceres dicebantur *c* . Cæterum Mamertinum carcerem plane a Tulliano distinctum probant utriusque constructio , positio , & usus . Prima igitur differentia a loco : nam Mamertinus carcer , quo loco D. Petrus vinculis fuit custoditus , in Aquilonari montis Tarpeii parte erat . Tullianum vero Occidentem versus fuisse constructum , validissimis testimoniis comprobatur . Primo ex C. Plinii verbis *d* ,

ubi

b lib. 9. Metamorph. Cæl. Rhodig. lib. 17. cap. 9.

c 1. succurritur ff. ex quibus causis majores. &c. l. 1. in fine ff. de Alez lusa &c.

d lib. 7. Hist. cap. ult.

ubi ait : *Duodecim Tabulis Ortus tantum & Occasus nominantur . Post aliquot annos adjectus est & meridies , accenso Consulum id pronnunciante , cum a Curia inter Rostra , & Græcostasin prospexisset solem . A columna Mænia ad carcerem inclinato sydere , supremam pronnunciabat . Porro mœnia dicta erat columna a Mœnio quodam , qui cum domum venderet Catoni , & Flacco Censoribus , ut ibi ædificaretur basilica , jus sibi columnæ unius excepit , super quam tectum proiiceret , unde ipse , ac posteri spectarent gladiatorum munus , quod tum in Foro edebatur . Eo autem loci (ut obiter moneamus) tractat Plinius de vetustissima Romanorum consuetudine , qua antequam Horologiorum usus inveniretur , solem ortum , & occasum observatione locorum quorundam per accensum designabant , idest per præconem , qui ad censum populum vocabat . Supremam item tempestatem solem occasum fuisse liquet ex lege duodecim tabularum ; statuente : *Solis occasus suprema tempestas esto* e : Unde præco dimittens iudicum confessus *Supremam* ritu quodam solemni pronnunciabat f : quod eleganter Plautus*

ex

f Macrob. i.
Saturnal. 3.
Censorinus
de die nata-
li cap. 19.

f Reccard.
ad l. 12. Tab.
c. 7. Donatus
in Andria
Terent. Ad.
scen. 1.

ex iudiciorum consuetudine ad domesticum familiarum usum traduxit; ait enim Argyrippus; *Mater supremam mihi tunc dixit, domum ire iussit* g. Probat^gur secundo ejusdem Auctoris testimonio de templo Pietatis extructo in illius carceris sede, ubi nunc Marcelli Theatrum est, C. Quinto, & M. Acilio Coss. *b*. Theatrum autem Marcelli inter flumen, & Capitolium ab Augusto erectum, dicatumque fuit, si e Foro respiceres, in quo columna Menia occidentem solem omnino occupabat *i*. Altera Tulliani, & Mamertini carceris distinctio a tempore est; illum namque ab Anco Martio, & Tullo Hostilio constructum suo loco firmavimus: at vero Mamertinum longe post, videlicet anno ab urbe condita 718. sub Augusti Imperio septimo, inædificatum fuisse, probat inscriptio vetus supra relata, quæ in carceris Mamertini fronte legitur his verbis:

C. Vibius; C. F. Ruffinus M.

Coccejus..... ex S. C.

Ut autem verissimum est, Vibio, & Coccejo Nerva Consulibus sub Augusto ædificatum fuisse carcerem istum

Ca-

^g Afran. Act. 3. Scen. 3.

^b Plin. lib. 7. cap. 36.

ⁱ Svet. In Augusto ca. 29. 43.

Capitolinum , ita desiderari potest ,
 suffecti ne , an ordinarii consules fue-
 rint eo tempore prædicti ; cum alio-
 quin satis constet , eos non sub Augu-
 sto , sed sub Tiberio Augusti adoptivo
 Consulatum gessisse circa annum Ur-
 bis conditæ 774. ut ex inscriptione a
 Panvino relata .

Ti. Cæsar D. Augusti F. Augustus
 Pontif. Maxim. Imp. VIII.

Trib. Pot. XXIII.

Dedit

C. Vibio. Ruffino . M. Coccejo Nerva
 Cofs.

Quare dicendum est , suffectos fuisse
 ex Kalendis Juliis ordinariis Cofs. D.
Haterio . Q. F. iv. N. Agrippæ , & C.
Sulpitio Ser. F. Ser. N. Galbæ ; quo et-
 iam anno Tiberius Augustus XXIV.
 Tribunitiam potestatem accepit , eam-
 demque mox Druso filio per Litteras
 absens a Senatu impetravit *k* . Tan-
 dem ex ipso usu Mamertinus carcer a
 Tulliano distinguitur ; etenim Mamer-
 tinum carcerem Privatum appellari , li-
 quet ex Actis Divi Laurentii martyris :
 ea forte ratione , quia non omnino pu-
 blicus tum primum , ac non tam re-
 ceptus ipsius usus , quam magni illius ,

ce-

* Vinandus
 Pighius Fa-
 stor. Tom. 3.

celebrisque carceris in media Urbe ædificati ; aut , si mavis , quod in eo detinerentur ii , qui bonis suis lapsi fuissent , aut tantum in bonis non haberent , quo ære alieno liberare se possent : maxime si id ex causa malorum morum contigisset ; quo casu reus dicitur ex causa privata custodiri ; quandoquidem privata judicia dicebantur a Latinis illa , quæ ad rem familiarem maxime pertinebant ^l. Verum de diverso Tulliani , & Mamertini carceris usu plura apud veterum scriptorum monumenta leguntur ; nam Tulliano carcere non modo includebantur rei , ut custodirentur , verum etiam ut occulto , & privatim præcipitarentur , prout Robur Tulliano carceri inerat , ut statim dicemus .

l l. 1. §. ult.
ff. de iust. &
jure .

*Disputatur contra Baronium Saxi
Tarpeii pœnam cum Tulliano
Robore confundentem . Quid u-
trumque sit , & qualiter inter
se differant .*

C A P U T V.

Quemadmodum abscedere a
Baronii sententia Mamerti-
num a Tulliano carcere di-
stinguentis non possum , ita
neque calculum eidem præbere Robur
cum saxo Tarpejo confundenti . Vi-
deamus itaque, quid utrumque sit , ut
exinde alterutrius discrimina elician-
tur . A Festo exordiamur in Roboris de-
scriptione: *Robur* , inquit , *dictus est in*
carcere is locus , quo præcipitatur malefico-
rum genus , quod antea arcis robusteis in-
cludebatur . Adeo autem Robur car-
ceri adhærebat , ut Plautus in Curcu-
lione non ineleganter utrumque con-
junxerit : *At ego , ait , faciam , vos*
ambo in Robusto carcere ut pereatis . Ro-
bur autem ex eo dictum ausim asse-
re,

re , quod inferior ea carceris pars , præter ingentia saxa , quibus conclau-
debatur , tabulas etiam ex robore si-
mul compactas superpositas haberet .
Viam sternit ad hanc evincendam
conjecturam Sallustius in Catilinaria ,
ubi de Robore agens ait : *est locus in*
carcere , quod Tullianum appellatur , ubi pa-
rum ascenderis ad levam circiter 12. pedes
bumi depressus . Eum muniunt undique pa-
rietes &c. Neq; sane existimes , Sallustio
excidisse verbum *muniunt* , sed data ope-
ra eo usum fuisse , ut muris tabulas
quoque impactas incrustationis instar
ostenderet ad validiorem reorum cu-
stodiam , ideoque parietibus muniri
dixit ; quemadmodum Cicero in III.
Verrina : *His tabulis templi interiores parie-*
tes vestiebantur ; est enim paries quic-
quid arrigitur muri loco . Hinc Robur
a Comico in Pænulo *robustus codex ap-*
pellatur , & lignea custodia : licet alii
aliter hæc intelligant , ut dixi cap. 3.
Imo Robustum pro robusteo , hoc est
ex robore , meminisse dictum a Varro-
ne a , ubi , *In eo aliqua robusta materia*
si in medio sit depacta , negant serpentem
nasci . ad quem locum Petrus Victorius
testatur , in antiqua lectione pro Ro-

a lib. I. De
re rustica
cap. 38.

bulsa Robusteam legi ; quod Catonis,
 & Plinii auctoritate tuetur . Codex
 autem in arboribus dicitur id , quod
 crassius super terram assurgit , ex quo
 tabulas antiqui faciebant ; unde trans-
 late Varro lib. 3. apud Nonium Co-
 dices dicebat tabulas in unum conje-
 ctas ; & apud Senecam De vitæ bre-
 vitate Claudius , qui primus Navium
 structuram excogitavit , Caudex ob id
 dictus est , quod plurium tabularum
 contextus Caudex apud antiquos ap-
 pellaretur . Ex his illustratur Juvena-
 lis locus ibi : *Horrida quale facit resi-*
dens in codice pellex b . Codex enim i-
 bidem vinculi genus est ex arborum
 truncis coagmentatum , robusta ,
 quernave sedes in privatis ædibus ad-
 versus servos nequam , & improbos ,
 quale est in publicis càrceribus robur c .
 quibus favet Propertius : *Codicis immu-*
di vincula sentit anus d . Ad Tarpejum sa-
 xum nunc convertatur Oratio . For-
 mam ejus Romanus Declamator de-
 scribit Arelius Fuscus e . *Erat , inquit ,*
præruptus locus & immensæ altitudinis moles
abscissa in profundum , frequentibus exaspe-
rata saxis , quæ aut elidant corpus , aut de
integro gravius impellant : inborrent scopu-
lis

b Saty. 2.
 vers. 57.

c Adrian.
 Turneb. lib.
 23. Advers.
 cap. 21.
 d li. 4. Eleg.
 7.

e apud Se-
 nec. lib. 1.
 contrav. 3.

lis enascentibus latera, & immensæ altitudinis tristis aspectus: electus potissimum locus, ne damnati sæpius dejiciantur. Porro Arcem hanc Tarpejam dictam esse a filia Tarpeii, probat Plutarchus in illis verbis f: Tarpeja ibi sepulta; ab ea tumulo nomen inditum mansit usque ad Tarquinii ætatem, qui cum locum dedicasset Jovi, reliquiis alio translatis, Tarpejæ nomen simul mansit: præter Capitolii saxum, quod & his temporibus Tarpejum vocant, e quo fontes præcipitare soliti sunt. Nec abluunt Silius Italicus, ac Lucretius. Ille g:

f in Romulo: & Val. Max. lib. 9. cap. 6.

g lib. 2.

Tarpejos iterum scopulos, præruptaque saxa

Scandatis licet, & celsam migretis in Arcem.

Hic vero Scelerisque lucla

Carcer, & horribilis de saxo jactu deorsum h.

h lib. 3.

Locus itaque Robur ab infami rupe distinguebat: nam Robur in ipsa planitie Urbis erat, vel saltem in ima Tarpeii montis radice carceri inædificatum. Tarpejum autem saxum in celsissimo Urbis loco, ut secure etiam despicientibus horrendum videretur, ut Cornelii Hispani verbis dicamus i:

i apud Senec. lib. 1. Controv. 3.

Ut igitur forma , & loco distinguebantur Robur , & Tarpejum Saxum , ita & diversum erat utriusque usus . Equidem fateor , ex utroque reos præcipitados fuisse (imposuit enim forte Baronio Eminentissimo præcipitatio , commune utrinque supplitium) veruntamen præcipitatio e Saxo publica erat ; e Robore occulta , & secreta : neque enim e Robore fiebat præcipitatio , quemadmodum e Saxo : nam quod Valerius Maximus ait : *De Robore præcipitati sunt* , egregie expendit Minellius his verbis : *Ideo de Robore præcipitari dicebantur , qui antea Robore includebantur , ibique per aliquot dies servati , atq; inde postea deprompti , præcipitabantur .* k Quod vero præcipitatio e saxo publica fuerit , probo : Obsides Tarentini primis tenebris , ædituis corruptis , custodia educti a Tarracina comprehensi , deducti in Comitio , virgisque approbante populo cæsi de saxo dejiciuntur l. Q. Metellus Macedonius ab C. Acinio Labeone , cum e campo reverteretur meridiano tempore , vacuo Foro , & Capitolio , ad Tarpejum raptus fuit , ut præcipitaretur , ni Attinius Collega a limine mortis eum revocasset m . Re-

k lib. 6. cap. 3.

l Liv. l. 35.

m Plin lib. 7. cap. 44.

cepti profugæ 370., quos cum Romam
 misisset Consul, virgis in Comitibus cæsi
 omnes, ac de saxo dejecti *n.* E contra *n* Livius l. 3.
 in Robore necari, aut e Robore præci-
 pitari mortem secretam fuisse, indicat
 Livius in illis verbis: *Ut in carcere instar*
furis, & latronis vir clarissimus includatur,
& in robore, ac in tenebris expiret o. Item
 Calpurnius Declamator: *Video, in-*
quit, carcerem publicum saxis ingentibus
structum, angustis foraminibus tenuem lucis
umbram respicientem. In hunc conjecti Ro-
bur Tullianum prospiciunt: & quoties ja-
centes ferrati postis stridor excitat, exani-
mantur, & alienum supplitium aspectando
suum discunt p. Hæc nisi mavis de iis, *p* Declam. 5.
 qui strangulantur accipere, aut alia
 occumbunt secreta morte, quæso, si a-
 spectant supplicium fociorum ex eo i-
 pso carcere, quo includuntur, & cu-
 jus est umbra lucis admodum tenuis,
 certo certius est, præcipationem ex
 Robore secretam, & remotis arbitris
 fieri. Quod autem Minellius agebat, e
 Robore extractos fuisse reos, ut præ-
 cipitarentur, id probat Calpurnius in-
 quiens, *iacentes ferrati postis stridore ex-*
citari. Quorsum enim stridor iste po-
 stium, nisi ut Carnifex ingrediatur ad

reos, vel ut rei ipsi educantur e carcere, ut exinde præcipites ruant? Erat itaque robur in carcere locus non absimilis arcis robusteis: placuit namque veteribus robur pro ligno usurpare. Ita in oratione pro L. Muræna Cicero, cum duritiam vitæ Spartiatarum ostendere vellet, inquit: *Qui quotidianis epulis in robore accumbunt*. Significavit autem, eos non consuevisse in lectulis accumbere, ut mos erat reliquorum Græcorum, sed in dura quapiam materia, ac ligno: robur enim dicens, lignum intellexit q. Cæterum præcipationis supplicium vetustissimi moris, & ubiq; gentium receptum fuisse, mihi probatissimum est: nam Hebræi nocentes suos sic punivere, ut Jezabel faminam impiam sub Imperio Jehu; & filiorum Seir captiva decem millia iussu Amasiæ hoc pænæ genere trucidata fuere r. Eodem Astjanax Hectoris ab Ulysse, Theseus a Lycomedes, Daphidas Sophistes ab Attalo Rege; Esopus fabulator a Delphensibus; & Arruntius quidam Paterculus a Censorino Ægestanorum Tyranno e sublimi deturbatis. Eleæorum etiam sanctio fuit, teste Pausania, de Typeo saxo fœminas

c. Petr. Vid.
Variar. lect.
lib. 3. cap. 15.

r. Paralip. 2.
cap. 24.

f. Plutarch.
in Theseo.
Val. Max. l.
1. cap. 8.

nas illas deijciendi , quæ ad Olympia penetraſſent . A Græcis itaque ad Romanos hoc pænæ genus tranſiit , & quidem Romæ naſcentis initio : nam Verius Flaccus teſtatur , L. Tarpejum a Romulo ſic punitum fuiſſe : & Plutarchus in eo generaliter ſtatuit , e Saxo Tarpejo fontes deturbari ſolitos . Ac Dionyſius Halicarnaſſeus refert , Sp. Caſſium conſulem circa annum Urbis conditæ 268. Majeſtatis reum damnatum , & a Quæſtoribus ſaxo dejectum, *Vulgari*, ut ait, *apud Romanos ſupplitio* t; Hoc eſt, multis ante leges duodecim Tab. annis , utpote quas Decemviri tercentefimo tertio Urbis conditæ anno Romæ primum promulgaverint : Verum a lege duodecim Tabularum nominatim hæc pœna ſancita eſt : *Falſus teſtis ſaxo Tarpejo deijcitur : & ſervos in manifeſto furto prehenſos verberibus afficito, & e ſaxo præcipitato* . Veruntamen ſupplīcium iſtud præcipitandorum e ſaxo reorum poſt legem Portiam , & Valeriam frequentari deſiſſe, Petrus Faber putavit : adeo ut non poſſe quem ſic damnari , ut de ſaxo præcipitaretur , Modesti- nus reſponderit . Et D. Auguſtinus tale ſup-

lib. 2.

* lib. 1. Sc.
meſtr. ca. 18.

* l. ſi diſſi-
no ff. de pœ-
nis.

y lib. 2. ad-
*ers. lit. Peri-
lian. cap. 20.
lib. 3. contra
Grescon. c.
49. in Joan-
nem cap. 3.
Tract. 11.
z lib. 20. an-
nal.

a Svet. in
Tib. cap. 62.

plritium ; ut homo præcipitaretur , in-
solitum Romanis legibus , & potesta-
tes Ramanas eo numquam usas fuisse,
multis in locis asseverat y. Nec movet,
quod Tiberii Imperatoris ævo incesti
damnatū e saxo Tarpejo dejectum fuis-
se, Tacitus scribat z : Hoc enim illorum
temporum sævitæ imputandum est ,
quibus in omne genus crudelitatis Ti-
berius irruperat : Prout ejus carnifici-
næ teterrimum testimonium Capreis
exhibitum fuit , quo loci damnatos per
exquisita tormenta præcipitari coram
se in mare jubebat , excipiente Classa-
riorum manu , & contis , atque remis
elidente cadavera , ne cui residui spi-
ritus quicquam inesset a . Itaque (ut
redeamus ad institutum) quamquam
præcipitari e Robore dicantur rei , id
tamen non est intelligendum de pœna
præcipitationis , sed de deductione ad
humiliorem locum ; siquidem *Præcipi-
tare* verbum non modo de eo dicitur,
qui jacitur, & cadit, verum etiam de
eo, qui e loco sublimi deorsum defer-
tur ; unde Virgilius in Pharmac.

*Præceps aerii specula de montis in undas
Deferat .*

Ita ut , quæ Festus ait , *Robur est lo-
cus ,*

Pars Prima.

41

*cus, quo præcipitatur quoddam maleficorum
genus, legerim quo præcipitatur per ad-
verbium loci, ut Virgilius Æneid. 1.
quoque tenetis iter; nempe ad quem lo-
cum. Imo vero Nardinus fatetur in
sua Roma antiqua, Tullianum carce-
rem aliis fuisse profundiorē, ad quem
rei e Robore præcipientes dejiciebantur;
quamquam posterioribus temporis mu-
tationibus scala fuerit, eodem teste,
inædificata; quod comice fortasse ex-
pressit Plautus in Aulularia, Puteum ap-
pellans *b*. Eleganter Cassiodorus. Non
est unum clausis exitium; multifaria morte
perimitur, qui carceris squalore torquetur.
Nunc ergo reos de Averno tuo victuros e-
mitte. Redcant ad superos, qui magna
ex parte inferos pertulerunt.*

*b lib 12. Va-
rior.*

Quid

*Quid re vera Mala Mansio apud
Jurisconsultos, diligentissime
enucleatur.*

C A P U T VI.

QUamquam Doctores nostri crassa, ut ajunt, Minerva Malam Mansionem pro Carcere ipso usurpare non dubitaverint; attamen quid in re perdifficili, & obscura sentiendum sit, hoc capite statui non perfunctorie percurrere; sed ea, qua possum diligentia, exquirere, & enucleare. Itaque Ulpianus J. C. *Si hominem apud se depositum, ait, ut quæstio de eo haberetur, ac propterea vinc-tum, vel ad Malam Mansionem exten-sum sequester solverit &c. a.* pro quorum verborum interpretatione Accursius glossator omnium ineptissime Malam Mansionem putavit esse carcerem ipsum: cum enim is, qui in carcerem detrusus est, omnibus omnino bonis carere soleat, quinimo luce ipsa, qua fruimur, expolietur, Malam Mansionem carcerem dictum putavit; & cum eo
vul-

a l. si homi-
nem 7. ff. de-
positi.

vulgaris Doctorum schola pedibus in hanc sententiam descendit. Adrianus Turnebus *b* rem hanc aliter explicat, sed tanta hesitantia, & titubatione, ut nihil affirmare videatur; inquit enim: *ego eo nomine suspicor* (sed suspicor tantum ait) *arcas, in quas conjiciebantur servi, de quibus quaestio erat habenda*. Equidem non inficior; sed Arca publica noxiorum custodia erat; nam Tullius pro Milone agens de quaestione habita in Atrio Libertatis ait: *subito arrepti in quaestionem, tamen separantur a ceteris, & in Arcas conjiciuntur, ne quis cum iis alloqui posset*. Mehercule mala mansio, de qua Ulpianus, erat custodia privata, & domestica: inquit enim; *si hominem apud se depositum, ut quaestio de eo haberetur, ac propterea vinctum, vel ad Malam Mansionem extensum sequester solverit &c.* His addo: nam si Mala Mansio nihil aliud esset, quam Arca, quid esset, quod reprehenderemus glossographum, Malam Mansionem pro carcere ipso usurpantem? Arcam enim carceris speciem fuisse, a libi ex Festo demonstravimus. Quare Optimi, ac eruditissimi interpretes non defuere, qui Malam Mansionem pro

6 lib. 23. Advers. cap. 21.

tor-

e Petr. Gregor. lib. 31. syntagni. c. 31. Budæus in l. item apud 15. §. quæstionem. 41. ff. de injuriis. Brif. de V.S. Hotton. de verb. jur. Gothofred. in l. 2. ff. de positi.

d lib. 4 Tit. 9.

e Job 13.

tormenti specie intelligerent e. Sed hanc speciem alii ad Nervum, alii ad Numellas, & fidiculas; alii rursus ad equuleum retulere. At quid ego, quoniam Mala Mansio a Græca voce est desumpta, quam vix summis labris attingere hactenus vacavit? Veruntamen quid de hac restituendum sit, satis enucleate docet Samuel Petitus d in legibus Atticis, ubi ait, apud Græcos duplex præcipue fuisse tormenti genus, quo noxii excruciabantur. Alterum appellabant *podocacen*, quo pedes in ligno vinciebantur; alterum *podostraben*, quo manus, pedesque extendebantur, torquebantur, ac luxabantur: Contendit itaque Petitus, malam mansionem esse potius *podostraben*, quam *podocacen*; quod per malam mansionem pedes manusque torquerentur, ac luxarentur. Fateor quidem, Nervum etiam fuisse, quo noxiorum pedes excruciabantur; Nervum enim appellamus, inquit Festus, etiam ferreum vinculum, quo pedes vinciuntur; juxta illud, *Posuisti in Nervo pedem meum* e. Verum enimvero nihil vetat, quin & hoc explicemus exemplo equulei; nam

nam hanc consuetudinem veteres servavere, ut, corpore in equuleo extenso, fidiculis, vel ungulis ejusdemmet membra scinderent, ac lacerarent, vel laminis candentibus, aut consimilibus instrumentis torrerent *f*. Suadetur magis magisque opinio hæc ex Magio, qui servilem pœnam dicit Equuleum *g*: de servis autem mentio fit apud Ulpianum: & quia extendere prædicatur propriè de Equuleo; unde reum longiorem factum in Equuleo dixit Seneca *b*. Sed ne hoc quidem placet; nam ex juribus allegatis apparet, Malâ Mansionem propriè quæstionem non esse, sed præparatorium quoddam ad quæstionem ipsam; quandoquidem Ulpianus ait: *Si hominem apud se depositum, ut quæstio de eo haberetur, ac propterea vinctum, vel ad malam mansionem extensum sequester solverit, &c.* Ordo est, *Extensum ad malam mansionem, ut quæstio de eo haberetur.* Igitur quia extensio ad malam mansionem non est propriè quæstio, sed præliminare quoddam antecedens quæstionem. Præterea idem Ulpianus alibi ait *i*. *Quæstionem intelligere debemus & tormenta, & corporis dolorem ad eruendam veritatem.*

Nu.

f Gallon. de cruciat. S.S. Marty. c.3.

g De Equuleo cap.12.

b Epist. 67.

i in l. item 15. §. quæstionem 41. ff. de injur.

*Nuda ergo interrogatio, vel levis territio non pertinet ad hoc edictum. Quæstionis verbo etiam ea, quam malam mansionem dicunt, continebitur. Sensus est; Malam mansionem non afferre corpori dolorem; ideoque quæstionem proprie non esse: quia tamen excedit cancellos levis territionis, ideo non erit quæstio propriè dicenda, sed quæstionis nomine veniet; est enim receptissimus scribendi stylus apud jurisconsultos; ut quod analogice venit, & minus proprie, id dicatur venire nomine alterius rei k. Quare, me iudice, propriè veritatem attigit, qui malam Mansionem existimavit pertinere ad genus quoddam coercionis, quod partim pænæ, partim custodiæ, partim verò quæstionis habendæ causa inferebatur. Loca hujusmodi, in quæ servi ponebantur, a Julio Polluce l recitantur in hæc verba: *Molæ, carceres, pistrinæ, granaria, & molendina*. Quo etiam referendus Aristophanis catalogus servilium aliquot tormentorum a Pignorio nostro relatus; *Extensionem in tabula, suspensionem, scuticam e pelle histricis, verbera, torturam, aceti in nares infusionem, & laterum impositionem, &c.* Erit er-*

k l. natura-
les. 9. ff de
O. & A.

l lib. 3.c.8.

ergo Mala Mansio locus in ergastulo ,
quo servi vincti , ac custoditi detine-
bantur . Cum autem multa genera fue-
rint malarum mansionum , ut diximus,
Jurisconsultus generali vocabulo uti vo-
luit . Mansiones enim veteribus voca-
bantur diversoria , in quibus quietem
capiebant viatores ; quales expeditio-
num tempore parabantur militibus *m* ,
a manendo dictæ ; unde Galli traxe-
runt vocabulum *Maisons* : etenim iter
faciebant milites tempore , & spacio
determinato , scilicet viginti miliarium
per singulos dies *n* : quamquam con-
tingere possit , ut breviori spatio ma-
gnum iter absolvatur , ut de Mithrida-
te legimus apud Appianum Alexan-
drinum *o* , uno tantum die confecis-
se centum miliaria ; & Socrates re-
fert , fuisse Constantinopoli quendam
Palladium equos agitantem tam mi-
rabili celeritate , ut spatio tridui Con-
stantinopoli in Persiam perveniret , &
rursus Constantinopolim e Persia eo-
dem illo spatio reverteretur *p* , ut ,
quod latissimum per se erat , Roma-
num Imperium celeritate sua angu-
stissimum effecisse videretur . Est itaque
mansionis vocabulum media vox , quæ

n l. nemo. 8.
Cod. de an-
nonis, & tri-
bat.

n l. i. ff. si
quis cautio-
nibus, &c.

o De Bello
Mithrid. c.
158.

p lib. 7. Hi-
stor. Eccles.
cap. 19.

&

q. l. 12. De
erogat. mi-
lit. annonaz.

& in bonam, & in malam partem tra-
hi potest: nam in Codice Theodosia-
no mentio fit de bona Mansione, quæ
commodis omnibus referta erat, at-
que parata q. Mala ergo mansio e con-
tra malum diversorium erat, seu re-
ceptaculum, in quo servus interim
custodiebatur, donec legitima quæstio
de eo institueretur: ubicumque enim
vox aliqua media est, ibi semper ad-
jecta est dictio quædam, quæ alteram
ab altera distinguat. Hoc sensu do-
lum malum dicimus, ut distinguatur a
solertia, quæ dolus bonus est: Eodem
malum venenum appellamus, ut me-
dicamenta excludantur: Eodem ma-
lum contractum Triphoninus expressit,
ut ab honestis conventionibus sejun-
gatur r.

r. l. 1. §. non
fuit autem
ff. de dolo
malo. l. 3. §.
adjectio ff. ad
l. Cornel. de
Sic. l. si re-
rum ff. de re
judicata.

De Latomiis, seu Lautumiis; & an differant a Lapidinis, seu damnatione in Metallum.

C A P U T VII.

Jacobus Cujacius vir non modo de jurisprudentia nostra, verum etiam de universa litteraria Republica optime meritis, in suis doctissimis commentariis, quos Observationes appellavit, expendens vulgarium, & Florentinarum Pandectarum lectionem de Latomiis, vel Lautumiis agentem, congestis ad hanc rem clarorum virorum auctoritatibus, Lautumias, non autem Latomias legendum esse concludit *a*. Verum quia scire leges non est verba earum tenere, ut alibi Celsus definivit *b*, neque enim virtutem verba putes, ut lucum, ligna *c*, idcirco quid istæ Lautumiæ fuerint, utilius expendamus. Porro originem Lautumiarum proponit Tullius in Verrem actione septima a Dionysio Tyranno crudelissimo fuisse, ubi quon-

D dam

a lib. 6. Obs.
serv. 7. l. 1. ff.
de aleat. l.
succurritur 9.
§. ult. ff. ex
quibus causis
maiores &c.

b l. scire leges
ff. de leg.

c Horat. lib.
Epist. 1. ad
Numicium.

dam Lapididinæ erant Syracusis, pro-
ut lingua Siculorum Latumiaæ appel-
lari Lapididinæ solent, secundum A-
lconium nostrum. Ut igitur effossis in-
gentibus faxis, ac excisis, ingentes
caveæ sub terra apertæ sunt; ita pla-
cuit, eo loci reos condere, & ut a ro-
boreis tabulis, vel rubicundis faxis
Robur, ita a Lapidinis, & faxis
Lautumiaæ dictæ sunt. Quare opus il-
lud ingens fuisse Tullius testatur, to-
tum ex saxo in mirandam altitudinem
depresso, & multorum operis penitus
exciso; nihil tam clausum ad exitum;
nihil tam septum undique; nihil tam
tutum ad custodias. Hinc de istis Lau-
tumiis intelligas malim Aurelium Pru-
dentium, virum sane & innocentia
morum, & elegantia dicendi celebra-
tissimum, qui in Hymno B. Vincen-
tii hæc habet.

*Est intus imo ergastulo
Locus tenebris nigrior,
Quem saxa mersi fornicis
Angusta clausum strangulant.*

Itaque hujusce carceris derivatio pro-
cul dubio decepit eos, qui Lautumias
pro

Pars Prima.

51

pro Lapidinis usurparunt: quasi idem omninò sit in metallum, aut in opus metalli damnare, ac in Lautumias. Mehercule fefellit illos auctoritas Plauti in Captivo, ubi *Ægio d: inde*, inquit, *ibis porro in lautumias lapidarias*. Verum id comice dictum puto, non quod lapicidinæ vere Lautumiæ fuerint, sed quia quemadmodum Lautumiarum carcer, ita & lapicidinæ gravissima incommoda præseferebant. Quocirca inquit: *Inde extra portam ad meum libertum Cordalium in lapicidinas facite deductus fiet*. Non ergo Plautinæ illæ lautumiæ carcer publicus erant, sed Ergastulum; nam publicus Lautumiarum carcer erat in Urbe non procul a Tulliano, de quo Livius *c*, ubi de incendio Romæ circa Forum orto, Coss. M. Claudio Marcello, & M. Valerio: *Interrupit*, inquit, *hos sermones pluribus simul locis circa forum incendium ortum. Eodem tempore septem tabernæ, & argentariæ arserunt. Comprehensa postea privata ædificia, comprehensæ Latomiæ, forumque piscatorium, & atrium regium*. Id evidentius probo ex auctoritate legum nostrarum; quandoquidem certi juris est, eum, qui in metallum, vel in opus metal-

*d A& 3.
scen. 5.*

Hist. li. 36.

f l. aut da-
mnum 8 §.
Inver ff. de
penis.

g l. succur-
ritur 9. ff ex
quibus caus.
mai.

b l. i. §. ult.
ff de alea lu-
tu &c.

li damnatur, vinculis atque compedi-
bus obligari; ea solummodo inter u-
trumque differentia, quod qui in me-
tallum damnatur, gravioribus vincu-
lis premitur; qui in opus metalli, le-
vioribus f. Jam autem lautumiis com-
pactum nullis omninò vinculis constri-
ngi probat Callistratus, ubi ait: *Vinculo-
rum autem appellatio latius accipitur: nam
etiam inclusos veluti lautumiis victorum nu-
mero haberi placet, quia nihil interfit, pa-
rietibus, an compedibus quis teneatur g*,
Ergo qui Lautumiis detinebatur, parie-
te tantum clausus erat; qui Lapici-
dinis, vincula, & catenas patiebatur.
Ex his illustratur Ulpiani locus, quo
expendit Edicti Prætorii verba adversus
aleatorum socios proposita. *In eum*,
inquit, *qui aleæ ludendæ causa vim in-
tulit, uti quæque res erit, animadver-
tam. Hæc clausula pertinet ad animad-
versionem ejus, qui compulit aliquem ludere,*
ut aut multa mulctetur, aut in lautumias,
vel vincula publica detur b. Nam quam-
quam plerique autument, lautumias
ibi pro coercitione metalli esse acci-
piendas; attamen evidentissime con-
trarium duobus propositis principiis
ostendam. Premitto igitur primo,
da-

damnationem in metallum fuisse pœnam, quæ inter capitales referebatur, quod quasi mortuus haberetur, qui ea plecteretur: privabatur enim libertate, civitate, & familia, ex quibus politica civium vita constare dicitur *i*. Quare D. Hadrianus rescripsit, in opus metalli neminem ad tempus damnari posse, tum quod contra naturam sit, ut quis pro parte temporis servus dicatur; tum quod sit indecorum, ut ad Civitatem Romanam redeat, qui servus pœnæ fuerat *k*: ex quibus omnibus obtinuit sententia existimantium, coercionem metalli ad secundum gradum meri imperii esse referendam, quod acriorem, pressioremque reorum animadversionem contineat *l*. Hinc Præfecto Urbi ex Epistola Divorum Veri, & Antonini ad Fabium Cilonem specialiter concessum est jus in metallum damnandi *m*. quæ est imperii meri natura, ut iis tantum competat, quibus specialiter lege, vel Senatus consulto, vel Constitutionibus Principum tribuitur *n*. Præmitto secundo, Prætores Urbanos, qui civilibus tantum negotiis omnino vacabant, merum imperium

i l. capitalis
28. ff. de pen.
§. maxima.
Instit. de
Cap. de min.

k l. capitalis
in §. divus.
l. libertas 21.
ff. de manum.
t. ff.
Svet. in August. cap. 40.
Ulpian. in fragm. de libertis.

l Gentil. de
Jurisdic. li.
3. c. 8.

m l. aut damnatum.
§. Præfecto. ff.
de pœn. &c.

n i. i. ff. de
Off. ejus &c.

o l. Imperiū
 1. ff. de iurisd.
 dict. &c.

p l. 1. ff. de
 Off. Præf. Urbi. l. 1. &
 2. ff. de in-
 spect. tuto-
 ribus.

q l. si quis
 injuriam 35.
 ff. de injur.

r l. 1. § ult.
 cum l. sequen-
 ti ff. de in-
 spectis. Ca-
 trenf. in l.
 quicumq; n.
 9. Cod. de
 servis fugi-
 tivis.

nullatenus habuisse; nam cum merum imperium nihil sit aliud, quam potestas animadvertendi in facinorosos; ubicumque animadversione ista opus esset, ad Præfectum Urbi Prætor reos remittebat, ad quem omnium plane criminum vindicandorum cura legibus demandata erat p. Nisi forte corporalis pœna, veluti verbera, infami, atque inopi homini infligenda esset; nam id hercle Prætori etiam compete-
*bat. Ita si quis injuriam atrocem fecerit, qui contemnere injuriarum judicium possit ob infamiam suam, & egestatem, Prætor acriter exequi hac rem debet, & eos, qui injuriam fecerunt, coercere q. Neque solam egestatem sufficere putandum est, ut id juris Prætor usurpet; sed ad Præfectum urbi remittere debet. Sicut & tutores ob facta atrocia in tutela admissa, non quilibet, sed plebei, vel liberti remittuntur r. Ex his apparet, Ulpianum verba facientem de edicto Prætorio pœnali, non de coercitione metalli, sed de carcere esse accipien-
 dum; nam ex dictis conjicies, in metallum damnare meri imperii fuisse: quo quoniam Prætor carebat, idcirco non poterat in metallum damnare,*
 sed

sed ad Lautumias, seu carceres publicos: Dices. Cur diversum, ut Prætori liceat dare in Lautumias, seu vincula publica reum, non item in metallum possit? Solvimus tamen: nam damnatio ad carceres, & ad vincula publica potest dupliciter contingere: perpetuo, & ad tempus. Damnatus perpetuo carcere dicitur affectus pœna ad merum imperium pertinente, quia quæ pœna libertatem adimit, ad merum imperium spectat: contra vero temporarii carceris coercitio ad mixtum imperium referenda est, quippe quæ in modica coercitione consistit; Quamobrem Lautumiarum, & publicorum vinculorum pœnæ de carcere temporario accipiendæ sunt, non autem de perpetuo. Igitur allucinantur, qui Lautumias pro Lapidinis accipiunt, aut locis illis, e quibus effodiebantur metalla; nam mirum, in legibus nostris tam crebram mentionem fieri de metalli coercitione, & tamen nusquam, quod sciam, lautumiarum vocabulo designari. Satiùs itaque erit, si dicamus, Latumias subterraneam carceris cellam fuisse, cui propterea Triumviri capitales præ-

/ Bartol. in
l. 3 ff. de ju-
risdictione.
l. 2. ff. de lib.
hom. exhib.
l. post 36.
Cod. de li-
ber. causa-
r 13. §. tu-
tores ff. de
suspect. tut.

" Livius l.
36.

esse jussi sunt *u.* Unde Tullius in Pi-
sonem, Catilinæ lautumarium appel-
lat carceris colonum, quales plerique
in conjuratione, & Catilinæ societate
fuerunt *x.*

x Turneb.
in Varron.
de ling. Lat.
verbo: *La-*
tumia.

*De causa finali Carceris, & jure
ne, an injuria receptum, ut pro
pœna adhibeatur.*

C A P U T VIII.

HUmano, divinoque jure mihi probatissimum est, carcerem ad custodiam, non vero ad pœnam primitus fuisse institutum. Enimvero jure Moysis sanctum erat, ut qui blasphemassent nomen Domini, in carcerem mitterentur; donec nossent, quid juberet Dominus *a*. & Sabbati violatores in custodiam carceris recipiebantur *a nescientibus*, quid *super iis facere deberent* *b*. Humano pariter jure adeo hoc ipsum servatum est, ut probatione egere non videatur. Quare Præsides Provinciæ si aliquem putaverint esse in insulam deportandum debent super ea re Principem consulere; medio autem tempore, dum, scribitur, jubere eum debent in carcere esse *c*: ac diligenti custodia vincendi fugitivi tamdiu sunt, quam diu ad Præfectum Vigilum, vel ad Præ-

a Levit. cap.
24. v. 12.

b Numer.
15. v. 34.

c Inter pœnas 6. §. 1.
ff de interd.
& releg.

d l. 1. §. 7. ff. de fugitivis. l. si quis 6. §. ejus ff. de injusto, rupto, &c.

e l. 1. Antiqu. Rom.

f in 4. Gattin.

g Tull. Off. 3.

b Val. Max. l. 6. c. 1. & 3.

Præsidem deducantur *d*. Verum posterioribus temporibus mutatus est carceris usus, & ad pœnam tum perpetuam, tum temporariam accommodatus; nam tempore Amulii Latinorum Regis Dionysius refert, in occultum carcerem conjectam puellam fuisse, eumque perpetuum *e*. Meminit & Cicero de perpetuis carceribus in pœnam statutis, eamque morte ipsa putat esse graviolem: *Vincula vero*, inquit, *& ea sempiterna ad singularem pœnam nefarii sceleris inventa sunt* *f*: quasi id publicam morum disciplinam maxime tueatur; *hoc enim spectant leges, hoc volunt, incolumem esse civium conjunctionem; quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis, damno coercent* *g*. Obvia propterea sunt multa exempla damnatorum ad perpetua vincula: De C. Vatinio, qui, publicatis bonis, perpetuis vinculis obstrictus est, quod sibi sinistrae manus digitos absciderat, ne bello Italico militaret: De C. Cornelio Primipilo lege Scantinia damnato, qui in carcere mori jussus est *b*. Et hoc jus damnandorum reorum, ut vinculis perpetuis contineantur, invaluit, donec longæ pacis artibus deliniti Roma-

ma-

mani durum istud supplitiū genus ab-
legarunt; ac *Mandatis Principalibus*,
quæ Præsidibus dantur, cautum fuit, ne
quis perpetuis vinculis damnaretur i. In-
genue fateor, me ignorare, a quibus
Principalibus mandata ista primum pro-
cesserint, sed ante Hadrianum certe,
quippe prædicta mandata confirmasse
dicitur a Callistrato ibidem. Reddit
rationem hujusce rei Ulpianus juris-
consultus: *Carcer enim non ad puniendos*
homines, sed ad continendos haberi debet k.
Illud tamen notatu dignum occurrit,
mandatis Principalibus non fuisse cau-
tum, ne quis vinculis omnino damna-
retur, sed solummodo, ne perpetuis;
ceteroquin temporariis vinculis damna-
ri eos potuisse, passim apparet. Ita
cum tutor pecuniam ad prædiorum
emptionem conferre pertinaciter recu-
saverit, *vinculis publicis jubetur contine-
ri, quoad emptionis occasio inveniatur* l.
Qui imaginem Cæsaris in invidiam
alterius prætulisset, in vincula publica
coerceri D. Pius rescripsit m. Ac is,
qui aleæ ludendæ causa vim intulerit,
in lautumias, vel vincula publica du-
ci jubetur n. Ratio autem, propter
quam vincula, & carceres ad tempus
adhi-

i l. manda-
tis 35. ff. de
pœnis.

k l. aut da-
monum 8. ff.
solent ff. de
pœnis.

l l. tutor 62.
ff. tutores ff.
de suspectis
&c.

m l. capita-
lium 28. ff.
ad statuas ff.
de pœnis.

n l. i. ff. ult.
ff. de Alea-
toribus.

o d. l. 28. in
§. divus.

p Paul. lib. 5.
Sentent. tit.
17 & ibi
Cujaci us.

o l. si quis 6.
§. ult. ff. de
pœnis.

r Tepperus
in Explanat-
ione legum
Mosaic. For-
renf. l. 5. cap.
9.

/l divus 3.
ff de custod.
reor.

adhibere legibus non reprobatur, ea est, quia temporarius carcer non adimit libertatem o: quare temporaria vincula minimis supplitiis annumerantur, quod parvi faciendæ sint illæ pœnæ, quæ nec libertatem, nec civitatem eripiunt p. Nec est quod objicias, rationem illam Ulpiani etiam temporario carceri obstare; nam cum carcer ad continendos, non ad puniendos homines haberi debeat, medius fidius puniuntur homines carcere, etiam cum ad tempus tædia ejus patiuntur. Attamen respondemus, temporarium carcerem proprie pœnam dici non posse, quippe qui neque vitam adimat, neque servitutem injungat, neque auferat Civitatem, aut exilium, vel coercionem corporis contineat, quæ omnia genera pœnarum sunt q. Cum itaque carcer ad tempus adhibetur, ratione causæ finalis dicitur correctio, licet ratione materiæ dicatur pœna r. Quare de materia carceris est intelligendus D. Pius: qui ad Antiocheneses rescripsit, eum, qui ob grave scelus in vincula conjicitur, hanc ipsam carceris pœnam ante supplitium sustinere debere s: quem-

quemadmodum etiam Constantinus Cæsar pœnam carceris dixit; a qua alienus esse debet, qui carcere temporario continetur. *Nec vero sedis intimæ tenebras pati debet inclusus, sed usurpata luce vegetari, ac sublevari; & ubi nox geminaverit custodiam, in vestibulis carceris, & salubribus locis recipi, ac revertente iterum die, ad primum solis ortum illico ad publicum lumen reduci, ne pœnis carcerum perimatur t.* At vero ne mandantibus quidem Principibus Præsides obtemperabant potentatu improbo, ac violento, ut alibi cum D. Cypriano expressimus, dum vult, posse, quod non potest, qui nimium potest; & hæc est iudiciorum corruptio, quam improbat Ulpianus ad sua se tempora referens u: *Solent, inquit, Præsides in carcere conijciendos damnare, ut in vinculis perpetuis contineantur: (id enim magis probò, quam quod Florentina lectio habet) sed id eos facere non oportet; nam hujusmodi pœnæ interdictæ sunt; nempe ab Hadriano præ cæteris, qui ante Alexandrum Severum, sub quo respondit Ulpianus, fuit. Itaque ad abrogandam consuetudinem Præsidium*

l. i. Cod. cod.

*« d. l. ant
dammum ꝑ.
solent.*

vin-

* 1 Incredibile 6. Cod. de pœnis.

vincula infligentium perpetua opus fuit nova lege Antonini, & Gordiani Cæsaris, qua *incredibile esse* ajunt, *liberum hominem, ut vinculis perpetuis contineretur, esse damnandum* x. Incredibile quidem, cum ignorantia mandatorum Principalium excusare Præsides non possit, prout regulare est, ex ignorantia juris neminem posse excusari. Unum est, quod valide ob stare videtur, nimirum ejusdem D. Hadriani rescriptum statuentis, *gradum pœnarum in custodiis servandum esse* (custodiæ autem dicebantur rei in carcerem compacti, ut suo loco dicendum a nobis erit) *idest ut qui in tempus damnati erant, in perpetuum damnarentur; qui in perpetuum damnati erant, in metallum damnarentur; qui in metallum damnati id admisserint, summo supplitio afficerentur*. Verum pro solutione recte Bachovius sentit, textum esse intelligendum de iis, qui ad opus publicum, & in custodia, ut plurimum, vinculisque restricti pœnis suis fungebantur y; ac de his Plinius ait. *Si qui vetustiores inveniuntur, & senes ante decem annos damnati, distribuamus illos in ea ministeria, quæ non longe a pœna sunt* z. Quod vero ad

y Vol. 2. ad Tron. l. Disp. 31. Thef. 4. lit. D.

z lib. 10. Epistol. Trajanus.

ad opus publicum damnati, veluti
munitiones viarum, vicorumque, ba-
lineum, purgationes cloacarum, quem-
admodum & hi, qui in insulam ab-
legabantur, custodia quadam diligen-
ti custodirentur, argumento est, quod
Zosimus Historiarum quinto narrat, Ti-
mesium missum ad habitandam Oasim
expulsum esse, deducente eum custo-
dia publica: & de Agrippa Posthumo
Tacitus Annalium primo, ab Augusto
Planasiam vectum dicit, *Tribuno custo-
diae causa appposito*. Nec non Dion Cas-
sius libro quinquagesimo quinto de Li-
via ait; *Quid enim injuste aget aliquis in
insulam constrictus, non solum sine multitu-
dine servorum, vel pecuniarum, verum et-
iam in custodia?* Ex quibus omnibus il-
lustratur ejusdem Hadriani rescriptum,
ibi; *qui deportatus evaserit*, ut Calli-
stratus refert *a*: est enim *evadere* Cal-
listrato idem propemodum, ac *custo-
diam militum evadere*, ut idem alibi qua-
si sui ipsius commentator expressit *b*;
quod tamen postea Græca tandem con-
stitutione correctum, atque sublatum
est *c*. Ex his omnibus liquet, carce-
rem tum primum ad custodiendos ho-
mines fuisse introductum, postmodum

a d. l. 28.
§. in exuli-
bus.

b l. 12 ff. de
custod. reor.

c Basil c. l.
60. Tit. 51.
cap. ult.

vero ad pœnam accommodatum , ac tandem ita temperatum usum ejus fuisse , ut carceri reus mancipetur non perpetuo , sed ad tempus . Unus est , quod sciam, locus , quo perpetui carceris pœna non reprobat , jure nempe Canonico *d* ; & est ratio secundum Archidiaconum , quia Deus non vult mortem peccatoris , sed ut magis convertatur , & vivat *e* . Quod mirum mihi non immerito visum est ; nam Apollonius Tyaneus consultus a Rege Babyloniz de pœna imponenda Eunuchis , qui deprehensus fuerat una cum regiis pellicibus cubans , nihil statuendum amplius censuit , quam ut viveret ; nec veniæ causa , sed supplitii , quod ipsum , si vixisset , committeretur *f* . si enim , inquit , in vita permanserit , o Rex , difficilia , & toleratu aspera multa feret : nec cibo , nec potu utens , nec spectaculis , quæ te , tuosque delectant , fruens ; saliet insuper in eo cor frequenter , e somno excitabitur . Quis igitur sic viventi morbus non aderit ? Quæve pestis viscera non laniabit ? Quod si non nimium vitæ amator sit , ipse te sæpius rogabit , o Rex , ut se interficias , aut sibi ipse mortem consciscet præsentem diem deplorans,

d c. quamvis
3. de pœnis
lib. 6.

e Ezech. ca.
12.

f Philo. lib.
1. de vita
Apollonii.

vans , quod non statim sibi mori contigerit .

Hinc cum reus carceri addictus a Cæsare petiisset , ut illum mori juberet ,

Nondum , inquit , in gratiam rediisti f . f Suetonius.

Itaque ea ratio est , propter quam jure canonico carceris perpetui pœna recepta est .

*De Carceris divisione multiplici,
cujus occasione plura de Car-
cere Castrensi.*

C A P U T IX.

TRadita Carceris definitione, & Origine, ratio ordinis postulat, ut de ejus divisione sermo habeatur; quæ quidem ex triplici fonte depromi potest; nimirum a fine, a loco, & a modo custodiendorum reorum. De speciebus carceris ratione finis satis superiori capite disputatum fuit, ubi vel ad custodiam, vel ad correctionem, vel ad pœnam adhiberi carceres posse plusquam satis firmavimus *a*. A loco item distinguitur Carcer, ut alius urbanus sit, alius rusticus: etenim in Villis, & vicis, præterquam in Provinciis omnibus, carceres haberi solitos, manifestissimum est; non quidem ad animadversionem, & coercionem reorum, sed ad id tantum, ut delinquentes serventur, & servati remittantur ad Magistratus superiores. Quare Justiti-

a Petr. Gregor. l. 2. De Repub. c. 6

stinianus de Defensoribus Civitatum verba faciens ait ; *Audient quoque leviora crimina , & castigationi competenti contradent : & eos , qui in maioribus criminibus capiuntur , detrudent in carcerem , & mittent ad Provinciæ Præsidem .* Porro missio ista inter mandata Principum relata hoc modo fieri solebat : *Irenarchæ , cum apprehenderint latrones , interrogent eos de sociis , & receptatoribus ; & interrogationes litteris inclusas , atque obsignatas ad cognitionem magistratus mittant b.* quæ Epistolæ *Informationes* vernaculo nostro sermone dictæ , antiquitus Elogia dicta erant ; quippe Elogia sunt testificationes de aliqua re vel ad honorem , vel ad vituperium ; quorum Etymon deducit Turnebus a voce Græca *Ellogon* , quod testationem , titulumque significat c . Hæ Epistolæ , sive Elogia referuntur etiam a Tertulliano d . *Vestros enim , inquit , jam contestamur actus , qui quotidie judicandis custodiis præsidentis , qui sententiis elogia dispungitis , tot a vobis nocentes variis criminum elogiis recensentur . Et alibi : Prudens etiam missum ad se Christianum in Elogio , concussione ejus intellecta , dimisit , scisso eodem Elogio , negans , sine ac-*

b 1. Divm. g.
ff. de custod.
reor.

c 1. 18. cap. 5.

d 4. Apol-
get. c. 46.

• Idem in l.
ad Scapulā.
f. In Caligula
cap. 27.

cusatore se auditurum secundum mandatum e. Item Tranquillus f. Custodiarum seriem recognoscens, nullius inspecto Elogio, stans solummodo intra porticum mediam a calvo ad calvum duci imperavit. Eodem sensu Notorium veteribus usurpatum, de quo tam crebra mentio in legibus nostris g. Equidem scio, Vossium criticum celeberrimum accepisse Notorium pro adjectivo h; sed pace Manium ejus dixerim, Notorium ibi pro substantivo sumitur, licet in genere foeminino D. Augustinus usurpaverit i. Non tamen probo, quod nonnulli putarunt, Notoria a Notariis appellari k; quod Imperatores notarios habuerint secretorum, ut in vita Aureliani scribitur; & alios præterea notarios, ut e Marcellino didicimus; nam si Notoria a Notariis dicta essent, Notaria, non autem Notoria essent appellanda. Satius igitur erit, si dicemus, notoria ab effectu suo denominari, quod notum faciant: quo sensu Seneca l Notorem appellavit, qui notum facit: & Petronii, Apuleii, aliorumque auctoritatibus Bulengerus confirmat m. Sed ab his tricis abscedamus. Est & alia carceris distinctio

z 1.6. §. nunciatores ff. ad S. C. Turpill.
1. Divus ff. de Custod. reor.
1. 7. Cod. de Accusat.
b lib. 3. De vitiis sermonis c. 20.

i Epist. 160.

k Turneb. l. 14. Advers. cap. 20.

l Epist. 39. & in ludo.

m lib. 5. De Imp. Rom. cap. 37.

Etio a loco petita, videlicet ut alius Urbanus sit, de quo in superioribus egimus, alius vero Castrensis. Etenim Macer Jurisconsultus in libro, quem de re militari litteris commendavit, officium regentis exercitum esse ait, non tantum in danda, sed etiam in observanda disciplina; ea namque Romanis longe antiquior habitâ fuit charitate Parentum, ut Paulus noster admonuit o. Hinc Vopiscus Aureliani Epistolam referens in ejus vita; *Si vis, inquit, Tribunus esse, imo si vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat; Ovem nemo contingat; Uvâ nullus auferat; Segetem nemo deterat; Oleum, sal, lignum nemo exigat. Itaque ut in Urbe publicum carcerem ab Anco Martio, & Tullo Hostilio constructum didicimus, ita & in Castris ad coercendam militum licentiam adhibitos carceres fuisse credendum est; non quidem ut in Urbe, parietibus, aut roboreis tabulis munitos, sed tales certe, ut separari a ceteris, & diligenter custodiri delinquentes milites possent. Nec enim probo, quod Joannes Britannicus ad Juvenalem constituit, catenis tantum milites*

§ 1.12. ff. de re militari.

o 1. postliminium 10. §. statuliber 7. ff. de captivis, &c.

ufos fuiſſe ad noxios continendos ;
quandoquidem *Carcerem* illum diſerte
appellant Doctores, & quidem clau-
ſum, ac ab aliis manſionibus ſepara-
tum. Videtiſ Juvenalem in illis præ-
fertim carminibus p.

p Satyra 6.

*Inde fides arti, ſonuit ſi dextera
ferro,*

*Lævaque ſi longo caſtrorum in carce-
re manſit.*

q Tacit. an-
nal. 1.

r Levit. 24.
verſ. 12. &
ſeq.

Quare cum Junius Blæſus ſub Ti-
berii Imperatoris initio præſideret le-
gionibus in ſeditionem, & tumultum
abeuntibus, ad terrorem cæterorum
maxime; præda onuſtos *claudi carce-
re juffit q*. Neque tamen ſolis Roma-
norum moribus putes id fuiſſe rece-
ptum; cum lege Moyſis id ipſum ſer-
vatum fuiſſe legatur de blaſphemante
Nomen Dei: *Miferunt eum in carcerem,
donec noſſent, quid juberet Dominus r*.
Etenim de carcere Caſtrenſi locum
eſſe intelligendum, indicant ea, quæ
ſequuntur. Jam vero quis fuerit car-
cer hic militaris; de ejus forma; de
ſitu, ac reorum coſtodiendorum more,
quod Lipſius ad Polybium, & ad Ve-
getium Sriverius prætermiſere, pro vi-
ribus oſtendamus. Ac primo quidem
quod

quod attinet ad situm, Lipsius in notis ad allegatum Taciti locum statuit, in Castris stativis carcerem fuisse; at id exiliter adeo, atque jejune, ut plura sint, quæ ad rem universam enucleandam desiderentur. Erant autem stativa Castra, quæ sedula omnino diligentia parabantur, ut in iis omnia ad usum militum necessaria conferrentur; veluti armamentarium, fabrica, valetudinarium, & similia. Porro intra vallum castrorum carcerem ædificatum fuisse, ex sacra simul, & profana historia non incunctanter elicitur; siquidem de eodem blasphemante legitur Levitici loco citato, paulo post eductum reum extra castra fuisse, atque lapidibus obrutum; quod Romanis quoque in more positum fuit, quibus, ubi de milite puniendo ageretur, ille educebatur e castris per portam Decumanam, & in supplicium rapiebatur. Hoc tribus potissimum testimoniis evincitur. Hirtii, seu Oppii prima auctoritas est, cujus hæc verba sunt *u. Reliquosque veteranos a Tyronibus jubet secerni. Abducite, inquit, istos nefarios scelere contaminatos, & cæde civium saginatos: sic ex-*

f Lipsius ad Polybiū l. 5. cap. 1.

z Vegetius l. 1. De Re Milit. c. 23.

u Be Belle Africano.

* De Bello
Hispano.

7 lib. 1. De
Ira cap. 16.

* Annal. 1.

* Lipsius de
Milit. Rom.
lib. 5. Dia-
logo 5.

* A'lex. ab
Alex. lib. 1.
cap. 12.

tra vallum ducti sunt, & cruciabiliter inter-
fecti. Alibi idem de Mundensibus, qui
deditionem fecerant, deindeque in le-
gionem distributi conjuraverant x, *Hac re cognita*, ait; *in sequenti nocte vi-*
gilia tertia, tessera data, extra vallum
sunt concisi omnes Mundenses Duces.
Tertium Senecæ testimonium sit: *Is,*
cum iratus duci jussisset eum, qui ex com-
meatu sine commilitone redierat, quasi in-
terfecisset quem non exhibebat, roganti tem-
pus aliquod ad conquirendum, non dedit:
damnatus extra vallum ductus est y. Clau-
dit agmen Tacitus: *Pars extra castra*
palantes a Centurionibus, aut Prætoriarum
cobortium militibus cæsi z. Modo ad for-
mam Carceris accedamus. Et sanè
nulla certa carceris forma suaderi vi-
detur ex eo, quod septa adeo castra
erant: aggere, fudibus, valloque mu-
nita, ut non modo sine piaculo, ve-
rum etiam sine fatali corporis discri-
mine exire milites non potuissent
a; quibus munimentis sex etiam
portæ accedebant; quatuor majores,
Prætoria, Decumana, Dextra princi-
palis, & sinistra principalis; quam-
quam aliter ab aliis nominentur b; duæ
vero minores, quas inter vallum, & cu-
sto-

stodiaz, ac turres impositæ, nec non
 oppessulatis foribus clausæ, quarum
 claves erant penes Tribunum *c.* Nihilo
 tamen minus carcerem Castrensem
 locum fuisse à militibus separatum,
 clausumque, quo milites rei contine-
 bantur, probant verba Taciti supra
 relata, quibus, paucis interjectis, ad-
 dit, *Accurritur ab universis, & carcere ef-*
fracto, solvunt vincula, desertores, ac re-
rum capitalium damnatos sibi commiscunt. Ex
 eo autem quod Tacitus inquit, *solvunt*
vincula, liquido apparet, milites reos
 vinciri solitos fuisse; quod, præter Ju-
 venalem loco allegato, ex Livio no-
 stro confirmari potest *d.* *Acerbitas in*
delectu non damno modo civium, sed lace-
ratione corporum lata partim virgis cæsis,
qui ad nomina non respondissent, partim
in vincula datis, invisa erat. Verum pro
 admissi criminis modo Castrensem car-
 cerem leniorem aliquando fuisse, sub
 libera nimirum custodia, de qua dice-
 mus, aliquando verò vinculis, & ca-
 tenis constitutum fuisse putaverim, ut
 non obscure Martianus indicat ex Me-
 nandro: *eius fugam*, inquit, *qui cum*
sub custodia (libera, subaudias neces-
 se est per ea, quæ sequuntur) *vel in*
car-

c. 1. officium
q. officium
ff. de Re Mi-
litari.

d. 1. 7. Histor.

e 1. milites
 13. §. ejus
 fugam ff. De
 Re Militari.

f Livius 13.

*carcere esset, discesserit, in numero Deser-
 torum non computandam, quia custodia
 refuga, non militia Desertor est e. Quem-
 admodum contra Appius Claudius
 Decemvir, ne L. Virginus, qui ho-
 nestum ordinem in Algido ducebat,
 Romam peteret ad filiam suam vin-
 dicandam, collegis in castra scripsit,
 ne Virginio commeatum darent, atque
 etiam in custodia haberent f; quod
 certè de acriori custodia accipiendum,
 Appii amentia verius, quam amor
 suadet.*

Absolvitur altera partitio Carceris a modo custodiendorum reorum; cujus occasione plura de vinculis, & militari custodia.

CAPUT X.

NUllus ferme est, nisi is forte, qui jurisprudentiam nostram illotis, ut ajunt, manibus attingit, quem latere possit, reos in carcerem compactos sub certa personarum custodia contineri, & quidem libera, vel non libera; ita ut qui sub libera custodia detinetur, aut Magistratibus, aut militibus, aut etiam sibi ipsi committatur, quod gradatim enucleabimus; qui vero sub custodia non libera existit, is carcere concludatur, vinciatu catenis, ac omni omnino militum vigilantia custodiatur. Porro inter custodes istos primum locum Commentarienses obtinebant, dicti non a Commentario Carceris loco, ut suavissime Accursius existimavit, sed a Commentario, quod singulis triginta diebus conficere tenebatur.

a 1. De his 5.
Cod. de cust.
reor.

b Budeus in
l. abelle ff. de
minoribus,
&c.

c Alex. ab
Alex. l. 6. ca.
22. Aſconius
in 3. Verri-
na. Firmicus
lib. 3. cap. 31.
l. in ſtude
ſ. debitore
ff. de J. F.

batur, qui carcerarium queſtum faciebat, delictorum qualitatem, ætatem reorum, & clauſorum ordinem continens *a*; Commentarium enim, ſeu Commentarius eſt liber, quem ſibi quiſque privatim facere conſuevit, quaſi quodam memoriæ promptuarium eorum, quæ agimus *b*; & vulgo *Regiſtrum* appellatur; quamquam & in alia ſignificatione Commentarienſes accipiuntur vel pro ordine militari, vel pro eo, cui ſunt acta commiſſa, vel demum pro carceris Præfecto *c*, cujus miniſter *Optio* appellari ſolet; nam etiam Budeus non pro Commentarienſi illum accepit, ſed pro ejus adiutore, & Vicario. D. Auguſtinus item alibi citatus videtur cum Feſto pro Centurionis Vicario illum uſurpare: inquit enim: *Receptiones in cuſtodiam pro meritis cauſarum adhibentur: alios jubentur cuſtodire liſtores humano, & miti officio, atque civili; Alii traduntur optionibus; alii mittuntur in Carcerem* &c. Ut autem magis, magisque caveretur capitalium criminum reis, ſolebant milites carceri addici, rei que compedibus onerari; quæ quidem catenæ etſi ferreæ plerumque fuerint, ut ex Juvenale didicimus, E-
thio-

thiopes tamen catenis aureis usi sunt, quemadmodum alias Arfaces Rex aurea catena vinctus a Sapore fuit *d*.

d Herodotus
l. 3. Plutarchus in E.
rotico. Am-
mianus l. 20.

Porro hac catena vinctos noxios fuisse scimus, quandoque manibus tantum, quandoque pedibus solummodo, non raro utrinque, & collo etiam, ut gravitas delicti, aut jus dicentis ferocitas, aut fugæ metus suaderent; quorum sane nulla certa regula præfiniri potest, cum hæc singula arbitrio judicis remittantur *e*.

e l. 1. ff. de
cust. reor.

Illud tamen certissimum est, vinctis quoquo modo reis insuper additos milites fuisse, ut ex actis Apostolorum ibi: *Erat Petrus inter duos milites dormiens, vinctus catenis duabus & custodes ante Ostium custodiebant carcerem* *f*. Jam vero circa hanc

f Act. Apost.
cap. 12. v. 6.

militarem custodiam tria quæri possunt: De numero militum: de modo istius custodiæ adhibendæ: & de militum ordine, seu qualitate. Numerus militum vel ad eam custodiam refertur, quæ intra carcerem erat, vel extra. Primo namque casu unus plerumque miles erat, qui una cum ipso reo obstringebatur, ut statim dicemus. Numerus tamen hic vel auctior, vel restrictior erat pro modo culpæ, aut qua-

qualitate personæ . Hinc licet cum carcerato unus tantum colligaretur , atamen D. Petrus inter duos milites dormiens erat ; & ad Ostium carceris quamquam duo^g apponerentur (etenim non uni , sed duobus committenda custodia ^g) quaterniones tamen Petro adjecti fuerunt ^b ; cujus auctæ custodiæ illud in causa esse voluit Lorinus , quod fuerant antea ab Angelo edocti , istiusmodi viros educi e carcere consuevisse ; vel quia verebantur , ne recenti Jacobi nece deterritus D. Petrus summo studio curaret , ut sanguinem suum qualiter qualiter redimeret . Huiusmodi tamen ratio mihi suspecta est ; nam de Angelo non erat , cur iudices pertimescerent ; neque enim sciebant , priora vincula ex facto Dei fuisse disrupta ; aut si scivissent , parum fidei præstitissent huic facto ; neque accuratiores in eo custodiendo esse debabant , tamquam fugæ suspecto ob terrorem Collegæ recens interfecti ; dederant quippe semper Apostoli grande patientiæ documentum : & illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii , quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati i . fuerant enim cæsi publici-

^g lult. ff. de
cust. reor.

^b loc. cit.

ⁱ Act. A-
post. 5.

blice, quod contra Præsidis monitum
verbum Dei renunciassent. Itaque Lo-
rini rationibus aliam, si lubet, con-
nectamus. Aucta credentium in Do-
mino virorum, mulierumque multitu-
dine, Apostoli populo acceptissimi vi-
si sunt, quod multa divinitus beneficia
in infirmos, & indigentes conferrent;
idcirco ubicumque de iis opprimendis
agebatur, caute moliri cuncta sole-
bant, ne forte tumultus fieret in po-
pulo; quare abiit magistratus cum mini-
stris, & adduxit illos sine vi: timebat e-
nim populum, ne lapidaretur *k*. U-
bi vero populus conspirare in necem
Apostolorum votis cæpit, Herodes vi-
dens, quod placeret Judæis Jacobum inte-
remisse, Petrum apprehendit, & qua-
ternariis militibus sepsit *l*; quibus enim
vulnera, & neces placebant, his tu-
tior, & severior custodia displicere non
potuisset; scilicet, ne, fugiente reo,
ejus internecandi solatio privarentur.
Itaque qualiscumque numerus januæ
præffet, modus adhibendæ intra car-
ceres custodiæ is erat, ut reus una
cum milite ferrea catena vinciretur,
illi sinistra, huic dextera compactis.
Senecam. Eadem catena universos circum-

k 1bid. cap.
5. v. 26.

l cap. 12. v.
1.

m lib. 1. de
tranquillit.
cap. 10.

de-

dedit, alligatique sunt etiam qui alligaverunt; nisi tu forte leviozem in sinistra catena putas. Et alibi: quemadmodum eadem catena & custodem (vel ut alii legunt Custodiam) & militem copulat n. Nec non Manilius tales custodes facit, qui sub Andramada nati o.

Epist. 5.
Seneca. &
Flav. Jo-
seph. lib. 18.
c. 8. in fine.
lib. 5.

*Vinctorum dominus, sociusque, in parte ca-
tenæ*

Interdum pœnis innoxia corpora servat.

Porro catenam hanc longiusculam fuisse, ut ambulare, sedere, aut jacere commode possent, innuit D. Augustinus inquitens: *Ligantur duo, & mittuntur ad judicem, latro, & colligatus*: quo loci non abs re puto etiam, si pro *colligato, caligatum* reponamus: erant enim caligati milites quidem, sed qui *promotionem* nullam in exercitu habebant q; imo qui *infimum* militiæ ordinem tenebant r.

Turneb.
lib. 28. Ad-
vert. c. 30.
Nigroneus
de caliga ve-
rerum cap.
3. Balduinus
de calceo c.
13.

Quamquam autem Seneca dixerit, eadem catena, & custodiam, & militem copulari, non idcirco probo, quod sentiunt nonnulli, eos, qui præponebantur vinctis in carcere custodiendis, vere, & proprie milites fuisse; quod evinco ex Plinio s: *Rogo, Domine, con-*

lib. 10. E-
pist. 19.

filio

filio me regas *hesitantem*, *utrum per publicos civitatum servos, quod usque adhuc factum, an per milites asservare custodias debeam*: indicat enim, peculiarem illius Provinciae consuetudinem fuisse, ut per servos publicos vincti custodirentur, si quando custodia vinctis opus fuisset: neque enim semper catenati rei in custodia detinebantur: cuius quidem interrogationi Trajanus respondit providentissime: *Nilil opus est, mi Secunde charissime, ad continendas custodias plures commilitones converti. Perseveremus in ea consuetudine, quae isti provinciae est, ut per publicos servos custodiantur. Etenim ut fideliter hoc faciant, in tua severitate, ac diligentia positum est. In primis enim, sicut scribis, verendum est, ne, si permisceantur servis publicis milites, mutua inter se fiducia negligentiores sint. Sed & illud hèreat nobis, quam paucissimos milites a signis advocandos esse. Non me piguit integram Trajani Epistolam transcribere, ut in ea, tamquam in speculo duo, intueamur; alterum, militarem custodiam vinctis adhiberi non consuevisse, nisi ex magna causa, puta si is, qui in carcerem ductus esset, potens persona fuisset; quod ex initio*

l. 216. ff. de V.S.

Epistolæ deduco, ubi ait: *nihil opus esse ad continendas custodias plures commilitones converti*; ut sensus sit; si aliquid opus esset ad continendas custodias, utique convertendos etiam commilitones, *non pœnæ festinatione, sed præveniendi periculi causa*; quæ Ulpiani verba sunt ad Sabinum *u*; quemadmodum a Judæis factitatum scimus in custodiendo Summi Reparatoris Sepulchro; posuerunt enim milites custodes ad sepulchrum timentes, ne iterum revivisceret *x*. Exemplo sit judiciarius Ordo in causis civilibus frequentissimus; nam manus militaris, qua utitur Magistratus, duplex est; non Castrensis, & Castrensis *y*: non Castrensis est manus apparitorum, statorum, viatorum, per quos decreta executioni mandantur *z*; & hæc militaris manus a Tulio in II. Verrina manus Prætoris nuncupatur; nec non hæc eadem ab Ulpiano J. C. Prætoria potestas dicta est *a*. Alia manus dicitur Castrensis, quæ alias executio militaris appellatur, de qua tam frequens mentio in legibus nostris *b*. Porro ordinaria executio fieri consuevit per ordinarios ministros modo omnino civili, hoc est

u l. si quis 6.
o quid 9. ff.
 de injusto.

x D. Au.
 gust. super
 Pictura. Am.
 brosin. lib. 2.
 Process. in-
 form. c. 1. n.
 14.

y Hylliger.
 in Donell. l.
 20. cap. 6.

z lult. §. ult.
 ff. de eo quod
 metus causa.
 l. ult. ff. de
 judiciis.
 l. si pignora
 30. ff. de e-
 vi &.

a l. 1. §. 2. ff.
 si ventris no-
 mine mulier.

b l. 1. c. Cod.
 de Off. milit.
 jud.
 l. ult. Cod. de
 iis, qui latr.
 l. 6. Co. de off.
 Rict. Prov.
 l. 3. Cod. de
 jurisdic.

est qualibet vi remota. At cum res expediri hoc modo non potest, ne e-lusoria sint edicta, ac decreta, extra ordinem agi oportet manu castrensi, & militari; *c*; quod Canonici Juris Doctores *Brachium seculare* vocant, quod implorare Judices Ecclesiastici solent adversus contumaces, quos aliter coercere non possunt, ut sententias suas exequantur *d*. Alterum, quod colligo ex Trajani Epistola, illud est, servos publicos, hoc est lictores, ut dicam infra, toto cœlo a militibus distingui, qui vere, & proprie tales erant; unde dicit, non esse avocandos a castris, & signis, quibus militant; ad hos enim milites non deferre-batur reorum custodia, nisi aut extra ordinem, ut dixi, aut ubi reus sub libera custodia continendus esset. Itaque non inficior, Neratium Priscum sub Trajano respondentem, & Ulpianum sub Alexandro, ejusque contemporaneum Callistratum crebram mentionem de reis per militem custodiendis habere *e*; sed hos de libera custodia intelligendos suadet, quod supra attulimus ex Josepho. Jusserat quippe Tiberius Macroni Prætorianorum Præfecto,

c l. qui reff. tuere 60. ff. de R. V. l. si quis 31. Cod. Th. de Episcop.

d c. quoniam ubi DD. ex- ti. de off. Ord.

e l. x. 12. 14. ff. de custod. reor.

ut Agrippam vinciret . Et *Agrippa* *vinc-
tus ante regiam stabat inter alios quosdam
æque victos* : quod graviter ferens An-
tonia apud Macronem obtinuit , ut in
custodia fervaretur a militibus com-
modis moribus præditis ; convictorem-
que haberet Centurionem ei curæ præ-
positum ; & quotidianis uteretur la-
vacris ; & pateret ad eum libertis ,
atque amicis aditus , quorum suble-
varetur officiis .

De libera reorum Custodia Magistratibus, Viris Senatoris, aut domibus etiam privatis commissa.

C A P U T X I.

Hermanus Vultejus in suo doctissimo tractatu de judiciis tradit, *a* alienam custodiam, cui reus committitur, ad privatas personas, vel ad publicas pertinere. Privata persona est fidejussor, seu Vadēs, de quibus sermonem faciemus, ubi de remediis vitandi Carceris disputabimus. Publica persona est miles, de quo sermo in precedentibus fuit, vel magistratus, & de his est dicendum. Ubicumque igitur illustris persona, vel delicti qualitas id suadere videretur, præeunte ad id Judicis arbitrio, apud Magistratum stare compellebatur, atque interdicebatur, ne de domo viri Senatorii procederet. Erant autem Magistratus veluti Consules, Prætores, Ædiles. Probat hoc Sallustius in conjuratione Catilinæ.

a lib. 2. c. 5. n. 250.

Senatus decrevit, uti abdicato Magistratu Lentulus, itemque ceteri in liberis custodiis habeantur. Itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum Ædilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Casari, Gabinus M. Crasso, Caparius Gn. Terentio Senatori traduntur. Hoc idem perspicuum est ex testimonio Ciceronis; in Catilinaria i. & in Bruto: Domi, inquit, teneamus eam septam liberali custodia. Nec non ex Dione b, qui ait: Custodiebaturque semper a Consulibus, nisi cum Tiberius Consul esset; tunc enim a Prætoribus servabatur: & Tacito: c Retrahitur in Urbem, custoditurque domibus magistratum. Cujus rei illud in causa fuisse arbitror, quòd Magistratus sancti dicantur, idest ita defensi ab injuria hominum, ut eos tangere fas esse non possit d. Eadem ratione & in Castris, & in Prætorio rei asservari solebant; nam cum D. Paulus ad Felicem Præsidem cum Elogio missus esset: Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Jussitque in Prætorio Herodis custodiri cum e; certe loco carceris, quia suspectus de crimine erat. Claudius agmen Livius noster in illis verbis: Consules Ædilibus curulibus imperarunt,

ut

a lib. 58.

e Annal. 6.

d l. Sanctum
9. ff. de rer.
divi f.

e A. A. A.
post. cap. 23.
ver. ult.

ut sacerdotes ejus sacri omnes conquire-
rent, comprehensosque libero conclavi ad
questionem servarent f. Exinde factum
puto, ut privata etiam domo custodi-
rentur de crimine aliquo suspecti,
quemadmodum de Hispala loco alle-
gato Livius ait: Consul rogat socrum, ut
aliquam partem adium vacuum faceret,
quo Hispala immigraret. Canaculum su-
per ades datum est, scalis ferentibus in
publicum obseratis, aditu in ades ver-
so. Sed id altiùs est perquirendum.
Neminem fugit, pœnæ loco quon-
dam usurpatum fuisse, ut do-
mus propria delinquentibus assignaretur,
quod fatis ex Salomonis senten-
tia adversus Semei lata evincitur, licet
de civitate loquatur: ait enim: *Æ-
difica tibi domum in Jerusalem, & habita
ibi, & non egredieris inde huc, atque il-
luc g*: quod Græcis quoque usitatissi-
mum fuisse Zonaras testatur; quippe
qui Irene, inquit, imperatrix quosdam
domo exire vetuit, quosdam in exilium mi-
sit b. Ac demum Romanorum mori-
bus id fuisse receptum, Ulpianus J. C.
respondit: *Potest Præses, ait, quendam
damnare, ne de domo sua procedat i.*
quæ quidem lex etsi in pœnalibus lo-

f lib. 38. tit.
stor.

g lib. 3. Reg.
cap. 2. v. 36.

b Tom. 3.

i l. potest 9.
ff. de lacerd.

k Afilius de
executioni-
bus c. 126.

l l. r. ff. de
custod. reor.

cum habeat, attamen etiam ad rixas vitandas pertinere videtur, & permittere jus dicenti, ut prohibeat, ne quis exeat de domo sua k; quo jure utimur hodie, ut si qui rixati fuerint inter se, ne vulnera, aut cedes contingant, jubeat judex, ne exeant de domo sua, nisi ad concordiam fuerint revocati; ut mirer, virum alioquin doctissimum Confinationem hujusmodi (utor vocabulo incondito quidem, sed a Practicis Interpretibus usurpato) quasi rem novam penitus improbare, cum ea apud veteres insolens omnino non fuerit. Facem mihi præbet Ulpianus, qui de officio Proconsulis sic respondit: *De custodia reorum Proconsul aestimare debet, utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel etiam sibi l.* Amabo; quid est reum committere sibi? An forte sub juratoria cautione de judicio sisti illum dimittere? Minime gentium; subdit enim Ulpianus: *hoc autem vel pro criminis, quod objicitur, qualitate, vel propter honorem, vel propter amplissimas facultates, vel pro innocentia personæ, vel pro dignitate ejus, qui accusatur, facere solet; neque enim vade opus esse videtur, ubi fa-*
cul-

cultatibus quis abundat; multo minus
 jurijurando locus fiet *m*. Itaque quod
 Ulpianus ait, reum aliquando *sibi com-*
mittendum esse, pro Iudicentis arbitrio,
 id intelligo pro reo, qui fidei suæ com-
 mitti dicitur a Marciano Imperatore
 Augustissimo *n*; ita videlicet, ut in
 criminali iudicio prohibeatur, ne de
 domo sua procedat; quod sane tanto
 æquius videtur esse, si ad custodiam
 domus adhibeatur; quanto lubentius
 interdictiones hujusmodi ab omni pe-
 narum genere Grotius ablegavit *o*.
 Id evidentissime patet ex facto Esau
 in sacra Scriptura relato: Oderat ergo
 semper Esau Jacob pro benedictione, qua
 benedixerat ei pater: dixitque in corde suo:
venient dies luctus patris mei, & occidam
Jacob fratrem meum. Nuntiata sunt hæc
 Rebecca: quæ mittens, & vocans Jacob
 filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau
 frater tuus minatur, ut occidat te. Nunc
 ergo, fili mi, audi vocem meam, & con-
 surgens fuge ad Laban fratrem meum in
 Haram: habitabisque cum eo dies paucos,
 donec requiescat furor fratris tui, & cesset
 indignatio ejus, obliviscaturque eorum, quæ
 fecisti in eum: postea mittam, & adducam
 te inde *buc p*. Prudenter medius fidius,

m l. sciendū
 15 ff. qui fa-
 tisdare &c.

n l. cum cle-
 ricis 25. §. 1.
 C. de Ep. &
 cler.

o De Jur.
 belli. l. 2. c. 1.
 n. 2.

p Genes. c.
 27. v. 41.

&

9 1. Regum
c.24.v.20.

& caute; quis enim cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona q?

Ut autem dissidentes Cives continere, ne tumultus occasio fiat, cautio, & provisio est; ita prohibere, ne de domo procedant rei, supplitium, & penam importat; cujus origo videtur ex eo deprompta, quod apud Veteres frequentissimum esset ita damnare reos, ut vel a Civitate non discederent, vel Insulam perpetuo habitarent; quæ omnia exilii, aut relegationis nomine venire, paulo inferius ostendemus. Civitas itaque aliquando loco Carceris fuit assignata: quo circa Alba Latiorum Urbe multoties ad noxiorum custodiam usi sunt Romani, quod ager ipse in profundo locatus esset, & quasi vallo circumseptus; in ea includentes, quos carcere dignos existimabant r. Hinc Platina a Paulo secundo revinctus compedibus, media Urbe, sine foco, celsa in turri ventis omnibus exposita, mensibus quatuor detentus est. Vix tandem Francisci Gonzagæ Cardinalis Mantuani precibus liberatus est, ea lege, ne ab Urbe discederet. Profecto id apud
Ta-

* Strabo l.5.

Tacitum etiam memini me legisse *f*, de Scylla quodam, qui, cum de crimine quasi convictus esset, cedere Patria, & Massiliensium mænibus coerceri jussus est: & de Julia ob impudicitiam olim a Patre Augusto Paudataria Insula, mox Oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa *t*; Nec non de Dolabella Cornelio, quem in Coloniam Aquinatem ab Othone sepositum fuisse, idem auctor scribit *u*. Hæc autem penarum genera tametsi ad relegationem referri commodè possint, ad eam tamen relegationem pertinent, quæ non est relegatio simplex, sed relegatio in Insulam; cujus posterioris Ulpianus, & Marcianus meminere *x*, quod assignata insula, quasi vinculum quoddam additum, penam graviolem efficiat: quo sensu Insulæ vinculum a Marciano appellatur. Hinc intelligo, quid sic Lata fuga, quam exilii speciem idem Jurisconsultus nominavit ibidem; nempe omnium locorum interdictionem, quasi latum exilium, & latam relegationem. Fuga namque Græcum vocabulum est; ideoque ut apud Græcos, ita & apud Latinos interdum re-

f lib. 43. anal.

t idem Anal. 1.

u Annal. 17. & 18.

x 1. relegatorum 7. ff. de interdictionis &c. 1. relegati 4. ff. de penis, &c.

γ 1. qui cum
4. 0. ad tem-
pus ff. de R.
M.

z 1. ult. C. de
his qui in e-
xilium &c.
lib. 10.

a lib. 3. An-
nal.

legationem, exiliumque significat. Me-
nander J. C. ad tempus relegatus, in-
quit, si; expleto spatio fugæ, militem se
dedit γ. Gordianus Imperator. Ad tem-
pus exulare Decurio jussus ad novos ho-
nores non admittitur, nisi tanto tempore his
abstinuerit, quanto per fugam absuit z.
Cornelius Tacitus: Ut valida D. Au-
gusto, inquit, in Rempublicam fortuna,
ita Domi improspera fuit: ob impudici-
tiam filiae, ac neptis adulteros earum mor-
te, aut fuga punivit a. Id nominis ea
quoque significatione Ovidius lib. 2.
Tristium usurpavit.

*Hæc mea selecto Judice jussa fuga
est.*

Quare hæc species exilii, quæ ve-
rius in Insulam relegatio est, dicitur
Lata fuga, hoc est lata respectu ex-
clusionis, non vero vagandi licentiæ;
quo sensu Virgilius Eloga 1.

*Nos Patriæ fines, & dulcia linqui-
mus arva,
Nos Patriam fugimus, &c.*

Cæterum Latæ fugæ novum genus
fuit

fuit illud, quod a Claudio Principe usurpatum est, quo nonnullos novo exemplo relegavit, ut ultra lapidem tertium vetaret egredi ab Urbe *b*. Ex quibus omnibus conjicio, exemplo Latæ fugæ receptum postea fuisse, ne quis procederet domo sua, primum pœnæ loco, tum verò cautionis, & custodiæ intuitu. Ac ejus latæ fugæ exemplum quoddam analogicum legitur ex Meldensi Concilio, ubi Canon secundus erat: *De illis, qui infra parochiam beneficium, aut hæreditatem habent, & aliterius Episcopi Parochiani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, rapinas, & depredationes peragunt, placuit tales excommunicare, nec ex parochia prius exire, quam quæ perpetrarunt, emendent.* *c* Nec non de Ostracismo Aristophanes docet, nihil aliud fuisse, quam locorum omnium interdictionem, præter unum *d*. Imo vero non solum contineri domo quis consuevit, ut procedere ne utique posset, verum etiam dare ad id fidejussores tenebatur, qui, si ille processisset, tenerentur. Præclare Ulpianus ad Edictum: *c* *Item si quis nec in custodia, nec in vinculis sit, sed sub fidejussorum satisfactione, & dum propter hoc*

b Svet. c. 23.

c c. 1. extra de raptorib.

d Samuel Petrus ad l. l. Attic. l. 3. tit. 9.

e l. necnon 28. §. item l. ff. ex quib. causis major. &c.

*recedere non potest, deceptus sit, restituitur: & adversus eum dabitur restitutio: Hæc ille. Clarius in Basilicis, ubi sic legitur: Et qui in vinculis non est, vel custodia, si recedere non possit, ne incidat in causam fidejussionis, & captus sit, tam ipsi, quam adversus eum dabitur restitutio. Præterea ad liberam custodiam pertinere videtur custodia militaris (non ut prior illa, de qua in præcedenti, catenatis, colligatisque lictoribus) quæ militibus committebatur, quamque *Arrestum* vernaculo sermone appellamus: quo refrendus est vetus ille mos custodiendi non solum reos, verum etiam accusatorem ipsum, de quo Plutarchus in Catone Uticensi: *Quadam lege, inquit, mittebatur reo custodem accusatori apponere, qui observaret, quid moliretur, ne reum lateret, quid accusandum actor pararet.* Cujus rei extat vestigium in rescripto Honorii, & Theodosii Imperatorum: *Quisquis ille est; qui crimen intendit, in judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiæ similitudinem patiatur* f, hoc est imaginem, & similitudinem illius veræ custodiæ, quam reus plerumque patiebatur g. Hinc custodiam militarem*

f I ult Cod.
de Accusat.

g Petr. Faber in l. 125.
ff. de R. I.

rem tanquam diversam a Carcere Ulpianus usurpat. *De custodiareorum*, inquit, *Proconsul aestimare solet, utrum in carcerem retinenda sit persona, an militi tradenda h.*

*l. l. ff. de
cust. reor.*

*De Carcere, ut vocant, Tædiali,
quo continebantur decoctores; cu-
jus occasione de Nexis, & quæ de
his leges latæ antiquitus fue-
rint.*

C A P U T XII.

OMnium elegantissima mihi
semper visa est Carcerum par-
titio a Platone proposita, a-
lios ad detentionem, ad cor-
rectionem alios, postremo alios ad
supplritium fuisse constitutos docente *a*.
Correctionis putaverim illos dicendos
esse, quibus ob æs alienum non solu-
tum debitores continebantur; scilicet
ut quisque eorum reddat debitum pe-
nis, quod non potest compensare pe-
cuniis; quæ Cassiodori sententia est *b*:
Vel ut suffundatur magis obæeratorum
sanguis, quam effundatur, ut loquitur
Tertullianus *c*. Verum ut totam rem
hanc ab ovo, ut dicitur, usque ad mala
expendamus, non sum nescius, in-
ter Judæos servituti creditorum addi-
ctos

a lib. 10. de
Legibus,
prope finē.

b lib. 9. Var.
Epistol. 2.

c in Apolo.
cap. 4.

ctos debitores fuisse, ut ex verbis Salomonis liquet *d*: *Dives sapiens pauperibus imperat; & qui accipit sœnus, servus est fœnerantis*. Rursum mulier quædam de uxoribus Prophetarum clamabat ad Eliseum: *Ecce creditor meus venit, ut tollat duos filios meos ad serviendum sibi e*. Hinc Propheta duritiem creditoribus exprobrat, quod æs debitum quocumque tempore exigent: ecce *f*, inquit, *in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis*: quo respiciens Christus Dominus Regnum Cœlorum simile dixit homini regi, qui, posita cum servis suis ratione, alterum carcere inclusit, donec debitum redderet *g*. Athenis quoque moris fuisse ex Plutarcho didicimus, ut qui mutuum acceperant, oppignorationis corporibus, possent a creditoribus abduci, si fallerent; abductique etiam creditori adjudicarentur *h*. Solon tamen Athenienses liberavit istis corporum oppignorationibus; & hanc legem ex Ægypto transtulit; nam & veteres Ægyptii itidem statuerant, corpora debitorum, quibus Respublica in bellis opus haberet, libera esse debere; solas vero possessiones, & fa-

d Prov 22.

e lib 4. Regum c.4.

f Esaias ca. 58.

g Matthæi cap.18.

h in Solone.

i Diodo Sic.
col. lib. 2.
Plutarch. de
vitanda u-
sura.

k Cæsar lib.
6. Comment.

l Malicar-
na lib. 4.

m Idem l. 6.

n Livius l. 2.

cultates debitorum creditoribus esse ob-
noxias i. Sic etiam in Gallia non minor
olim fuit creditorum acerbitas ; nam
pleriq; ex plebe cum ære alieno preme-
bantur, se se in servitutem dabant no-
bilibus, quibus in eos eadem jura erant,
quæ dominis in servos suos k, Populus
Romanus a condita fere Urbe legibus
vel moribus usum hunc, quamvis a So-
lone abrogatum, veteremque Græco-
rum abductionem in consuetudinem
revocavit : quippe Servius Tullus Rex
promisit, se non passurum, libertate
pauperes a feneratoribus spoliari l. Plus
tamen in Oratione tali assentationis,
quam fidei erat ; etenim fuit postea,
qui conquereretur, se, cum solvendo
non esset, ductum a fœneratore in ser-
vitutem una cum duobus filiis m. Ita-
que primum quadraginta circiter an-
nis, si Livii ordinem spectes, ante le-
gem duodecim Tab. propter Volsco-
rum bellum, & plebis tumultum e-
dixit Servilius Consul n : *Ne quis Civem
Romanum vinctum, aut clausum teneret,
quo minus nominis ei edendi apud Consules
potestas fieret ; ne quis militis, donec in ca-
stris esset, bona possideret, aut venderet ;
liberos nepotesve ejus moraretur.* Verum &
illud

illud edictum a Servilio Consule magis in occasione fuisse propositum reor, quasi ut imposterum perpetuo servaretur; etenim id palam apud Livium nostrum profitebatur: *Deliberanti de maxima quidem illa, sed tamen parte Civitatis, metum pro universa Republica intervenisse: nec posse, cum hostes prope ad portas essent, bello prævertisse quicquam: nec si sit laxamenti aliquid, aut plebi honestum esse; nisi mercede prius accepta, arma pro patria non cæpisse; neque Patribus satis decorum per metum potius, quam postmodum voluntate afflictis civium suorum fortunis consuluisse.* Quinimo lex duodecim Tabularum a Decemviris lata est, qua nexorum jus instauratum quodammodo fuit, ea tantum moderatione addita, ut non nisi adjudicatione præcedente, & ob rerum judicatarum auctoritatem creditor debitorem neceretur, & carcere detineretur; quod eleganter expressit totidem verbis Sextus Cæcilius J. C. o apud Agellium, & Rævardus nova lectione restituit; *Æris confessi, ærisque debiti judicatis triginta dies justi sunt: post dein manus injectio esto: in jus ducito: ni judicatum faxit nemut quips endo eo in jure vindex est, secum ducito;*

o 1.20. No. 4.
Attic. c. 17.

vincto aut nervo, aut compedibus quindecim pondo, ne minore, aut si volet majore vincto. Si volet, suo vivito. ni suo vivit, qui eum vinctum habebit, libram farris endodiec dato, si volet, plus dato. Ni cum eo pacit, sexaginta dies in vinculis retineto. Trinis nundinis continuus in Comitium prociato, ærisque æstimiam judicati prædicato. Tertiis nundinis capite pœnam luito, aut trans Tiberim peregre venum ito. Ast si plures esunt rei, tertiis nundinis partes secanto: si plus minusve sevesunt, nesi fraude esto p. Sane apud Ægyptios mitior erat contra debitorem lex: nam defunctorum corpora unguentis delibuta creditoribus, tamquam si vivi essent, oppignorabant, & super iis fœnerabantur magno cum dedecore eorum, qui constituta die non redemissent q. Verum enim vero qua ratione id fieret apud Romanos, ut obruti ære alieno vinciri, aut plecti etiam solerent, merito difficile videri potest, cum vetustis legibus Porcia, & Sempronia Civium Romanorum corpora quodammodo sacrosancta essent; neque verberibus in eos animadvertere liceret. Quare videamus, ne legis Porciæ, & Semproniæ benefici-

p Jacob Re-
vard. ad 12.
Tab. c.8.

q Diod.Sic.
1.2. Biblioth.
cap.3.

ficiū ad tenuiores Cives ; & fures
pertineret . Sallustius namque in be-
lo Jugurtino scribens , Turpillium fuisse
damnatum , ut verberibus , & ca-
pite pœnas daret , statim addidit ;
nam is civis ex Latio erat ; quasi in ve-
teres , & veros cives non idem jus es-
set . Augetur difficultas : nam etsi
Porcia , & Sempronia lex vetaret ,
ne verberibus in civem animadverte-
retur ; ea tamen longe posterior fuit
Valeria lege , quæ bis ad hoc interdi-
cendum fuit lata . Verumtamen utra-
que de civibus honestioribus loqueba-
tur ; & ex multorum auctorum testi-
moniis perspicuum est , Triumviris
capitalibus potestatem fuisse in Cives
quidem , sed abjectæ conditionis , &
viles , in quos ad columnam Mēniam
jus dicebant : & octo lictores habe-
bant , quos Plautus valentes virgato-
res dicit , qui eorum jussu in damna-
tos animadvertebant . Porro ea duo-
decim Tabularum lex de necēdis
debitoribus usque ad annum 427. Ur-
bis conditæ servata fuit ; donec exci-
tato tumultu per invidiam L. Papirii,
iterum necēdorum debitorum ratio
apud Senatum habita est .

* Franc. Ho-
tom. de
Magistrat.

f Livius l. 3.

se C. Publilius ob æs alienum patris nexum dedisset, quæ ætas, formaque miserationem elicere poterat, ad libidinem, & contumeliam animum incenderat; & florem ætatis ejus fructum adventitium crediti ratus, primo pellicere adolescentem sermone incesto est conatus; dein postquam aspernabantur flagitium aures, minis territare, atque identidem admonere fortunæ: postremo cum ingenuitatis magis, quam præsentis conditionis memorem videret, nudari jubet, virgasque afferri: quibus laceratus juvenis cum se in publicum proripuisset, libidinem & crudelitatem conquerens feneratoris, ingens vis hominum, cum ætatis miseratione, atque indignitate injuriæ accensa, tum suæ conditionis liberorumque suorum respectu, in forum, atque inde, agmine facto, ad Curiam concurrit; & cum Consules tumultu repentino coacti Senatum vocarent, introeuntibus in Curiam Patribus laceratum juvenis tergum procumbentes ad singulorum pedes ostentabant: victum eo die ob impotentem injuriam unius ingens vinculum fidei: jussique C. Pætilius,

&

& L. Papirius Mugilanus , qui tunc Consules erant , ferre ad populum , ne quis , nisi qui noxam meruisset , donec pœnam lueret , in compedibus aut nervo teneretur : pecuniæ creditæ bona debitoris , non corpus obnoxium esse : ita nexi soluti ; cautumque impostiterum , ne necerentur , lege Pætilia lata . Ex his constat , carcerem , quo custodiebantur debitores , privatum , vel publicum promiscue fuisse , habita temporum diversitate . Nam ad privatum carcerem spectant legis duodecim Tabularum verba supra relata ; nec non C. Licinii Stolonis in legis de ære alieno rogatione *t* . *An placeret ,* Livius l. 6.
senore circumventam plebem , ni potius , quam sortem , creditum solvat , corpus in nervum , ac supplitia dare , & gregatim quotidie de Foro addictos duci ; & expleri vinctis nobiles domos , & ubicumque patri- cius habitet , ibi carcerem privatim esse ?
quibus alludit Plautus in Menæchm .
Nam ego ad Menæchmum nunc eo , cui jam- diu sum judicatus : ultro eo , ut me vinciat .
Et Terentius in Phormione *u* : *mibi sciunt nil esse : Dices , ducent damnatum domum : Alere nolunt hominem edacem , & sapiunt .* *Acta 2. sc. 2.*
Contra vero post latam Pæti-

liam legem vincula , & custodiam publicam adhibita fuisse reor : non enim ea lex vetabat carceres publicos , sed tantum compedes , nexuque privatos , quæ solæ fuerunt causæ , cur plebs in tumultum ageretur . Cæterum vincula publica propter rerum judicatarum auctoritatem , ut nullam vim continebant injustam , ita invidiam plebis cingere non poterant . Neque sane insolens est in Jure , ut carcer publicus etiam ex causa civili adhibeatur ad compescendam , & cohibendam litigatorum audaciam , ut Paulus noster professus est *x* ; *Judicati* , inquit , *etiam* , & *confessi* , & *qui ideo in carcerem duci jubentur* , *quod judicanti non obtemperaverint* *y* . Quod etiam ostendit Ulpianus , ubi ait : *Si quis quod decreto Prætoris non obtemperaverit* , ductus sit *z* . Imo generaliter idem statuit , omnes magistratus simplicem etiam jurisdictionem habentes jubere posse , ut quis in carcerem conjiciatur *a* . Et sane si hi , qui bona abligerunt sua , vinculis sunt continendi ; digniores certe coercitione tali videntur , si non fortunæ vitio , sed suo decoxerint *b* . Neque destituitur argumentis conjectura ; nam id Tullius

x lib. 5. sent. tit. 26.

y loc. citat.

z l. iniuriarum 13 §. si quis quod ff. de injur.

a l. 2. ff. de in jus vocando.

b Hotoman. Quæst. illustr. tit. 24.

lius non obscure indicavit in illis verbis: *Olim ne Scyllæo illo aris alieni infreto ad columnam adhæresceret, in Tribunatus portum profugerat* c: quem locum de Columna Menia placet interpretari, ad quam, Asconio nostro teste, fures, quibus decoctores fraudulentis similes sunt, plectebantur. Adde D. Ambrosium: *Si non vitio suo, sed aut latrocinii, aut proscriptione, aut calumniis, quæ habebat, amisit* d. Itaque sublato jam diu Patilia lege nexu omni, & privati carceris usu, receptum moribus fuit, ut qui ære alieno obruti essent, quoniam privatim non poterant, publico carcere custodirentur. Id evidentius, ac propius ad rem, de qua loquimur, elicitur ex Licinii Ruffini responso: *Si victum, vel stratum inferri in carcerem quis judicato non patiatur, utilis in eum pœnalis actio danda est: vel, ut quidam putant, injuriarum cum eo agi poterit* e. Profecto hæc de privato carcere intelligi non possunt. Quis enim prohibeat, ne judicato in domum creditoris custodito talia inferantur? Aut quis inferret invito creditore? cui lege duodecim tabularum permissum quidem erat vincire domi debitorem, ita.

c Pro Sextio.

d l. Off. 30.

e l. si victum 34. ff. de Re judicata.

ita tamen , ut ei diarium farris præstaret , ut dixi . Venulejus quoque de actione Pauliana agens ait : *Hæc actio etiam in ipsum fraudatorem datur . Si vero quædam disperdidisset , si nulla restitutione recipere possent , nihilominus actio in eum dabitur . Et prætor non tantum emolumentum actionis intueri videtur , quam pœnam f ; pœnam autem accipiunt Doctores pro carcere publico . Et hoc est perspicuum discrimen inter pœnam carceris adhibitam ex causa contractus , ac illam , quæ ex causa delicti adhibetur ; quandoquidem illa a Prætoris jurisdictione proficiscitur ; hæc vero a Præfecto , vel præside g : sed hæc obiter . Ruffino , & Venulejo accedit Paulus noster : *Ob sensus pupillaris pecuniæ per contumaciam non exercitum , inquit , aut fundorum omissam comparationem , tutor , si non ad damnum resarciendum idoneus est , extra ordinem coercetur h . Amabo ; quæ illa coercitio extraordinaria ? Eam explicat Ulpianus ad Edictum . Tutores , ait , qui repertorium non fecerunt , vel pecuniam , neque ad prædiorum comparationem conferre , neque deponere pervicaciter perstant , quoad occasio inveniatur , vinculis publicis jubentur con-**

f l. si fraudator 25. §. ult. ff. quæ in fraudem. &c.

g l. ult. ff. de in jus vocando. l. i. ff. de pœnis.

h l. ob sensus 50. ff. de administrat. tut.

contineri i. Ita cum obæratī, & deco-
ctores lata Pætilia lege non privato,
sed publico carcere continerentur, ad
hæc quoque publica vincula vitanda
Julia lex de Cessione bonorum intro-
ducta fuit k; qua lege permissum erat
debitori possessionem bonorum suorum
creditoribus cedere ad tædia carceris
vitanda; quo casu zona iisdem adi-
mebatur, ut indicarent, se bonis o-
mnino spoliari: pecuniam enim olim
gestabant in Zonis. Quare C. Grac-
chus Oratione habita cum e Sardiniis
rediit; *Itaque*, ait, *Quirites*, cum Roma
profectus sum, Zonas, quas plenas argenti
extuli, eas ex Provincia inanes retuli: I ex
quo intelligitur illud Matthæi m; nolite
possidere aurum, neque argentum, neque pe-
cuniam in Zonis vestris. Ut autem ces-
sio illa bonorum per multas solemni-
tatum ambages fieri consueverat, quas
singillatim referre non vacat; ita pleri-
que municipalium legum conditores
insuper statuerunt, eum, qui ad id
beneficium admitti velit, non nisi nu-
dum super lapide aliquo advocata con-
cione cedere posse, ut ejus infamiæ
metu rarissimus quisque lapsis rebus id
subsidium expetat: qui mos apud Cu-
mæos

i. 1. tutor.
§. tutores ff.
de suspectis

k. 1. 4. C. de
bonis cede-
re Cod. Ju-
stinian. &
1. in Cod.
Theodof.
Menochius.
de Arbitr.
casu 181. n.
7.8.

l lib. 15. c.
12. Gellius.
m cap. 10. v.
9. Vide l.
Divus 6. ff.
de bon. da-
mn.

maos alio in delicto observari solitus est. Tradit enim Plutarchus in problematis, mulieres, quæ in adulterio depræhensæ fuissent, in forum deduci solitas, ut illic lapidi insidentes ab omnibus conspici, despicique possent; demum Asino impositæ per totam Urbem vectabantur; rursusque ad lapidem reducebantur; unde ignominia causa, quæ id passa esset mulier, *Onobatis* græce ab infesso asino dicebatur. Quamquam alii putent, legem Juliam de bonis cedendis latam fuisse, ut antiquæ legi. Petiliæ jam vetustate senescenti nova subveniret; cuius rei argumento esse contendunt illud C. Manlii: *Neque cuiquam nostrum licuit more majorum lege uti; neque amisso patrimonio corpus liberum esse n.* Verum id dolose, & vafre dictum a Manlio existimaverim potius, quam ad veritatem: quippe opus illi erat excusatione aliqua, quem Catilina, tamquam conscium conjurationis, Fesulas, cæterasque Hetruriæ in partes dimisit, ut idem Sallustius testatur, quod neque Glareanus, neque Popma, neque Ciaconius ad illum locum adnotarunt. Præterea Gratianus, Valentinianus, & Theodosius

* Sallust. in
Catilina.

fius Imperatores rescripserunt, ne quis omnino vel fisci debitor, vel alienæ rei in auro, & in argento, diversisque mobilibus retentator, ac debitor, bonorum faciens cessionem, liberum a repetitione plenissima nomen effugiat, sed ad redhibitionem debite quantitatis congrua, atque dignissima supplitiorum acerbitate cogatur o. Ex quibus duo consequuntur: Alterum, decoctores vitio suo tales effectos suppliciis obnoxios fuisse, hoc est verberibus pulsatos, aut aliter etiam coercitos. Alterum, fraudatores istos dolosos publicis vinculis detentos fuisse. Zeno Cæsar tandem ex quacumque causa vetuit, ne quis privatis vinculis uteretur p. ex quibus conjectari potest, quoniam præ cæteris statuit, *amittere eos causam, quam habent adversus inclusos*, ære alieno obrutos non privato, sed publico carcere fuisse detentos. Neque sane otiose fuerunt Gratiani, Valentiniani, Theodosii, ac Zenonis constitutiones. Etenim Sextus Cæcilius, J. C. apud Gellium testatur, se vidisse, multos addici, & vinciri; qui cum sub Hadriano, & Antoninis floreret, conjecturam facit, etiam post

• l. i. Cod.
Theodos. Qui
bonis. &c.

• l. i. Cod.
de privat.
carcer. in-
hib.

post latam legem Juliam creditores adhuc vinxisse privatim debitores suos, sed ex vi potius, quam ex concessio jure. Nec non D. Ambrosius, qui sub Valentiniano, Gratiano, & Theodosio Imperatoribus vixit, crebram mentionem facit nexorum. inquit enim: *Quoties vidi a feneratoribus teneri defunctos pro pignore, & negari funus, dum fenus expositur?* Quibus ego acquiescens dixi: *Tene reum vestrum, & ne vobis possit elabi, domum ducite, claudite in cubili vestro, carnificibus duriores: quoniam quem vos tenetis carcer non suscipit, exactor absolvit.* q Et alibi: *Vidi ego miserabile spectaculum, liberos pro paterno debito in auctionem deduci, & teneri calamitatis heredes, qui non essent participes successionis; & hoc inhumanum flagitium non erubescere creditorem* r. Item alio loco: *Vidi ego pauperem duci, dum cogeretur solvere, quod non habebat: trahi ad carcerem, quia vinum deesset, ad mensam potentis: deducere in auctionem filios suos, ut ad tempus pœnam differre posset: inventum forte aliquem, qui in illa necessitate subveniret. Redit ad hospitium cum suis ingemiscens filiorum famem; dolens quod eos non potius ei, qui posset pascere, vendidisset. Redit ad consilium:*

q in Topicis
cap. 10.

r idem c. 8.

ven-

Pars Prima. III

vendendi sumit arbitrium. f Ad extremum:
Grandis culpa est, si, te sciente, fidelis e-
geat; si scias eum sine sumptu esse, fame
laborare, & eum non adjuves: si sit in car-
cere, & pœnis, & supplitiis propter debi-
tum aliquod excrucietur t. Quæ omnia con-
gerere non me piguit, quoniam aut
de carcere publico loquitur D. Ambro-
sius ibidem, aut de privatis vinculis
potentiorum.

f in lib. De
Nabut. c. 5.

f idem lib.
1. Offic.

Quonam Carcere publico continerentur decoctores, & oberati, Anci ne, an eo qui Centumviralis inscriptus erat.

C A P U T XIII.

SUblata necestendorum debitorum lege per Petiliam rogationem, & Constitutiones Cæsarum posteriores, nec non adempto privati carceris jure, æquum erat, ut coercionem aliqua compesceretur saltem dolus eorum, qui vitio suo fraudem creditoribus facere niterentur, hoc est, ut diximus, carceris publici tædia perferrent vincti, & inclusi. Non tamen constat, quo carcere essent detinendi, Publico ne, an alio; quod perfunctorie, & jejune attigimus cap. 4. in fine. Profecto Cælius Rhodiginus facem præbere videtur in pervestiganda Carceris definitione; inquit enim *a*, carceris genera veteribus tria fuisse: Unum, quo immodesti, & parum exculi compellerentur, ut noctu a doctis condocerent, & bonarum artium pro-

^a lib. 17. c. 9.

professoribus, quæ ad bonos mores, & vitæ modum pertinerent: Alterum, quo ære alieno impliciti, & qui carceris tædio ab inita vitæ petulantia absterrendi erant, detinerentur: Tertium, quo immanibus præsignes flagitiis cælo, & hominum cætu indigni, vitiis, ac vitæ turpitudine diffamatissimi, ac propediem plectendi, tenebrisque, ac pectori addicendi intruderentur. Itaque ut postremum hoc carceris genus Tullia num appellare non dubitaverim, ita de quonam sit accipiendus secundus carcer, anceps admodum sum. Dicam tamen quod sentio, ita me Dii ament. Sextus Rufus, & Publius Victor mentionem de regionibus urbis Romæ facientes testantur, in regionibus Circi Flaminii Carcerem Centumvirorum fuisse constructum, quo ære alieno fere nexos contineri consuevisse non diffiteor. Erat autem Flaminii Circus ex Sexti Pompeii sententia dictus a Flaminio Consule, qui prælio ad Trasymenum cum Annibale commisso cecidit; vel, ut scribit Plutarchus, a quodam Flaminio antiquo, qui moriens agrum quendam Populo Romano, ex cujus proventu equestres

ludi fierent, reliquit: Vel, ut ait Varro, quoniam in Campo Flaminio conditus est. Sed non est de his locus hic. Mehercule non sum nescius; Ugonem adversus Baronium sollicitasse veterem in Publio lectionem; & pro *Carcer C. Virorum* reposuisse suo periculo *Carcer virorum*, reclamantibus omnibus libris, & invita Romana historia: nusquam enim legitur, carcerem a Decemviris ædificatum fuisse. Itaque servata vulgari lectione, dicendum est, carcerem in regione Circi Flaminii Centumviralem fuisse; non quod a Centumviris fuerit ædificatus, sed quod ad eum deferrentur, qui Rei Centumviralis iudicii essent effecti. Porro neminem fugit, Centumviralia iudicia fuisse mere civilia; non tamen ita, ut Magistratus dicerentur: quam cum a Cicerone *b ii*, qui lites contractas iudicabant, hoc est vel Centumviri, vel Decemviri, in minorum Magistratuum locum referantur, non immerito eos recensuit Hotomanus inter Magistratus Romanorum. Illud autem solummodo dignum hoc loco puto, & rei, de qua sermo est, aptum, quod Tullius libro 1. de Oratore ait:

Nam

6 lib. 3. de
legib.

Nam volitare in Foro, hæere in jure, ac Prætorum Tribunalibus judicia privata magnarum rerum obire, in quibus sæpe non de facto, sed de æquitate, & jure certetur; *Factare* se in causis *Centumviralibus*, in quibus *usucapionum*, *tutelarum*, *gentilitatum*, *agnationum*, *alluvionum*, *circumluvionum*, *nexorum*, *mancipiorum*, *parietum*, *luminum*, *stillicidiorum*, *testamentorum ruptorum*, aut *ratorum*, *cæterarumque rerum innumerabilium jura versentur*, &c. Neque sane excidit Tullio *Nexorum* vox, sed ut indicaret eos, qui ære alieno obruti essent. Ita pro Muræna: *Quod si in iis rebus repetendis, quæ mancipi sunt, is periculum judicii præstare debet, qui se nexu obligavit*, &c. Idem in *Topicis*: *Abalienatio est ejus rei, quæ mancipi est, aut traditio alteri nexu, aut in jure cessio*. Quod ex eo putat factum Hotomanus, quod nomen *nexorum* manserit, etsi carcer domesticus creditorum in publicum carcerem *Centumvirorum* fuerit commutatus &c. Itaque hoc *Centumvirali* carcere custodiri nexos mihi persuasum est, tum quia carcer ille insignis imminens Foro, media in Urbe ad terrorem incrementis audaciæ conditus est, & sic ad custodien-

Quæst. II.
Iust. cap. 24.

d 12. C. de
exactioribus
lib. 10.

e Liv. lib. 3.

f Cic. Phil.
lib. 2.

g Gell. lib.
20. cap. 1.

dos criminis reos tantum ; tum quia
carcer pēnālium , carcer hominū
noxiorum est , ut Constantinus *d* re-
scripsit . Hinc cum Appius Claudius
ob vindicias servitutis datas puellæ
Virginii filiæ in carcerem duci iussus
esset , orabat ; ne Claudię genti eam
inustam maculam vellent , ut inter
fures , & latrones victus jaceret le-
gum lator , conditorque Romani ju-
ris *e* . Neque enim minus ignominio-
sum illi fuisset etiam inter decoctores
vinciri , si , quo carcere fures , & latro-
nes continebantur , etiam decoctores
consuevissent referri . Igitur quia certus
carcer erat , quo noxii continebantur .
Nisi mavis , eodem carcere inclusos
etiam fuisse illos , qui suo , non for-
tunæ vitio inopia laborarent extrema,
cujusmodi sunt proprie decoctores ;
nam hi parum distabant a furibus .
Præterquam enim quod lege Roscia
illis , tamquam infamibus , certus in
Theatro locus constitutus fuerat *f* , &
more Bætorum Cophinus ad infamiam
injiciebatur , ceu galerus viridis
apud Gallos ; aut trans Tiberim ablegabantur *g* ; accedit ad hæc Hadriani
posterior Constitutio , qua cautum e-
rat ,

rat, decoctores bonorum suorum catamidiari in Amphitheatro, hoc est deridendos hominibus præberi *b*. Quod si infortunio aliquo effecti essent non solvendo, non inficias eam, reparato, & ad id constituto carceri obstrictos fuisse. Neque sane evenire casu putamus, ut, quo loco de carcere criminali mentio fit, apposite fiat mentio de criminibus; ut sensus sit, nullos, præter reos criminum, malis illis mansionibus solitos contineri. Ita Valerius Maximus narrat factum Tiberii Gracchi. Is, cum Tribunus plebis esset, & ex professo inimicitias cum Africano, & Asiatico Scipionibus gereret; & Asiaticus judicatae pecuniae satisfacere non posset, atque ideo a Consule in vincula publica duci iussus esset, appellassetque Collegium Tribunorum, reluctantibus Collegis, solus intercessit Gracchus, decrevitque hoc modo: Cum L. Cornelius Scipio die triumphi sui ante currum actos hostium duces in carcerem conjecerit, indignum, & alienum a maiestate populi Romani videri, eodem ipsum duci: Hoc est, eodem carcere, quo & captivi, & reliqui criminum

b Spartianus in Hadriano.

i Livius lib.
38.

k 1.22. Syn-
tagmat. c.6.

l Paulus Jo-
vius in ejus
vita.

rei . Nec enim causa Asiatici civilis erat , sed criminalis ; nam pecuniæ captæ reus dictus erat *i* . Hinc notatu dignum est , quod Valerius ait , a Consule in vincula publica duci jussum esse Asiaticum : nam ubi causa civilis erat , in vincula publica jubebatur debitor duci a Prætore , non a Consule , ubi verò causa Criminalis esset , id Præfectus Urbi , Triumviri Capitales , vel Consules decernebant , præsertim ante Valeriam legem . Quare apud Svetonium legitur de Cajo Cæsare Consule jubente in carcerem duci M. Catonem . Igitur recte Petrus Gregorius *k* concludit , alium esse carcerem in causa civili ; qui ad solam custodiam adhibetur ; alium vero , qui veluti ad pœnam adversus fontes ; quemadmodum Barnabas Vicecomes *l* laxos carceres Mediolani instituit , in quibus egestatis ultimæ debitoribus , & extra capitalem pœnam damnatis alimenta gratuita præstantur : & hoc jure utimur in hoc Serenissimo Dominio , ac in toto ferè terrarum Orbe , ut diversi sint obætorum carceres , ac delinquentium . Verum adversus hæc omnia sunt , qui objiciant ,
Cen-

Centumvirorum Jurisdictionem mere Civilem fuisse ; propterea jus detru-
dendi in carcerem reos non ad judi-
cium Centumvirale , sed ad Præto-
rem pertinuisse . Solvimus tamen ; tum quia
Prætor Centumviralibus Judiciis præ-
sidebat , ut indicat Plinius ad Rufum
scribens *m* , ac medius inter quatuor
tribunalia sedebat *n* . erant enim Cen-
tumviri in Basilica Julia quatuor diver-
sis tribunalibus distincti , ac inter se
separati *o* ; Tum quia omnibus magi-
stratibus permissum erat propriam ju-
risdictionem tueri pœnali judicio *p* :
quamquam Centumviri magistratus
proprie non essent , sed Judices , ut
dixi , & apud omnes in confesso est .
Et licet Prætor Centumviris præesset ,
non idcirco carcer Prætorius magis ,
quam Centumviralis dicendus erat :
nam & manumissio servorum a mi-
nore viginti quinque annis dicebatur
apud Consilium facta , & tamen Præ-
tor ejus Consilii Princeps erat ; neque
idcirco prætoria manumissio appella-
tur *q* . Igitur centumviralis carcer re-
cte dicebatur , quo Civiles debitores
inclusi vinciebantur jussu Prætoris .
Sunt tamen , qui adversus carceris in-

m Epist. l. 5.

n Bulenger.
l. 5 de fin. p.
Rom. c. 25.

o Quir. l. 1.
12. Instit. c.
5.

p l. 1. ff. si
quis judi-
centi &c.

q ff. 4. qui
& quibus ex
causis &c.
Instit.

scriptionem, ut dicebam, tentent, & pro eo, quod legitur ex Panvini editione, *Carcer CVirorum*, reponendum esse, *Carcer CL. XVir*: ut sensus sit, non illum a Centumviris carcerem nominatum fuisse, sed a Claudio Decemviro, qui ob Virginii invidiam eo carcere obijt inclusus. Verum non probo, rationem vocabuli in eo positam esse, ut a Claudio decemviro carcer appelletur, quod eo loci Appius Claudius sibi mortem consciverit: præterquam enim, quod alii nobilissimi inter Romanos Cives etiam ante Claudium fuerunt illo carcere inclusi, atque interempti, accedit & illud evidentissimum, quod una cum Appio Claudio Sp. Oppius quoque eodem carcere vinctus fuit; Oppius Claudii Collega in dignitate Decemvirali; Oppius sanguinis, & generis nobilitate Claudio par; Oppius tandem invidiæ proximus, quod in Urbe fuerat, cum injustæ vindiciæ a Collega dicerentur; ac pari bonorum publicatione utriusque memoria damnata ex eo ipso carcere, quo Claudius, & Oppius perierunt. Igitur si ambo eodem carcere detenti, & defuncti, quin ab Oppio magis,

gis, quam a Claudio carceri nomen datum? Nugæ. nugarum. Minus fa-
vet, quod ab Ugonio legitur *Carcer*.
CL. XVir:, quasi a Claudio Decem-
viro ædificatus, per ea quæ Livius
loco allegato expressit: *Illi carcerem*
adificatum esse, quod domicilium plebis Ro-
manæ vocare sit solitus. Horum tamen
sensum non esse Livio adscribendum
juxta conjecturam Ugonii, adeo Ba-
ronius abunde, & luculenter osten-
dit, ut de eo Volcatii illud Sedigiti
usurpare merito possimus; *Si quis con-*
tra sentiat, nihil sentiat. Addamus rur-
sum, si lubet, verba Livii esse Virgi-
nio Puellæ patri accommodata ad ex-
probrandam veterem, atque insitam
Claudiæ familiæ superbiam; cujus pro-
fecto tanta dederat documenta Appius,
ut nescires, in Decemviratu iterum
petendo utrum inter Decemviros, an
inter candidatos numerares; adeo pren-
fabat singulos, & in Foro volitabat;
ut non tam properantis abire magi-
stratu, quam continuare quærentis spe-
cimen esse videretur. Itaque illa Virgi-
nii verba, quibus in Claudium inve-
hitur, *Illi carcerem adificatum esse*, hoc
sensu accipienda puto: Quamquam

Ap-

Appius Claudius elato , & inflato animo vocare solitus fuerit carcerem domicilium plebis , quasi nobilitate , ac dignitate præstantes Viri expertes esse vinculis debeant ; intelligat tamen , sibi quoque ædificatum fuisse ; hoc est , ad Decemvirum etiam , & quidem nobilissimum includendum . Cuius rei argumento est , quod Livius ita orantem Appium inducit : *Ne Claudia genti eam inustam maculam vellent , ut carcere , & vinculis viderentur digni , cum iis , quæ sequuntur .*

De Carcere privato Viris competente ad continendas uxores; Patribus ad filios coercendos.

C A P U T XIV.

ET si scio, sub Trajano, & Adriano Imperatoribus, sub Antoninis Pio, & Philosopho, sub Antonino Caracalla, & Aurelio Alexandro Principibus Optimis asperitatem, atque sævitiam in familiares refrænata[m] fuisse *a*; imo Majestatis reum esse, qui privatos carceres habere voluerit; regula tamen hæc fallit in Patre respectu filii, qui intra domesticos Parietes potest filium de se male meritum, veluti carcere continere: fallit item in marito, qui ex magna causa potest uxorem vinctam tenere, quemadmodum Toletano Concilio legimus cautum *b*, potestatem ligandi uxorem in domo sua non esse Maritis denegandam: quod probat Theodori Gothorum Regis sententia apud Cassiodorum: *Adiit nos, inquit, innumeris vicibus Patzenis repetita conquestio, qui*

a l. 1. §. ult. ff. de iis, qui sui &c. l. ult. Cod. de emendat. servor.

b can. placuit 23. qu. 2. Farinacius de delictis Carnis. quest. 143. n. 205.

qui cum esset in expeditione felicissima constitutus a Procula conjuge tua uxorem suam asseruit trina fuisse caede laceratam, ita ut solo beneficio desperationis evaderet, cum non plagis fessa, sed jam crederetur extincta. Hanc nos, si tamen vera est, in foemina quam maxime admirantes audaciam, transire non patimur impunitam: atque ideo decretis te praesentibus admonemus, ut, si factum evidenter agnoscas, delatam querimoniam pudori tuo consulens maritali distributione redarguas; quatenus ex eadem causa ad nos querela iusta non redeat; & legibus noveris rescare posse, quod te oportuerat domestica distractione corrigere c. Apud Romanos id jus invaluisse, ex unico Taciti loco patet. Pomponia Graecina superstitionis externae rea mariti iudicio permessa: Isque prisco instituto propinquis coram de capite, famaue conjugis cognovit. Hoc jure cum publica quaestione detectae essent mulieres incesti stupri, per subterranea Bacchanalia damnas cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant consules, ut ipsi in privato animadverterent in eas; si nemo erat idoneus supplittii exactor, in publico animadvertebatur d. Igitur primevo Romanorum jure Romulo placuit, Maritis jus vitae,

c. 1. §. Var.
Epist. 32.

d. Livius
lib. 49. Val.
Max. lib. 6.
c. 3.

tæ, & necis in uxores suas indulgere: *Vir, & cognati, uti volent, necant* e. Enimvero Romulo placuit quatuor ex causis dare potestatem Viro uxores domi damnandi, videlicet, ob veneficiū puerorum, ob adulterium, ob clavium suppositionem, & ob gustationem vini *f*: & ad hanc legem Romuli est Tacitus referendus, ubi supra legimus, *Prisco instituto*. Posterioribus autem temporibus periculofum visum est domesticum maritorum jus in vitam uxorum: si enim privato quisque odio posset vir uxorem impune occidere, parum hercle prospectum esset imbecillitati mulierum, quas vel fastidium viri, vel ira, vel novus amor occideret. Vix autem receptum, ut possit sine injuria modice eam coercere: nam *Quemadmodum fluvius continetur intra alveum; ita debet coerceri voluntas uxoris* g; quæ si obsequi viro detrectet, cujus in manum convenit, jure coercebitur *h*. Quod si maritus nullo domestico judicio adversus uxorem uti velit (nam si nihil præter jus agimus, melius fiet in foro cunctis audientibus) prodiit a Divo Augusto lex Julia de pudicitia,

f Dionysius
Halicarnass.
lib. 2.

f Gell. l. 10.
cap. 23. Plin.
lib. 14. c. 13.

g Ecclesiast.
cap. 25.

h Arnifens
de Jure C6-
nubior. c. 7.

*Ulpian. in
legem Tit.
6. §. morum.*

*1. §. rerum
32. ff. de re
jud.*

1. Epist. 32.

tia, sive ea fuerit Juliae de Adulteriis pars, sive ab ea separata, quod enucleare non vacat; eaque lege iudicium de moribus gravioribus conflatum, quemadmodum leviores mores ad peculiare iudicium de moribus pertinebant *i.* Profecto iudicium de moribus ita dictum ex quodam temperamento, ut nomine morum intelligantur injuriæ, quas malas tractationes Quintilianus appellat. Quare crimina significabant quid turpius & quid gravius; mores vero, saltem temperamento leniore vocis, quid levius præferebant; ut contrectatio marito facta ab uxore malus contractus appellatur *k.* Belle Auctor ad Herennium *2.* Si nihil eorum fieri poterit, utatur extrema defensione, & dicat, non se de moribus ejus apud Censores, sed de criminibus adversariorum apud Judices dicere. Pariter & in argumento de delictis Ecclesiasticorum Ambrosius de Valentiniano Seniore *l.* Quin etiam si alias quoque argueretur Episcopus, & morum esset etiam examinanda causa, etiam hanc voluit ad Episcopale iudicium pertinere. Sed hæc agimus in prælectionibus publicis ad Rubricam de Adulteriis. Ad filios quod

quod attinet, sciendum est, vetustissima Romuli lege cautum fuisse; Parentum in liberos omne jus esto relegandi, vendendi, occidendi *m.* Verumtamen hæc lex, Regibus etiam exactis, moribus Populi recepta fuit *n.*, ac tandem inter leges duodecim Tabularum a Decemviris relata *o.* Posterioribus autem temporibus hanc legem sublatam scimus, ea elegantiratione, quam Martianus reddit, quod Patria potestas debeat consistere in pietate, non in atrocitate *p.* Incertum tamen, exactis Regibus, fuerit ne summa illa potestas directe sublata, an per desuetudinem; quod Rævarado, & Petro Gregorio relinquimus disputandum *q.*: hæc enim minime ad rem præsentem. Cæterum exploratissimum est, huic temperatissimo patriæ potestatis juri coercionem filiorum non fuisse postmodum denegatam; quo jure etiam hodie utimur *r.*; hoc est, ut carcere privato filius contineatur. Ad rem Seneca rationem accommodat: *Quia, inquit, utile est juventuti regi, im-*
posuimus illis domesticos magistratus, sub-
quorum custodia contineantur *f.* Non tamen ex dictis caret difficultate responsum.

Ul-

m. Halican.
nafi. lib. 2.

n. l. 8. ff. de
iis, qui sui,
&c.

o. l. in suis ff.
de lib. &
posth. jun-
cto §. 2. de
hered. qua-
lit.

p. l. Divus ff.
ad l. Pomp.
de Parricid.

q. Ad ll. 12.
Tab. cap. 3.
lib. 1. syn-
tagm. cap. 8.

r. l. 3. ff. de
lib. hom. ex-
hib. l. 3. Cod.
de patr. po-
test.

f. lib. 3. de
Benef. c. 11.

Ulpiani dicentis; *Inauditum filium patrem occidere non posse, sed accusare eum apud Præfectum, Præsidentve provincie debere* t. Si enim occidere inauditum non potest, ex contrariorum natura poterit occidere auditum; & hæc est ratio, propter quam Stephanus Forcatulus non probat Accursii declarationem illius vocis, ut *inauditus* pro non defenso accipiatur u: magis itaque probat *inauditum* explicare pro impio, qui commisit aliquid inauditum; quod verbum usurpatum est pro re indigna, quæ audiatur. x Cui sane interpretationi affinis est altera, *inauditum* non audientem, & paternis obsequiis non obtemperantem intendens; juxta illud Nonii Marcelli: *Inauditum*, quod non audiat, in veteribus prudentibus lectum est; & huic malo subscribere, quam priori ob Auctorum Græcorum fidem; y quippe qui eum textum interpretantes *inauditum* scripserunt significare *inobedientem, sive contumacem*. Utraque tamen conjectura mihi plane est insulsa; nam quis inficiabitur, Patrem, sublato jam vitæ, & necis in filium jure, posse occidere filium non auditum, aut non moratum? Igitur in-

* l. 2. ff. ad l. Cornel. de Sicar.

u Necyomātia. Dialogo 81.

x l. cœlicolarum Cod. de Judæis l. 4. Cod. de Apostatis.

y lib. 60. Basilic. Tit. 39.

interpretationes illiusmodi, tamquam dubitatione in quacumque lege necessaria carentes, hocci pendendæ sunt; sicque statuendum, me Judice: Si Paterfamilias filium de se male meritum habeat, non est ei jus examinandi causam ejusdem *z*; sed ad Præfectum vel Provinciæ Præsidentem deferre tenetur, qui vel ipsum causa cognita punient, vel Patri tradent puniendum, non quidem inauditum, sed accusatum, & de crimine convictum: quem admodum *inauditi* vox usurpatur a plerisque. Tacitus: *inaudito filio exitium offerre* a. Seneca in Medea, Actu secundo.

z l. qui jurisdictioni ff. de jurisdictione.

a Annual. 4.

*Qui statuit aliquid, parte inaudita altera,
Æquum licet statuerit, hand æquus fuit.*

Non ergo hoc voluit Ulpianus, ut non liceret Patri occidere filium inauditum respectu domestici judicii; nam ipsa æquitas naturalis suadet, ne inaudita causa quis condemnatur *b*; hoc autem voluit, non licere Patri occidere filium, quem Præfectus, aut Præ-

b l. 1. ff. de req. reis.

c l. 3. Cod.
de Patr. po-
test.

d Val. Max.
lib. 5. c. 8.

e l. milites
13. §. ult. ff.
de re milit.
Vide Petr.
Greg. lib. 11.
cap. 8. n. 8.

ses prius non audiverint accusatum a Patre, *c*. Enimvero jus vitæ, & necis, quod habebat Pater in filios, sensim ablatum est. Prius namque constitutum, ut non sit fas enecare filium, nisi adhibito consanguineorum consilio; quemadmodum Cassius Spurius, advocatis amicis, consanguineisque, filium Spurium Cassium Viscellinum affectati Regni crimine domi damnavit *d*. Postmodum nostrarum Pandectarum ævo tenebatur Pater accusare delinquentem filium; nisi, audita a Iudicante delatione, fuisset idem filius Patri remissus; quo casu Parentes modo, ut dicimus, executivo jus occidendi adhuc retinebant. Porro ea filiorum delatio, quam Martianus oblationem appellat, ideo fieri debebat, ut Pater a iudice facultatem obtineret filium damnandi, non vero ut ad supplitium ducere filium suum videretur, ut idem ait *e*, nisi iudex maluisset adversus eundem sententiam ferre. Quare lex Julia illud tamquam singulare constituit, ut pater possit occidere filiam in ipsa adulterii turpitudine deprehensam, sicque inauditam, & non oblatam

Præ-

Pars Prima.

131

Præfecto, vel Præsidi *f.* Non enim in hoc tantum consistit legis Juliae singularis definitio, ut pater jure occidat; sed in hoc maxime, ut occidat non oblatam, & inauditam. Ad extremum jure Codicis omnino restricta est patria potestas, & cautum, non solum a Patre accusari pravae filios debere, verum etiam a Præsidi, coram quo accusatio proponitur, condemnari *g.* Sed vereor ne nimium a scopo aberraverim.

f. l. quod sit
23. ff. ad l.
Jul. de adult.

g. l. 3. 4. Cod.
de Patr. po-
test.

*De Carcere privato servorum ;
cujus occasione plura de Erga-
stulis ad originem , modum ,
personasque pertinentia.*

C A P U T X V.

Ratio Triboniani apud Justi-
nianum Cæsarem asserentis,
non licere domino servum
suum interficere, quod Rei-
publicæ intersit, ne quis re sua male
utatur, mihi semper suspecta fuit :
nam cum potestas in servos dominium
sit, dominis autem liceat uti, & abu-
ti; non video, cur dominus jus occi-
dendi servi, saltem si justa suppetat
causa, non habeat *a*. Itaque existimo,
veriore esse rationem, Romanos pa-
cis artibus imbutos compertum po-
stea habuisse, licet servi pro mortuis
habeantur in iis, quæ pertinent ad
jus civile, in iis tamen, quæ jus na-
turæ respiciunt, esse reliquis homini-
bus pares; ac propterea naturalem
hanc lucis usuram non esse eis temere
au-

a l. 215. ff. de
V. S. l. sed
etfi 28. §.
consultit ff.
de petit. hæ-
redit. l. 22.
Cod. Man-
dati.

auferendam. Venuſte Seneca Epiſtola
47. *Servi ſunt? Imo homines. Servi ſunt?*
Imo contubernales. Servi ſunt? Imo hu-
miles amici: & paucis interjectis; Nec
tamquam hominibus quidem, ſed tamquam
jumentis abutimur. Nec refert, quod jure
belli, cum caperentur, potuerint im-
pune interfici; nam id foris fieri poterat,
aut ex deſenſionis jure, aut ex Princi-
pis auctoritate, cujus perſonam refert,
qui pro eo militat in Caſtris. Unde Ju-
lius Manſuetus ex Hispania Rapaci le-
gioni additus, cum impuberem filium
domi reliquiſſet, is mox adultus in-
ter Septimanos a Galba conſcriptus,
oblatus forte patrem, & vulnere ſtra-
tum, dum ſemianimen ſcrutatur, a-
gnitus, agnoſcensque, & exanimem
amplexus, flebili voce precabatur pla-
catus Patris manes; neve ſe ut parri-
cidam averſarentur. Publicum id fa-
cinus *b*. Quamvis tamen prohibitum
dominis fuerit ſervos occidere, non
tamen inhibitum erat modice eos ca-
ſtigare. Solebant itaque ſervos de fu-
ga ſuſpectos, aut corpore tantum bo-
nos, quibus cerebrum omne in manu
eſt, partim vincire, partim Ergaſtu-
lis continere, ut latifundia divitum

*b Tacitus
annal. 9.*

e 1. Ideoque
 ff. idem La-
 beo ff. de
 dolo malo.
 l. si ut certo
 ff. custodia
 ff. mandat.
 l. fideicom-
 missaria ff.
 de fideicom.
 libert.

dominorum excolerent c. De Ergastu-
 lis igitur, quæ cum carcere analogiam
 quandam habent, nonnullas racema-
 tiones perstringam; vix enim est
 quod iis, quæ uberrime Lipsius in E-
 lectis collegit, aut elegans, aut scitu
 dignum adjici possit. Cum autem Er-
 gastuli vox origine Græca locum o-
 mnem, in quo vincti operantur, com-
 plectatur; operæ pretium facturum me
 puto, si ante omnia constituam, erga-
 stula publica, vel privata fuisse. Pu-
 blica dico, quæ ad statum rei Roma-
 næ pertinebant: erant autem antiqui-
 tus damnatorum in metallum, ac fo-
 dinas hujusmodi receptacula; posterius
 vero pistrinæ. Privata e contra addi-
 ctiones servorum, aut ingenuorum et-
 iam in opus rusticum a divitibus factæ,
 de quibus singillatim, & ex ordine a-
 gendum est. Ergastulorum publico-
 rum originem a remoto fonte erutam
 exhibet Diodorus Siculus lib. 3. ab Æ-
 gypto, ubi qui ob aliquod turpe faci-
 nus damnabatur, itemque captivi me-
 tallis addici solebant, ut vincti opus
 facerent. Proximam autem originem
 a Tarquinio Superbo deducit Eutropius,
 & cum eo Suidas d; quod postea ab

d lib. 1. cap.
 30. in verbo
 Superbus.

Im-

Imperatoribus servatum fuisse scimus ;
quoniam Svetonius sub Caligula testa-
tur, multos honesti Ordinis ad metal-
la & munitiones viarum fuisse damna-
tos, stigmatum notis deformatos *e* ; quod *e* cap. 27.
erat etiam privatis ergastulis commune,
ut servi, quorum frontibus ignominio-
sa nota erat inusta , ad opus aliquod
rusticum vincirentur : quod Juvenalis
lepide , & eleganter expressit *f*.

f Satyr. 14.
v. 24.

Quem mire afficiunt inscripta ergastula ,
carcer
Rusticus, ...

Origo autem Publici Pistrinensis Erga-
stuli a Constantino Magno fuit *g* ad Ur-
bis Romæ , & annonæ civicæ commo-
dum ; quod & sequentium Imperato-
rum nonnemo probavit ; veluti Valen-
tinianus Senior , qui non , ut Constanti-
nus ante , populos Sardiniae solos ad
Urbem Romam vehi voluit in hoc o-
pus , sed etiam per Romam ipsam , &
Urbicarias Regiones *b* ; hac quidem ra-
tione , quod Regiones illæ , seu Pro-
vinciæ omnes & cæteroquin annonam
Urbis Romæ , seu Urbicam juvarent ,
& quia Provinciæ illæ vel Urbi conti-

g l. 3. Cod.
Theod. de
pœnis.

b l. 5. 6. 7 q.
Cod. eod.

guæ, vel sane continentes, & quodammodo suburbanæ forent; ut facili negotio ad urbem exinde res deduci possent. Jam vero ut publicorum Ergastulorum exordia a jure publico fuerunt, ita privatorum institutio ab injuriis, atque violentiis. Etenim recte Plutarchus in Gracchis ait: *Paulo vero post, cum vicini illi divites per suppositas personas transferrent conductiones agrorum in se se, & denique palam jam etiam ex suo nomine plerasque detinerent; expulsi pauperes neque ad militiæ munus alacres se præbebant, neque ad educandos liberos: Ita ut mox Italiam universam infrequentem, & vacuam liberorum capitum esse contigerit, & Ergastulis compleri servorum barbarorum, per quos divites agros suos colebant, Civibus exactis. Hisce tamquam præliminariis delibatis, tria de Ergastulis agam: quæ personæ Ergastulis continerentur: quomodo; & ad quod munus, sive ad quid. Itaque liberorum hominum, servorumque confuso discrimine, utrique ergastulis vinciebantur. Rapti per agros viatores sine discrimine liberi, servique ergastulis possessorum supprimebantur: verba Svetonii sunt i. Et Florus de Sicilia: Terra frugum ferax, & quodam-*

i In Augu-
sto cap. 32.

modo suburbana provincia latifundiis civium latinorum (seu lautiorum , juxta lectionem Lipsii) tenebatur . Hic ad cultum agri frequentia Ergastula , catenatique cultores materiam bello præbuere . De liberis hominibus loquitur vi potentiorum hominum Ergastulo clausis ; ac de iisdem Livius lib. 6. Olim multitudinem innumera- bilem liberorum capitum in iis locis fuisse , quæ nunc , vix seminario exiguo militum relicto , servitia Romana ab solitudine vin- dicant . Cui quidem privatæ auctorita- tis abusioni primus occurrit Hadrianus Cæsar , qui , Spartiano in ejus vita refe- rente , ergastula servorum , & liberorum tulit , seu sustulit , & prohibuit . De servis vero Lactantius k : quod si servo- rum nequissimus habetur , qui dominum su- um fuga deserit , isque verberibus , vincu- lis , ergastulo , cruce , & omni malo dignif- simus judicatur &c. Nam licet eo ævo su- blata ergastula fuerint , attamen ad mo- res veterum dicendi modum accommo- dat . Hisce addo Juvenalem l .

k lib. 5. cap. 19.

l Satyr. 8. v. 178.

Quid facias talem fortius , Pontice ,
Servam ?

Nempe in Lucanos , aut Tusca erga-
stula mittas .

Agri

Agri enim Lucani, & Tusci hi erant, ubi vincti servi ad effodienda metalla damnabantur. Martialis.

Et sonat innumera compede Tuscus ager.

^m In Nerone cap. 32. li. 10 Epistol.

ⁿ l. mandatis 35. ff. de poenis. l. humilem Cod. de incest. nupt. l. 6. & 11. Cod. de poenis.

^o Epist. 29. in fine.

Porro etsi ergastulis publicis liberos æque, ac servos contineri potuisse non inficias eam ex auctoritate Svetonii, & Plinii Junioris^m; attamen quod privato ergastulo liberi ingenuive vinciebantur, id per vim & fraudem contingebat; servi Jure claudebantur. Verumtamen etsi publici ergastuli pena liberis hominibus jure non conveniret; nihilo tamen minus, si hi plebejæ conditionis fuissent, & humilioris, puta liberti, arenarii, scenici, lenones, tabernarii, utique damnari in metallum poterantⁿ. Quare quemadmodum Ethnici Imperatores usque deque habebant Christianorum religionem; ita Christianos, quos viliores reputabant, in metallum damnabant: quo pertinet illud Ambrosii^o: *Ut cæternorum ordines innumeros spectent de Christiano populo, ut captiva videant colla plebis fidelis, ut condantur in tenebras Dei serv-*

vuli, ut feriantur securibus, dentur ignibus, tradantur metallis, ne pœna cito transeat.

Et Cyprianus p. Non fovetur in metallo lecto, & culcitris corpus; humi jacent fessa laboribus viscera, squalent sine balneis membra situ, & sorde deformia; panis illis exiguus, vestis algentibus deest: Semitonsi capitis capillus horrescit. A personis gradum faciamus ad modum. Respicit autem modus vel formam continendorum, vel victum. Victus sane pertenuis, & asper. Dimensum enim quoddam exiguum habebant in dies, ut allegato Cypriani loco; & magis tenue, quam servi urbaniq: quod Horatius indicat non obscure ad Villicum suum,

p lib. 3. Epist. 25.

q l. servis 98. ff. de legatis 3.

Cum servis urbana diaria rodere mavis.

Cæterum forma erat, ut catenis obligarentur tum publicis, tum etiam privatis ergastulis inclusi. De publico ergastulo testimonium extat in legibus nostris: sive enim quis in metallum damnaretur, sive in opus metalli, uterque compedibus premebatur; nisi forte quod in metallum damnati gravioribus vinculis, damnati vero in opus metalli vinculis levioribus erant constricti. Ratio discriminis, quia illi

r l. 6. 6. ff. de pœnis.

l. 10. §. qui
ex causa ff.
eod.

lib 9.

Ulpian in
fragment.
tit. 5. Cajus
lib. 11. Instit.
tit. 1.
Aet 2. §. 6.

illi numquam a loco discedunt; isti vero de loco ad locum ferre metalla debebant §. De privato item ergastulo plura sunt veterum testimonia. Unum pro cunctis Appulejum malo, qui hæc habet t. *Dii boni, quales illi homunculi lividine totam cutem depicti, dorsumque plagosum scissili centunculo magis inumbrati, quam obtecti, nonnulli exiguo tegili pubem tantummodo intecti; cuncti tamen sic tunicati, ut essent per pannulos manifesti: frontes litterati, & capillum semirasi, & pedes anulati: ex quibus, præterquam quod turpis egestas catenatorum colligitur, patet præterea, signatos fronte fuisse littera ignominie u, vel virgarum notis tergo inhererentibus, veluti litteris; unde Plautus in Cassina x:*

C. H. Tu ut liquefcas, ipse actutum virgis calefactabere.

S. Hoc age sis, Olympio. O. si litteratus me sinat:

S. Quod bonum, atque fortunatum mihi sit.

Petronius: sequar ego frontes notas inscriptione solerti, ut videamini stigmatibus esse puniti. Ita eadem litteræ & suspensionem de-

declinabunt quarentium, & vultus umbra duplici tegent. Hisce autem flagris plectebantur ab eo, qui huic operi, servisque præerat, quem Ergastularium Columella, & Tribunum Vapularem in Perfa Plautus appellat. Hoc autem idem Columella addit, *carcerem in ergastulis fuisse, hoc est cellam, vel subterraneum ergastulum, plurimis, atque iis angustis illustratum fenestris, atque a terra sic editis, ne manu contingi possent.* & paulo post: *Illa solemnia sunt, inquit, ut domi ergastuli mancipia recognoscant, ut explorent, num diligenter vineta sint, an sedes ipsæ custodiæ satis tutæ, munitæque sint.* Quod vero anulatos servorum pedes dixerit Appulejus de pistrinariis, eo fit, ut intelligamus, catenam, seu compedes, quibus vincti erant, laxas fuisse ad motum, & incessum, ac orbitibus e ferro nexis, instar anulorum. Unde Martialis.

lib. 1. cap. 5. & 8.

Anulus iste tuis fuerat modo cruribus aptus.

Quod si ministerium ergastularium quæramus, Lipsius numquam satis laudatus putat, ad molendum, ad cæden-

dendum lapidem , ad aquam hau-
riendam , ad molam , ad pistrinum
damnatos fervos fuisse , quæ generali
vocabulo metalli nomine complexi
sunt nostri Jurisconsulti 2 : quorum o-
pus servis demandabatur ab eo , qui
dominus esset fodinæ . Et de ergastu-
lo publico , veluti extra ordinem a
Nerone constituto , meminit Svetonius
in eodem ; scilicet Neronem inchoas-
se Piscinam a Miseno in Avernum la-
cum , & fossam ab Averno Ostiam us-
que ; quorum operum perficiendorum
gratia , quod ubique custodiæ esset , in
Italiam deportari , & scelere convictos
non nisi ad opus damnari præcepisse *a* .
Postmodum sublato per Hadrianum
Cæsarem ergastulorum usu , nullum
ejus pænæ vestigium remanet apud nos ;
nisi quod ad transtra damnati videan-
tur convenire cum iis , qui ergastulo
vincti erant *b* .

a l. sed si §.
ult. ff. de re-
bus eorum
&c.

l. æquissimi
§. proinde ff.
de usufruc.
l. aut damnū
§. si calca-
riam ff. de
pœnis .
l. 6 ff. de ca-
pulis .

a cap. 32.

b Panetrol.
lib. 1. variar.
cap. 47.
lib. 1. memo-
rabil. cap. 61.

De custodiendis furiosis; & quam varie vinciri antiquitus consueverint; quorum occasione de Origine, & progressu Nosocomiorum.

CAPUT XVI.

NEscio quo loco Plinii non illepidam narratiunculam meminisse de Phileta Coo inter Elegiographos non infimæ notæ Viro, cui tanta corporis exilitas erat, ut plumbatis soleis incedere solitus esset, ne a ventorum impetu raperetur. Ex quo coniicio, levitatem hominum, sin minus remedio aliquo animi, ponderibus saltem effici graviores debere, ut constare sibi, certoque loco consistere aliquo modo possit. Hinc quorum mens levis est, quosque insanos, mente captos, dementes, aut mania correptos appellamus, vinculis contineri scimus; ut quoniam vagus animus illis est, constans saltem sit corpus, & confirmatum:

a Proverb.
cap. 7. v. 22.

b lib. 6. tit. 7.

tum. Quamobrem vestitissimum fuisse necestorum furiosorum morem negabit nemo. Etenim Salomon de adolescente mellitis verborum illecebris a meretrice irretito agens, id explicat collatione, & similitudine furiosi hominis, menteque alienati, atque ignorantis, *quod ad vincula stultus trabatur* a; ut enim compedes ad constringendum stultum adhibentur, ita vinculis meretriciis perpetuæ addicitur servituti adolescens imprudens, ut scribit Cornelius a Lapide ad textum illum. Quod autem apud Israelitas usurpatum existimo, ut furiosi clauderentur, & custodirentur, illud apud Græcos etiam servatum fuisse non diffiteor; tum quia de curatore diserte mentionem facit Samuel Petitus in legibus Atticis b; tum quia etiam Sophoclem in judicio a suis filiis vocatum fuisse scimus; ut tamquam furiosus, & desipiens a re familiari removeretur, curatoremque acciperet, quia propter studium tragediarum in summa senectute rem familiarem negligere videbatur. Absolutus tamen est, quia carmen protulit, quod minime desipientis erat. Cæterum ve-

re furiosus si fuisset, non dubitasset Archon Græcorum Judicum Princeps filios sapientes insipienti patri curatores dare, quorum consilio, & opera non solum patrimonium, sed & corpus, ac salus furiosi procuraretur, ut Julianus loquitur *c*; pietas enim parentibus (etsi inæqualis est eorum potestas) æqualis debetur *d*. Ut autem a Græcis pleraque regendæ Reipublicæ exempla Romani acceperent, ita & illud inter leges duodecim Tabularum retulerunt anno ab Urbe condita 301. *Si furiosus est, Agnatorum, Gentiliumque in eo, pecuniaræ ejus potestas esto e*. Qualege, ut ingenue fatear, non nihil immutatum est ex Græcis constitutionibus, quibus cautum erat; *Tutor is ne esto, qui Agnationis jure hereditatem pupilli potest heriscere*: quorum is sensus est, si Petito credimus, remotioribus quidem Agnatis tutelam deferri, quippe qui vel nullam, vel remotam spem succedendi habent, si pupillo, vel furioso quicquam humanitus accidisset, non autem proximioribus. Romanis contra magis placuit, ut, qui commodum successionis speraret, is tutelę incommoda perferat: sed hoc ni-

c l. consilio
6. ff. de curat. furios.
d l. furiosæ
4. ff. cod.

e Cic. 2. de Invert. 3. Tabul. quæ. Ant. ad Herenn. li. 1.

f. Horon. &
Giphan. in
9. de cu-
rat.

g. d. l. confi-
lio 6.

b. lib. 2. fat.
3.

hil ad rem præsentem. Hoc idem Læ-
toria lege fuit postmodum constitutum:
incertum, de prodigis ne lex loquere-
tur, qui casus a lege duodecim Tabu-
larum prætermisus fuit, an potius
lex Lætoria id confirmaverit, quod a
lege duodecim Tabularum cautum
fuerat f. Quod si quærat, quorsum
hæc ad custodiendos furiosos? Respon-
dent verba legis: *In eo potestas esto*.
Non enim id de imperativa potestate
intelligamus velim, sed de directiva,
ne, ut intellectu, ita & capite mi-
nui furiosus dicatur. Verumtamen
ait lex, *in eo potestas esto*; quia con-
silio, & opera curatoris defendi debet
non solum patrimonium, sed & cor-
pus, ac salus furiosi g. Quare id, quod
Venusinus Poeta de furioso homine
cecinit b.

..... *Interdicto huic omne adimat jus*
Prætor, & ad sanos redeat tutela pro-
pinquos;

de ea curatione accipiendum est,
qua non modo bonis consulatur, ve-
rum etiam personæ ab eo, qui cu-
stodiendum furiosum a Prætorē acce-
pit

pit. i. Perbelle, & apposite Plato lib.
2. de legibus, qui iisdem circiter an-
nis cum legibus duodecim Tabula-
rum suas quoque leges edixit, quip-
pe qui natus ab Urbe condita anno
325. florentes adhuc Decemvirales
Constitutiones, minimeque antiqua-
tas exequi potuit, ac imitari: *Nemo*
furiosus palam in Urbe cernatur, inquit,
sed furiosum propinqui domo, quomodocum-
que possunt, custodiant. Quod nisi fecerint,
mulcentur, qui maximi census sunt, dra-
chmis centum, sive servum, sive liberum
minus diligenter custodiant; Qui secundi,
quatuor de quinque minæ partibus; Qui ter-
tii, tribus; & duabus, qui quarti. Itaque
hoc jure usi semper sunt in quacum-
que bene constituta Republica, ut fu-
riosi a cæteris separarentur, ne sibi,
aut aliis nocerent; quemadmodum,
neglecta eorum custodia, usuvenisse
certo scimus; ut Empedocli furore a-
cto, qui in Etnæ voraginem insiliit:
Ajaci, qui præ ira insaniens pecora
trucidabat, ac se ipsum postea con-
fodit. Quare Galenus, qui secundo
Orbis redempti seculo floruit, narrat,
Romæ phreneticum quendam domi
cum lanifici puero contentum fuisse;

i. l. quia 14.
ff. de testam.
tutel.

k 1/b. 4. De
locis affect.
cap. 2.

l Saxo. 1.7.

m l cōgruit
13. § furiosi
& l. seq. ff.
de Off. Præ-
sid.

qui surgens e cubili ad fenestram accessit, & prætereuntes interrogavit, juberent ne puerum projici; quod cum illi jussissent, illico puerum dejecit k. Et Saxo Grammaticus refert, enormis magnitudinis hominem apud Suevos fuisse nomine Hartenum, cui duodecim Athletæ contubernales inditi erant, quibus id demandatum officii, ut, quoties illum præfaga pugnae rabies incessisset, vinculorum remedio oborti furoris impetum cohiberent l. Ac tandem seculo proxime elapso memoriae proditum est, Petrum secundum Lusitaniæ Regem, quod compos mentis non esset, Regia potestate fuisse spoliatum, ac ad Terzeras insulas adductum; quo loci Alphōsi Henrici Fratris jussu custodiis adhibitis servatus est. Hinc D. Pius, Marcus, & Commodus Imperatores rescripsere, eum, qui insaniae, aut furoris morbo laborat, in vincula publica conjiciendum esse, non quidem ad pœnam, sed ad securitatem proximorum; sin minus, a suis, vel etiam in propria villa custodiendum m. Quod totidem verbis expressit Paulus Ægineta, ubi de Maniacis verba faciens medicos docuit, fu-

furiosos vinciendos esse, ne vel sibi noceant, vel aliis, ac clathratis repagulis concludendos, ne evadere aliquo modo possint: quemadmodum Petrus Forestus narrat, se novisse Sacerdotem insanum multis annis in carcere detentum a juvenili ætate ad senilem progressum, qui hymnos, collectas, & alia, quæ in Missa canuntur, cantitabat *n*. Ita igitur se res habet, ut furiosi, si fieri possit, a proquinquis sint custodiendi; si vero id non patiatur rei familiaris angustia, in vincula publica conjiciantur *o*: necessitas enim magnum humanæ infelicitatis patrociniū est, ut Seneca loquitur *p*. Exinde effluxit vulgare illud, quod Adagii loco circumfertur; *ad Agnatos deduci*; quod de furiosis, ut ab Agnato curentur, nemo est, qui non intelligat; juxta Horatianum illud; *Cognatorum opibus, curisque refectus* *q*. & Columella Catonem dicere solitum ait; *eum, qui agrum incoleret nec salubri cælo, nec fertilem, velut commotæ mentis ad Agnatos, & Gentiles esse deducendum* *r*. Nec non Varro: *Qui salubrem locum negligit, mente captus est, atque ad Agnatos, & Gentiles de-*

n lib. 1. Observat. Medic. cap. 304

o Farinac. quæst. 93. n. 35.

p lib. 9. Declamat. 4.

q li. 2. Epist. ad Florum.

r lib. 1. de re rust. cap. 24.

*l. lib. 1. de re
rust.*

*l. 1. cōgruit
§. furiosi
cit.*

ducendus f. Hæc autem privata vincula adhibebantur, *si possent per necessarios contineri furiosi*; ut Ulpianus ait *t*: quæ sane potentia præsumptio ad fortunas Agnatorum referenda est: quemadmodum, *si non possint per necessarios contineri*, ad inopiam Agnatorum pertinet, qui suis sumptibus custodire domi non possint, & furiosos alere, non vero ad infirmitatem instrumentorum. Quis enim tam effrænatus, & præceps est, quem catenæ, vincula, nervus, compedes, aut similia continere non valeant? Verum enimvero quod dicimus, furiosum publico carcere custodiendum fuisse, id tandiu obtinuisse putaverim, quandiu nullus alius locus aderat, quo tales furiosi continerentur. Cæterum ubi semel patere Domus publicæ ceperunt, quibus libenter ægri corpore hospitaliter reciperentur, carcerum, tamquam asperior, usus reprobatus est, atque reiectus. Qua in re D. Hieronymus testatur *u*, anno ab Orbe reparato 400. Fabiolam quandam Matronam Optimam, & splendidam Nosocomium ære, quo maxime abundabat, suo construxisse ad recipiendos, & curandos

** Epist. 30.
ad Oceanum.*

dos ægrotos, qui antiquitus in Insula Tiberina decumbebant, ubi *Ædes* *Æsculapii* erant *x*; & in Epidauro, Coö insula, ac Trica ad ejusdem Numinis *Ædes* magna ægrotorum copia nutriebatur, tabellæque cum curationum inscriptionibus pendebant *y*. Que cum ita sint, quod Seneca Valetudinarium appellet locum, quo valetudinis causa homines conveniebant, id de privato æque, ac publico loco accipi potest; quamquam alterutrum statuere Gruterus ad eundem ausus non fuerit *z*. Jamvero hujusce hospitalitatis usum adeo receptum postea fuisse patet, ut Honorius, & Theodosius circa annum salutis 405., Parabolanos, qui ad curanda debiliū ægra corpora deputabantur, sexcentos constitui præceperint *a*. Etenim Parabolani dicti erant, non quasi medici essent, & multis Parabolis abundantes, ut Accursius suavissimus interpretatur (risum teneatis Amici?). sed quod quasi adscripti glebæ famulatio Hospitalium deputati erant, ex Alciati sententia *b*: quemadmodum Xenoparochi appellantur ab Arcadio Charesio, qui munera præbent hospitibus *c*.

** Mercurial. l. i. var. lect. cap. 13.*

y Strabo lib. 8. Geograph.

z li i. de Ira cap. 16.

a l. Parabolani. 18. Cod. de Episc. & Cleric.

b lib. 4. diff. punct. ap. 9.

c l. munera 18. ff. de numeribus &c.

Rursum Justinianus Cæsar anno Domini 521. pluribus privilegiis Nosocomia auxit, quorum singula a Tiberio Thrace anno 571. confirmata plene fuisse, Pauli Diaconi testimonium confirmat *d*; quæ tamen omnia generalia sunt; nam Cæsar-augustæ tantum, vulgo *Saragosa*, domus publica animi morbo laborantibus dedicata postmodum fuit *e*; & in Mediolanensi Civitate insignis pietate Vir Odibertus anno Christi 820. Nosocomium publicum erexit ad hoc, ut eo reciperet, qui mentis sanitate carentes curationem quærent Medicorum.

d lib. 17. Histor. lib. 22. Cod. de Sacr. Eccles.

e Pascasius Justinus lib. 1. de Alea.

*De Decanico, seu Carcere reorum
Ecclesiasticorum, cujus occasione
de Origine, & progressu Juris-
dictionis Ecclesiasticæ in crimi-
nibus coercendis.*

CAPUT XVII.

Quemadmodum plura sunt Car-
cerum vocabula, quibus pro
Regionum diversitate, aut
vario loquendi usu distingue-
bantur custodiæ reorum; ita apprime
facit ad rem præsentem, quod De-
cas Ephorum Carcer appellabatur,
de quo sic Plutarchus in Agide: *His
auditis, Ephori morte damnatum, ut in
Decada ipsum deducerent, præcepere. Est
autem Decas in carcere locus, in quo mor-
te damnatos strangulari consuetudo fuit. I-
dem ibidem: similis huic locus Tullianus
Romæ a Tullo Hostilio institutus, unde no-
men accepit, noxiorum supplitio destinatus.*
Hæc qualis qualis similitudo voca-
buli (quicquid de allusione, & de-
rivatione Græca Cujacius, & Gotho-
fre-

^a l. 3. Cod.
de Hæret.

^b Novell. 79.
cap. 3. in fin.

^c c. ult. Diff.
82.

fredus disputaverint) viam mihi ster-
nit, ut intelligam, quid sibi volue-
rint Arcadius, & Honorius Imperato-
res, anno salutis 396. statuentes, non
licere Hæreticis quicquam damnati
cultus exercere in *Decanicis* a. Nam
quamquam male confundant nonnul-
li *Diaconicum* cum *Decanico*, Pithæus
tamen in notis ad legem illam testa-
tur, ex glossa manuscripta ad Con-
cilium Laodicense Canone 21. Dia-
conium nihil aliud fuisse quam Ec-
clesiæ sacrarium, sic dictum, quod
Diaconum curæ incumberet; Deca-
nicum vero carcerem Ecclesiasticum
fuisse dicit, seu carcerem Canonialis
disciplinæ ex Juliani Antecessoris au-
thoritate, constitutione 73., in illis
verbis: *Executor autem litium constitutus
in Decanicis Ecclesiarum recludatur, pœ-
nas competentes luiturus*. Quod videtur
Justinianus Cæsar confirmare, ubi
ait: *Et retrudantur in locis, quæ Deca-
nica nuncupantur, pœnas competentes pas-
suri* b. Carceres tamen, seu Decani-
ca hujusmodi magis ad pœnitentiam
peragendam, quam ad luendum cri-
men adhibita fuisse, suadet Hibernen-
sis Concilii Canon c, ubi hæc habentur:

tur : *Præbyter si fornicationem fecerit, quamquam secundum canones Apostolorum debeat deponi, tamen juxta auctoritatem B. Papæ Sylvestri, si in vitio non perduraverit, sed sua sponte confessus adjecit, ut resurgat, decem annis in hunc modum peniteat : tribus quidem mensibus privato loco a cæteris remotus pane, & aqua a vespera in vesperam utatur : & quæ sequuntur ibidem, usque ad decennium. Huic privato, & a cæteris remoto loco convenit Monasterium, quod Carcer appellatur a Sancto Joanne Climaco : Locus erat, inquit, ab ipso Monasterio uno dumtaxat lapide, seu milliari sejunctus, Carcer dictus, illætabilis prorsus, & omnibus corporis gaudiis destitutus. Nullus ibi umquam culinæ fumus cernebatur, non vinum, non oleum in cibum adhibebatur, non aliud quicquam e foco, præter panem, & minuta oluscula, in mensam inferebatur. In hoc eos, qui post religiosam professionem in peccatum prolapsi erant, ita concludebant, ut pedem efferre numquam possent. Nec plures simul jungebant, sed singulos seorsim, aut, ut plurimum, binos. Nullus ibi lectus quieti positus, nulla mundities, nullum adversus frigora vestis munimentum : rupta, & lacera omnia, & in-*

qui-

quinata, sordibusque vermium scatentia.
 Nondum tamen, ut ad vetus illud Decanicum revertamur, in Ecclesia Christi constitutum erat, ut jurisdictio aliqua esset, seu potestas judicandi cum Imperio; id enim proprie jurisdictio est *d.* Quare in libro Codicis primo Titulus est inscriptus, De Episcopali Audientia; quæ nihil est aliud, quam simplex notio sine potestate, & imperio *e.* Et hoc ipsum confirmatur ex facto D. Polycarpi Episcopi Smirnæ, qui fuit D. Joannis Apostoli discipulus: ille namque interroganti Proconsuli per hæc verba respondit: *Tibi quidem rationem reddere non me piget; præceptum enim nobis est, ut Magistratibus, & potestatibus a Deo constitutis honorem debitum exhibeamus, qui nobis ipsis nihil nocent* *f.* Jamverò tametsi Constantinus Imperator fundamenta quædam Jurisdictionis Ecclesiasticæ videatur jecisse *g;* ea tamen ad civiles controversias, non ad criminalia judicia pertinebant. Cæterum in criminalibus, nullo excepto crimine, olim ex Christianorum Principum Constitutionibus Clerici subjecti fuerunt civilibus legibus, & Magistratibus; quod ex Episto-

d. l. ult. Cod. ubi & apud quem &c.

e. l. notione ff. de Verb. signif. l. ait Prior ff. de re jud.

f. Fastib. lib. 4. Hist. Eccl. cap. 15.

g. Sozomen. lib. 1. cap. 9.

stolis Gregorii Magni Summi Pontificis luculenter apparet *b*. Itaque post annum salutis 630. ab Heracio Imperatore constitutum fuit, ut Ecclesiasticæ personæ tum in Civili, cum in criminali iudicio coram Ecclesiastico Iudice conveniendæ essent in Orientali Ecclesia *i*, quod etiam ad Occidentalem Ecclesiam trajectum fuit: verumtamen non sine cunctatione aliqua; quia anno 1220. opus fuit, ut Fridericus secundus sanciret, nullo modo posse ad Forum seculare trahi Clericos sive de civili, sive de criminali iudicio ageretur *k*. Nec, antequam edicerentur constitutiones huiusmodi, quicquam Episcopis compete-
bat, nisi ut multam indicare Ecclesiasticis personis possent, si crimen fuisset Ecclesiasticum; quod Iustinianus Cæsar primitus constituerat *l*. Igitur quo ævo merum, mixtumve imperium Ecclesia habere cepit, eodem Decanica usum veri, & proprii carceris habere ceperunt, quibus clerici æque ac Monachi, confuso discrimine, continebantur: nondum enim Monachi ab Epicoporum Iurisdictione exempti erant. Enimvero Mo-
na-

b li. 7. Epist.
11. lib. 11.
Epist. 56.

i Novell. 87.

k Auth. sta-
tuimus Cod.
de Episc. &
Cler.

l Novell. 83.
& 123.

k l. b. 4. De
locis affect.
cap. 2.

l Saxo. l. 7.

m l cōgruit
13. § furiosi
& l. seq. ff.
de Off. Præ-
sid.

qui surgens e cubili ad fenestram accessit, & prætereuntes interrogavit, juberent ne puerum projici; quod cum illi jussissent, illico puerum dejecit k. Et Saxo Grammaticus refert, enormis magnitudinis hominem apud Suevos fuisse nomine Hartenum, cui duodecim Athletæ contubernales inditi erant, quibus id demandatum officii, ut, quoties illum præfaga pugnae rabies incessisset, vinculorum remedio oborti furoris impetum cohiberent l. Ac tandem seculo proxime elapso memoriae proditum est, Petrum secundum Lusitaniae Regem, quod compos mentis non esset, Regia potestate fuisse spoliatum, ac ad Terzeras insulas adductum; quo loci Alphōsi Henrici Fratris jussu custodiis adhibitis servatus est. Hinc D. Pius, Marcus, & Commodus Imperatores rescripsere, eum, qui insaniae, aut furoris morbo laborat, in vincula publica conjiciendum esse, non quidem ad pœnam, sed ad securitatem proximorum; sin minus, a suis, vel etiam in propria villa custodiendum m. Quod totidem verbis expressit Paulus Aegineta, ubi de Maniacis verba faciens medicos docuit, fu-

furiosos vinciendos esse, ne vel sibi noceant, vel aliis, ac clathratis repagulis concludendos, ne evadere aliquo modo possint: quemadmodum Petrus Forestus narrat, se novisse Sacerdotem insanum multis annis in carcere detentum a juvenili ætate ad senilem progressum, qui hymnos, collectas, & alia, quæ in Missa canuntur, cantitabat *n*. Ita igitur se res habet, ut furiosi, si fieri possit, a proquinquis sint custodiendi; si vero id non patiatur rei familiaris angustia, in vincula publica conjiciantur *o*: necessitas enim magnum humanæ infelicitatis patrociniū est, ut Seneca loquitur *p*. Exinde effluxit vulgare illud, quod Adagii loco circumferitur; *ad Agnatos deduci*; quod de furiosis, ut ab Agnato curentur, nemo est, qui non intelligat; juxta Horatianum illud; *Cognatorum opibus, curisque refectus* *q*. & Columella Catonem dicere solitum ait; *eum, qui agrum incoleret nec salubri cælo, nec fertilem, velut commotæ mentis ad Agnatos, & Gentiles esse deducendum* *r*. Nec non Varro: *Qui salubrem locum negligit, mente captus est, atque ad Agnatos, & Gentiles de-*

n lib. 1. Observat. Medic. cap. 30.

o Farinac. quart. 93. n. 35.

p lib. 9. Declamat. 4.

q li. 2. Epist. ad Florum.

r lib. 1. de re rust. cap. 3.

*l. lib. i. de re
rust.*

*l. cōgruit
furiosi
cit.*

ducendus f. Hæc autem privata vincula adhibebantur, *si possent per necessarios contineri furiosi*, ut Ulpianus ait *1*: quæ sane potentia præsumptio ad fortunas Agnatorum referenda est: quemadmodum, *si non possint per necessarios contineri*, ad inopiam Agnatorum pertinet, qui suis sumptibus custodire domi non possint, & furiosos alere, non vero ad infirmitatem instrumentorum. Quis enim tam effrænatus, & præceps est, quem catenæ, vincula, nervus, compedes, aut similia continere non valeant? Verum enimvero quod dicimus, furiosum publico carcere custodiendum fuisse, id tandiu obtinuisse putaverim, quandiu nullus alius locus aderat, quo tales furiosi continerentur. Cæterum ubi semel patere Domus publicæ ceperunt, quibus libenter ægri corpore hospitaliter reciperentur, carcerum, tamquam asperior, usus reprobatus est, atque rejectus. Qua in re D. Hieronymus testatur *2*, anno ab Orbe reparato 400. Fabiolam quandam Matronam Optimam, & splendidam Nosocomium ære, quo maxime abundabat, suo construxisse ad recipiendos, & curandos

2 Epist. 30.
ad Oceanum.

dos ægrotos, qui antiquitus in Insula Tiberina decumbebant, ubi *Ædes* *Æsculapii* erant *x*; & in Epidauro, Coo insula, ac Trica ad ejusdem Numinis *Ædes* magna ægrotorum copia nutriebatur, tabellæque cum curationum inscriptionibus pendebant *y*. Que cum ita sint, quod Seneca Valetudinarium appellet locum, quo valetudinis causa homines conveniebant, id de privato æque, ac publico loco accipi potest; quamquam alterutrum statuere Gruterus ad eundem ausus non fuerit *z*. Jamvero hujusce hospitalitatis usum adeo receptum postea fuisse patet, ut Honorius, & Theodosius circa annum salutis 405., Parabolanos, qui ad curanda debiliū ægra corpora deputabantur, sexcentos constitui præceperint *a*. Etenim Parabolani dicti erant, non quasi medici essent, & multis Parabolis abundantes, ut Accursius suavissimus interpretatur (risum teneatis Amici?) sed quod quasi adscripti glebæ famulatio Hospitalium deputati erant, ex Alciati sententia *b*: quemadmodum Xenoparochi appellantur ab Arcadio Charesio, qui munera præbent hospitibus *c*.

* Mercurial. l. r. var. lect. cap. 13.

z Strabo lib. 8. Geograph.

z li r. de Ira cap. 16.

a l Parabolani. 18. Cod. de Episc. & Cleric.

b lib. 4. diff. p. 16. cap. 9.

c l. m. p. u. 18. ff. de n. u. neribus l. c.

Rursum Justinianus Cæsar anno Domini 521. pluribus privilegiis Nosocomia auxit, quorum singula a Tiberio Thrace anno 571. confirmata plene fuisse, Pauli Diaconi testimonium confirmat *d*; quæ tamen omnia generalia sunt; nam Cæsar-augustæ tantum, vulgo *Saragosa*, domus publica animi morbo laborantibus dedicata postmodum fuit *e*; & in Mediolanensi Civitate insignis pietate Vir Odibertus anno Christi 820. Nosocomium publicum erexit ad hoc, ut eo reciperet, qui mentis sanitate carentes curationem quærent Medicorum.

d lib. 17. Histor. lib. 22. Cod. de Sacr. Eccles.

e Pascasius Justinus lib. 1. de Alea.

*De Decanico, seu Carcere reorum
Ecclesiasticorum, cujus occasione
de Origine, & progressu Juris-
dictionis Ecclesiasticæ in crimi-
nibus coercendis.*

CAPUT XVII.

QUemadmodum plura sunt Car-
cerum vocabula, quibus pro
Regionum diversitate, aut
vario loquendi usu distingue-
bantur custodiæ reorum; ita apprime
facit ad rem præsentem, quod De-
cas Ephorum Carcer appellabatur,
de quo sic Plutarchus in Agide: *His
auditis, Ephori morte damnatum, ut in
Decada ipsum deducerent, præcepere. Est
autem Decas in carcere locus, in quo mor-
te damnatos strangulari consuetudo fuit. I-
dem ibidem: similis huic locus Tullianus
Romæ a Tullo Hostilio institutus, unde no-
men accepit, noxiorum supplitio destinatus.*
Hæc qualis qualis similitudo voca-
buli (quicquid de allusione, & de-
rivatione Græca Cujacius, & Gotho-
fre.

1. 3. Cod.
de Hæret.

1. Novell. 79.
cap. 3. in fin.

1. c. ult. Dist.
82.

fredus disputaverint) viam mihi ster-
nit, ut intelligam, quid sibi volue-
rint Arcadius, & Honorius Imperato-
res, anno salutis 396. statuentes, non
licere Hæreticis quicquam damnati
cultus exercere in *Decanicis* a. Nam
quamquam male confundant nonnul-
li *Diaconicum* cum *Decanico*, Pithæus
tamen in notis ad legem illam testa-
tur, ex glossa manuscripta ad Con-
cilium Laodicense Canone 21. Dia-
conium nihil aliud fuisse quam Ec-
clesiæ sacrarium, sic dictum, quod
Diaconum curæ incumberet; Deca-
nicum vero carcerem Ecclesiasticum
fuisse dicit, seu carcerem Canonialis
disciplinæ ex Juliani Antecessoris au-
thoritate, constitutione 73., in illis
verbis: *Executor autem litium constitutus
in Decanicis Ecclesiarum recludatur, pœ-
nas competentes luiturus.* Quod videtur
Justinianus Cæsar confirmare, ubi
ait: *Et retrudantur in locis, quæ Deca-
nica nuncupantur, pœnas competentes pas-
suri* b. Carceres tamen, seu Decani-
ca hujusmodi magis ad pœnitentiam
peragendam, quam ad luendum cri-
men adhibita fuisse, suadet Hibernen-
sis Concilii Canon c, ubi hæc habentur:

tur: *Præbyter si fornicationem fecerit, quamquam secundum canones Apostolorum debeat deponi, tamen juxta auctoritatem B. Papæ Sylvestri, si in vitio non perduraverit, sed sua sponte confessus adjecit, ut resurgat, decem annis in hunc modum peniteat: tribus quidem mensibus privato loco a cæteris remotus pane, & aqua a vespere in vesperam utatur: & quæ sequuntur ibidem, usque ad decennium. Huic privato, & a cæteris remoto loco convenit Monasterium, quod Carcer appellatur a Sancto Joanne Climaco: Locus erat, inquit, ab ipso Monasterio uno duntaxat lapide, seu milliari sejunctus, Carcer dictus, illatibilis prorsus, & omnibus corporis gaudiis destitutus. Nullus ibi umquam culinæ fumus cernebatur, non vinum, non oleum in cibum adhibebatur, non aliud quicquam e foco, præter panem, & minuta oluscula, in mensam inferebatur. In hoc eos, qui post religiosam professionem in peccatum prolapsi erant, ita concludebant, ut pedem efferre numquam possent. Nec plures simul jungebant, sed singulos scorsim, aut, ut plurimum, binos. Nullus ibi lectus quieti positus, nulla mundities, nullum adversus frigora vestis munimentum: rupta, & laccra omnia, & in-*

qui-

quinata, sordibusque vermium scatentia.
 Nondum tamen, ut ad vetus illud Decanicum revertamur, in Ecclesia Christi constitutum erat, ut jurisdictio aliqua esset, seu potestas judicandi cum Imperio; id enim proprie jurisdictio est *d.* Quare in libro Codicis primo Titulus est inscriptus, De Episcopali Audientia; quæ nihil est aliud, quam simplex notio sine potestate, & imperio *e.* Et hoc ipsum confirmatur ex facto D. Polycarpi Episcopi Smirnæ, qui fuit D. Joannis Apostoli discipulus: ille namque interroganti Proconsuli per hæc verba respondit: *Tibi quidem rationem reddere non me piget; præceptum enim nobis est, ut Magistratibus, & potestatibus a Deo constitutis honorem debitum exhibeamus, qui nobis ipsis nihil nocent* *f.* Jamverò tametsi Constantinus Imperator fundamenta quædam Jurisdictionis Ecclesiasticæ videatur jecisse *g;* ea tamen ad civiles controversias, non ad criminalia judicia pertinebant. Cæterum in criminalibus, nullo excepto crimine, olim ex Christianorum Principum Constitutionibus Clerici subjecti fuerunt civilibus legibus, & Magistratibus; quod ex Episto-

d. lult Cod.
 ubi & apud
 quem &c.

e. l. notione
 ff. de Verb.
 signif. l. ait
 Prior ff. de
 re jud.

f. Euseb. lib.
 4. Hist. Eccl.
 cap. 15.

g. Sozomen.
 lib. 1. cap. 9.

stolis Gregorii Magni Summi Pontificis luculenter apparet *b*. Itaque post annum salutis 630. ab Heraclio Imperatore constitutum fuit, ut Ecclesiasticæ personæ tum in Civili, cum in criminali judicio coram Ecclesiastico Judice conveniendæ essent in Orientali Ecclesia *i*, quod etiam ad Occidentalem Ecclesiam trajectum fuit: verumtamen non sine cunctatione aliqua; quia anno 1220. opus fuit, ut Fridericus secundus sanciret, nullo modo posse ad Forum seculare trahi Clericos sive de civili, sive de criminali judicio ageretur *k*. Nec, antequam edicerentur constitutiones hujusmodi, quicquam Episcopis comperebat, nisi ut multam indicere Ecclesiasticis personis possent, si crimen fuisset Ecclesiasticum; quod Justinianus Cæsar primitus constituerat *l*. Igitur quo ævo merum, mixtumve imperium Ecclesia habere cepit, eodem Decanica usum veri, & proprii carceris habere ceperunt, quibus clerici æque ac Monachi, confuso discrimine, continebantur: nondum enim Monachi ab Episcoporum Jurisdictione exempti erant. Enimvero Monach-

b li. 7. Epist.
11. lib. 11.
Epist. 56.

i Novell. 85.

k Auth. statumimus Cod.
de Episc. & Cler.

l Novell. 83.
& 123.

nachos sub jurisdictione Episcoporum
 tum primum fuisse, ex eo præsertim
 deducitur, quod in Agathensi Con-
 cilio cautum fuerit; *m* *Ne Monaste-*
rium novum, nisi Episcopo aut permitten-
te, aut approbante, ullus accipere, aut ap-
probare præsumat. Et in Concilio Chal-
 cedonenſi anno 451. decretum legi-
 mus, *n* ut omnia Monasteria sub E-
 piscoporum potestate essent; licet pla-
 cuerit postea nova Monachorum Ce-
 nobia non esse instituenda, nisi habi-
 ta Romani Pontificis approbatione. *o*
 Posterioribus autem temporibus cum
 Episcopi Monachos sibi subjectos se-
 vere, & rigide nimium tractarent,
 Gregorius Magnus in Concilio Late-
 ranensi, cui & ipse interfuit, decre-
 vit, ut ibi legitur, Monachos non
 esse impostetum Episcopis, locorum-
 que ordinariis subjectos *p*: quamquam
 diversum statuatur de hujusmodi exem-
 ptionibus Monachorum ab Episcopi
 obedientia solutorum Barbosa *q*, quod
 extra instituti operis scopum est. Ita
 igitur se res habet; exemptis ab Epi-
 scoporum potestate Regularibus, sin-
 guli Abbates, Prælati, aut quovis mo-
 do Præsides Sacri carcerem intra sua
 clau-

m can. 27. &
 Novell. 5. c.
 1.

n can. 6.

o c. ult. de
 religioſ. do-
 nibus.

p c. quam
 sit 17. q. 2.

q De jure
 Ecclesiæ ca.
 12.

claustra habent, quibus contineantur
subditi delinquentes; quod satis con-
cordi Doctorum sententia, atque
hodierna etiam Praxi usu receptum
scimus *r.* Et ratio est, quia jurisdic-
tio sine modica coercitione nulla est:
adeoque quemadmodum Abbas ha-
bet jurisdictionem in Monachos; ita
jurisdictionem hanc suam tueri jure
potest pœnali judicio.

r. ad l. uni-
cam Cod. u-
bi quis De-
curio &c.

De alimentis impacto in Carcerem præstandis ; cujus occasione quænam ea fuerint , & a quibus præstarentur .

C A P U T XVIII.

Impactos in Carcerem alendos esse , ut innocentia , vel supplitio salvi esse possint , multis quidem rationibus suadetur , sed ex ea maxime , quod in præstatione alimentorum non consideretur status accidentalis personæ , sed naturalis , cujus intuitu alimenta nemini deneganda sunt ^a . Unde in Proverbiis humaniter edocemur : *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum* ^b . quemadmodum autem expedita fatis resest , eum , qui ex bonis , vel in bonis habet , propriis sumptibus esse enutriendum , (non enim , etsi in vinculis sit , idcirco bonorum suorum dominium amisisse dicetur ; alioquin plerique innocentes necessario sumptu egerent ^c ,) ita non omnino perspicuum est , a quonam sint præstanda

^a l. i. ubi Bald. Cod. qui non possint ad libert. &c. ^b cap. 25.

^c l. reo criminis ff. de solutionibus.

da alimenta custodiis pauperibus. Quod si illud tamquam præliminare hujus capitis contendam statuere, quis in subjecta materia pauper habendus sit, Menochius, & Mascardus in Praxi luculenter me docent, totam rem hanc in Praxi arbitrio judicis remittendam esse *d*; quamquam aliter jure veteri se res haberet, ut appendicis loco Capite sequenti dicemus. Satis igitur erit ad rem enucleandam statuere, carceribus contineri quem posse vel ex causa criminis, vel ex causa obligationis civilis: ut priori casu, si solvendo non sit, a Fisco per annonæ Præfectos, seu mensores frumentarios, eorum datis tesseris; posteriori autem casu a creditoribus, quorum intuitu conjectus in carcerem fuerit, alimenta illi prestanda sint. Ad primum quod attinet; testem habemus Senecam in hæc verba: *Frumentum publicum tam fur, quam perjurus, & adulter accipiunt, sine delectu morum, quisquis civis est, cum aliquid est, tamquam civi, non tamquam bono datur e.* Quibus verbis mirum in modum respondet D. Augustini sententia. Non ergo, inquit, suscipiamus peccatores propterea quod sunt peccatores, sed tamen eos ipsos,

L quia

d lib. 1. de Arbitr. casu 63. n. 7. de Probat. conclus. 1143. n. 8.

e lib. 4. de Benef. cap. 28.

f c. duo ista
23. q. 4.

g lib. 4. Cōs-
troverf. 27.

h l. iudices
10. Cōs. de
Episcop.
aud.

i lib. 1. Pa-
rerq. cap. 17.

quia & homines sunt, humana considera-
tione tractemus. f. Porro morem hunc
pauperum alendorum, tametsi fuerint
vinculis obstricti, vetustissimum fuisse,
ex Seneca patet, qui Sabinum quem-
dam ex carcere in Senatum fuisse in-
troduc-tum dicit, ut diaria acciperet g.
Postmodum vero ab Honorio, &
Theodosio Imperatoribus constitutum
fuit, ut victualis substantia Commen-
tariensibus assignaretur, per quos vin-
ctis præstarentur ea, quæ ad quotidia-
num victum necessaria esse videren-
tur h. Illud autem injicitur scrupuli ex
allegata Imperatorum Constitutione,
quod victualia illa dicant præstanda es-
se *Libellis duobus, aut tribus diurnis*: ne-
que enim apud Auctores convenit,
quid Libellus, vel Libella fuerit. An-
dre-as Alciatus i existimat, rescriptum
esse accipiendum de diaria quadam fru-
menti mensura, qua Athenienses usos
fuisse ex Aristophane refert. Huic con-
jecturæ multum videtur ponderis ad-
dere Oratio Martii Trib. Pleb. apud Sal-
lustium: nam cum menstruum in capita
non plus quinque modios lex frumen-
taria definiret, id calumniatur Tribu-
nus, & ait; Exiguum eum modum esse,
fe-

fere comparandum cum alimentis carceris : igitur quia carcerum alimenta frumentariis mensuris præstabantur. Budæus tamen in tractatu de Asse, & partibus ejus *k*, multis Ciceronis auctoritatibus adductus putat, Libellam pro nummo esse accipiendam : cui quidem videtur veluti ansam conjectandi præbuisse Plinius, ubi ait *l*; *Populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum Regem devictum usus est. Libralis, unde etiam nunc Libella dicitur, & dipondius appendebatur assis*. Plautus quoque in Pseudolo meminit : *Siquidem Hercule etiam supremi promittas thesaurum Jovis, tibi Libellam argenti nunquam credam* : & rursum : *sed tu bone Vir flagitare sæpe clamore in foro, cum Libella nusquam est*. Ita per translationem Libellam ad exiguam hæreditatis partem Tullius retulit, cum ad Atticum scriberet *m* : *fecit palam te ex libella, me ex teruncia hæredem*. In hac autem dubia, & controversa vocabuli explicatione Budæo magis, quam Alciato consentio, Libellamque pro nummo accipio. Nam certe Imperatores ibidem Commentariensibus statuunt libellam unam, vel duas esse assignandas ab iudicibus

*k lib. r.**l lib. 33. c. 1.**m lib. 7. Epi. Rol. 2.*

jis, qui huic muneri præsent, quarum sumptibus proficiant alimonix pauperum, & lavacris balneorum, quibus non nisi emptis uti quis poterat. Quippe Balneatori, seu Balneorum Præfidi quadrans pretio vulgo persolvebatur; exceptis pueris ante annum decimum quartum; juxta illud Juvenalis:

*Nec pueri credunt, nisi qui nondum
ære lavantur n.*

u Satyr. 2. v.
152.

Addo: nam si libella mensura esset, ea certe distingueretur a quantitate, quæ in frumento assignando congii loco adhibebatur: modio enim frumentariam largitionem metiri Romanos solitos, Lipsius auctor est o. Aquam etiam poculenti loco inclusisse assignatam crediderim, si conjecturis agendum sit. Præterquam enim, quod D. Hieronymus in Daniele cap. 4. scribit, decem panis uncias diurnas, & aque tertiam festerii partem diarii loco fuisse; scimus etiam ex Fornerio p locum esse, ex quo colligi possit, diurnum victorum cibum fuisse panem purum unum in singulos homines, & aquam meram potum: quæ quidem Seneca q morali plenus Philosophia satis esse ad felici-

o lib. 1. Ele-
gor. cap. 8.

p lib. 1. fe-
lect. cap. 6.

q Epist. 110.

ta-

tatē exclamat : *Habeamus aquam , habeamus polentam : Jovi ipsi de felicitate controversiam faciamus . Et Epicurus in Epistola ad Menæceum ; Polenta , & aqua summam voluptatem præstant , si quis illa indigens sumit .* Hæc præter stratum , vestes , medicamenta , & hujusmodi exhibebantur , quoniam si-
 ne his ali corpus non potest *r* . Ut ut sit de jure civili , hoc ipsum sacris etiam constitutionibus legimus definitum ; quandoquidem in Concilio Aureliensi quinto celebrato sub Pelagio primo hujus nominis Pontifice Anno Domini 556. Canone septimo , legitur : *Id certe etiam miseratione condicimus , ut qui pro quibuscumque culpis in carceribus deputantur , ab Archidiacono , seu a Præposito Ecclesiæ , diebus singulis Dominicis requirantur , ut necessitas victorum secundum præceptum Divinum misericorditer sublevetur ; atque a Pontifice instituta fidei , & diligenti persona , quæ necessaria provideat , competens victus de domo Ecclesiæ tribuatur .* Postmodum ab Eugenio quarto ex Nobilissima inter Patricios Venetos Condulmeriorum Familia , anno fere Salutis 1431. constitutum fuit , Visitatores in urbe Roma

r l. verbo victus cum seq. ff. de U. s.

creari, quorum officium esset vinctis, & carcere inclusis undequaque consulere; quod non est hujus loci diligentius enucleare: quemadmodum in Christiana qualibet, sancteque constituta Republica religiosæ domus, & piæ extant hominum societates, quas vulgo *Confraternitates* appellamus, quarum curæ pauperes inclusi videntur divinitus commissi, ut ab illis ex elemosynis undequaque quæsitis alantur, si carcere ex causa criminis continentur. Quod si ex causa æris alieni id contigerit, aliter statuendum est. Hos quoque alendos esse, sed ab iis a quibus in carcerem impacti sunt, negabit nemo: quandoquidem feræ ipsæ ab illis sunt enutriendæ, qui eas incluserunt §. Extat autem hujusce rei fundamentum in fragmento legis duodecim Tabularum, cujus mentionem fecimus supra Cap. 12. Verumtamen apud Interpretes non convenit, quæ sit verior illius legis lectio. Fornerius t non probat, quod alii verant: *Libras farris in dies dato*: Infinitum quippe est, inquit, libras farris dare: multo magis ex eo, quod sequitur: *si volet, plus dato*: Ex quo pro-

¶ si quemadmodum 29.
§. Magistratus ff. ad l. Aquiliam.

¶ lib. 1. select.
§. 6. cap. 6.

propter comparatorum legem nihil certi dijudicari potest, si primum, ad quem refertur, modum taxare non possumus: neque putat ille, conclusis, & otiosis corporibus educandis, recreandisve, verius quam alendis, hæc dari; cum nautis, militibus, artificibus, fabris, colonis, opus rusticum facientibus angustiora alimenta exhibeantur. Quamobrem adducitur, ut legat: *Si volet, suo vivito: ni suo vivit, qui cum vinctum habebit, libras farris in dies dato*; idest, libræ semissem, seu selibram: quod & in medicorum usu est hodie, ut S. pro *semis* annotetur; quod etiam in notis antiquorum adjiciebatur. Profecto ingeniose magis, quam vere: nam libra S. non selibram, sed sesquilibram denotat; quæ sane selibra angustior esset quolibet alimento diurno: namque Livius noster Sp. Mælium inducit, bilibre farris civium libertatem eminentem; & militibus libram farris, & fester-tios vini conferri testatur *u*. Verumtamen non video, quid scrupuli sit injiciendum huic rei, etsi *libras* contra Fornerium legamus: Siquidem si *libras* conferas cum *in dies*, sensus, & ordo

u lib 4. & 7.
Hisor.

æ lib. 1. Sat.
5.

erit, singulas libras in dies singulos :
quod satis expresse, & apposite ad rem,
de qua quæritur, indicat Horatii au-
ctoritas, ut de libra farris debeat frag-
mentum illius legis intelligi x.

*Denique cur unquam fugisset, cui satis
una
Farris libra foret?*

Quare expedite magis Revardus pro li-
bras, libram reponit, ut difficultatem a
Fornerio excitatam vitemus, aut di-
luamus. Porro legem 12. Tabularum
in hac parte fuisse observatam, pro-
bat Terentius alibi citatus in Phor-
mione: *Mibi sciunt nihil esse. Dices, du-
cent damnatum domum. Alere nolunt homi-
nem edacem. Quamquam Boeclerus nol-
let, Poetam respexisse hic Romanos
mores de nexis in vincula ducendis ;
imo peccasse putat, si hoc fecit Te-
rentius; Græcos enim, non Romanos
mores respicere debuit; quibus si simi-
les sæpe Romani fuerunt, non horum
tamen, sed illorum auctoritatem sibi
propositam meminisse debuit Teren-
tius. Attamen vel nos Plutarchus in
Solone fefellit, vel verius est, etiam
apud*

apud Græcos id moris invaluisse , ut
debitores egentes necerentur . Sed quid
nobis aut cum Boeclero invidiæ , aut
cum Terentio affectionis , ac studii ?
Id ipsum Plautus in Menæchmo con-
firmat y.

y AR.I.E.I.

*Nam ego ad Menæchmum nunc eo , quoi-
jam diu*

*Sum judicatus : ultro eo , ut me vin-
ciat .*

*Nam illic homo homines non alit , verum
educat ,*

*Recreatque : nullus melius medicinam
facit .*

Ridet namque Comicus avaritiam ,
fævitiâque dominorum , qui fugiti-
vis servis inducunt compedes : quasi
deceat magis esca , atque potatione il-
los vincire , ne fugiant , ut vafre , & fa-
cete Peniculum alloquentem inducit .
Cum autem in propatulo sit , farris
libram diurnam vinctis fuisse præstan-
dam , dubium adhuc , pultis ne , an
panis ea potius fuerit . Ac licet Cuja-
cius putet z , panis libram esse dicen-
dam , sunt tamen plura , quibus ad-
ducor , ut statuam , de pulte potius
sen-

z lib. 11. Ob-
serv. 22.

a Val. ma-
xim. lib. 1
cap. 1.

§ 1. secun-
dum natu-
ram. 10. ff. de
R. L.

senſiſſe Decemviros . Enimvero Ro-
manos non pane , ſed pulte diu uſos
uiſſe , argumento eſt , quod Pultiſa-
gos dictos eos inueniamus , quod pulte
nutrarentur *a* . Conjectura tamen in
ſpongiam incumbat . Illud pro coro-
nide definiendum conſtitui : Quid ſi
plures creditores fuerint diuerſam rei
creditæ ſortem referentes inter ſe , vi-
rili ne tenebuntur portione vinctum de-
bitorem alere ; an vero pro pecuniæ
creditæ modo tenebitur quilibet ali-
menta præſtare ? Poſterius exiſtimo ve-
rius eſſe , quia quæ commodi ſpes il-
li futura eſt , eadem incommodi ratio
eſſe debet *b* . Jam vero quota quælibet
utilitas , quæ ex bonis debitoris futura
eſt , ea certe pro cuiuſque creditoris ſor-
te erit eis aſſignanda : igitur ut par et-
iam utilitati incommodum partiantur .
Hinc veteri duodecim Tabularum le-
ge ſupra relata cavebatur , debitorem
non ſolvendo interim iure a creditori-
bus poſſe ; & partes corporis inter cre-
ditores ſecari ; quod pro facti atrocita-
te numquam a Romanis ſervatum
fuit , niſi mavis ea verba legis , *Par-
tes ſecanto* , non ad corporis , ſed ad
bonorum portionem referre ; Sic enim
Se-

Seneca: si debitor, inquit, foro cesserit, portionem feram c. Unde sector, si Afconio nostro credimus, ut par est, dicitur æstimator, & redemptor bonorum damnati, & proscripti, qui spem sectans lucri sui bona omnia auctione vendit, & semel inferre pecuniam vel erario, vel fociis solet. Sed hæc obiter dicta velim. Illud corollarii notandum loco venit, ut, quod diximus supra, criminis reum, si solvendo non sit, ex erario publico alendum esse, intelligendum sit, si per modum inquisitionis procedatur: nam si in processu ordinario versemur, Accusator, qui petiit a iudice, ut reus vinciretur, sumptus necessarios præstare illi debet *d.*

c. 14. de beneficiis. cap. 39.

d. Constit. Carolina Art. 204. ubi. Cläsenius.

*Appendix capitis præcedentis, quis
proprie Pauper diceretur apud
veteres, pro intellectu l. nonnul-
li 10. ff. de Accusationibus.*

C A P U T XIX.

Subtilis est, & admodum verâ
inter Egenum, & Pauperem di-
stinctio, quod nempe secundum
plus, & minus inter se distin-
guantur: quandoquidem pauper is est,
qui aliquid habet; egenus contra, qui
nihil penitus possidet. *Martialis.*

*a lib. 11. E-
pigram. 33.*

b Epist. 17.

*Non est paupertas, Nestor, habere nihil a.
Seneca: Non est, quod paupertas nos a Phi-
losophia revocet; ne egestas quidem b. Ac
tandem Ovidius de Amore.*

*Cur nemo est. Hecalen, nulla est, quæ
noverit Irum?*

*Nempe quod alter egens, altera pauper
erat.*

Hinc in condemnatione persona-
rum, quæ in id, quod facere possunt,
con-

condemnantur, recte dicitur, ipsarum rationem habendam esse, ne egeant; idest, ne desit ipsis victus, vestitus: plus enim est egenum quem dicere, quam pauperem, ut luculenter, & erudite Cujacius *d*. Ex his intelligere est, quid sibi velit Hermogenianus de exceptionibus excludentibus accusatorem respondens: *Nonnulli propter paupertatem, ut sunt qui minus quam quinquaginta aureos habent &c.* Cum enim ibidem præsumat, eos aliquid, quamvis exiguum, habere, propter paupertatem dixit, non autem propter egestatem. Non est tamen hæc difficultas, quæ politioris historiæ cultores angit, sed ea potius, unde sit, quod pauper apud Romanos diceretur, qui minus quam quinquaginta aureos haberet. Sciendum igitur est, Servium Tullium tertium Romanorum Regem omne in civitate discrimen primo condidisse, & ordines distinxisse, quibus aliquid dignitatis, & fortunæ interlucebat. Censum enim instituit, ex quo belli, pacisque munia non viritim, ut antea, sed pro modo pecuniarum fierent; & hunc ordinem ex censu descripsit: *Ex iis, qui centum millium æris, aut majorem*
cen-

c l. in condemnatione
134. ff. de R.

l. qui bonis 6. ff. de cessione bonorum.

d lib 26. Ob-servat. 3.

c l. nonnulli
10. ff. de accusat.

censum haberent, Octoginta confecit Centurias, prima classis omnes appellati. Secunda classis intra centum usque ad quinque, & septuaginta millium census instituta est. Tertiæ classis millium quinquaginta censum esse voluit. In quarta Classe censum quinque, & viginti millium decrevit. Quinta demum classis undecim millibus confhebatur: hactenus Livius noster f. Ex his tritum illud sermone proverbium effluxit, ut Classici appellarentur ii, qui magnæ auctoritatis homines essent: quo sensu classici testes, & auctores classici dicuntur apud Festum, & Agellium, deducta significatione ex eo, quod ditiores homines constituti in prima classe ex Servii Tullii distributione equites, & classici per quandam excellentiam appellabantur ex eodem Livio. Quo forte Juvenalis respexit g.

Quantum quisque sua minumorum servat in arca,

*g Satyra 3.
v. 143.*

Tantum habet & fidei.

*h l. ult. ff.
de Pignor.
actio.*

Constituti vero in secunda Classe, vel in subsequenteribus, infra classem dicebantur apud Budæum *h*; qui vero in infima paupertate erant, Proletarii, & Capite censi dicebantur; & Proletarii, quod officium eorum prolis edendæ fuerit

rit, ut, cum parva re familiari minus possent Rempubicam juvare, sobolis saltem gignendæ copia Civitatem frequentarent i. Exactis postmodum Regibus, triplex tantum ordo haberi cepit; Senatorius, Equestris, & Plebejus; qui identidem ex censu distinguebantur veste, & gradu. Porro quo ævo Reipublicæ fuerit hic triplex Ordo institutus, non constat. Verumtamen id ante Ciceronis ætatem contigisse, indicat ejusdem Tullii locus pro Murena: *Lucius Otio vir fortis, inquit, meus necessarius Equestri ordini restituit non solum dignitatem, sed etiam voluptatem. Itaque lex hæc, quæ ad ludos pertinet, est omnium gravissima, quod honestissimo Ordini cum splendore fructus quoque jucunditatis est restitutus.* Nam si utrobique supeditatum Ordinem Equestrem dicit Tullius restitutum ex lege Roscia, consequens est, ante Ciceronem fuisse Ordinem equestrem, & alios. Utcumque sit de ejus origine, certissimum est, distinctos fuisse Ordines prædictos censu, veste, & gradu. Nam quantum attinet ad censum, census Senatorius erat quingentorum mille sester-tium, 25000 aureorum, equestris qua-

i. Gell. lib.
16. cap. 10.

drin-

4 lib. r. E- dringentorum millium. Horatius k.
pist. r.

*Si quadringentis sex septem millia de-
sunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua,
fidesque;
Plebs eris &c.*

¶ Sveton. in
August. cap.
41.

¶ Dio. Cass.
lib. 55. Hist.
9. nos au-
tem. Instit.
de suspectis
&c.

¶ Alciat.
lib. dispunct.
3. cap. 9.

Hanc census taxationem ampliavit
postea Augustus l favore Senatorum, &
pro Octingentorum millium summa
duodecies H.S. taxavit. Ea porro est
sestertium computatio, ut aureus, seu
solidus valeret vigintiquinque denariis,
idest centum sestertiis m: quod osten-
dit Tranquillus in Othone, qui Otho-
nem tradit excubanti cohorti dividere
solutum viritim unum aureum; quod
describens Tacitus annalium 17. cen-
tenos sestertios dedisse Othonem atte-
statum n. Pari ratione etiam veste di-
stinguebantur: nam Laticlavus erat
vestis propria Senatorum; Anulus au-
reus insigne ordinis equestris. Unde
Cajus ad edictum provinciale respon-
dit: nuper ex indulgentia principis An-
tonini receptam esse aliam causam do-
nationis, quæ dicitur honoris causa;
ut ecce, si uxor viro laticlavi peten-
di

di gratia donet, vel ut equestris ordinis fiat, vel ludorum gratia o. De anulo aureo extat insignis locus Svetonii in Julio: *Existimatur etiam*, inquit, *equestres census pollicitus singulis; quod accidit opinione falsa. Nam cum in alloquendo, exhortandoque sæpe digitum lævæ manus ostentans affirmaret, se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensus esset, anulum quoque equo animo detracturum sibi, extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur; promissumque jus aureorum anulorum cum millibus quadringenis fama distulit* p. Tandem distinguebantur gradu, seu loco: nam per quingentos, & quinquaginta annos Senatus populo mixtus spectaculo ludorum interfuit. Sed hunc morem Attilius Serranus, & L. Scribonius Aediles ludos Matri Deum facientes, Superioris Africani sententiam secuti, discretis Senatus, & populi locis, solverunt q. Hoc idem lex Roscia, & Julia Theatralis constituit. Illa a L. Roscio Othone Trib. Pleb. lata est anno ab Urbe condita 689. Manio Acilio Glabrione, & C. Calpurnio Pisonem Coss. r, ut equitibus Romanis in

o l nuper
43. ff. de donat inter
virum &c.

p Svet. in
Julio ca. 33.

q Val. Max.
lib. 2. cap. 1.

r Dion. Cass.
lib 36.

Theatro quatuordecim gradus proximi darentur; quod præter ea, quæ Cicero pro Murena dixit, probat idem Tullius in II. Philippica. *Tenes ne memoria, pretextatum te decoxisse? Sedisti in quatuordecim ordinibus, cum esset lege Roscia decoctoribus certus locus constitutus, quamvis quis fortunæ vitio, non suo decoxisset.* Postmodum vero lex Julia Theatralis lata est sub Tiberio Asinio Polione, & C. Antistio Vetere Coss., qua idemtidem cautum, ne quis jus aureorum anulorum habere posset, nisi is, qui avum, & patrem habuisset sestertia 400. profectos, & decimo quarto loco sedentes in Theatro; quod ad Circum etiam fuisse traductum probat Petrus Faber in Semestribus f. Senatoribus autem, ut infimus, ita præ aliis honestissimus, & commodissimus erat ad caveam locus, vel ad eam Theatri partem, quæ scenæ proxima erat, & Orchestra dicebatur; quam rem exacte explicat, & uberrime enucleat de Theatro Julius Cæsar Bulengerus t. Ergo ex his omnibus liquet, eum, qui neque Senatorium, neque Equestrem censum habuisset, inter plebejos fuisse numeratum; ac inter eos, qui

lib. 7. c. 6.

lib. 1. c. 25.

Pars Prima. 179

qui minus , quam quinquaginta aureos habebat , pauper dicebatur ; non eo sensu , ut hæc quædam paupertatis taxatio sit , cum seculis , regionibus , personis varie id æstimetur , sed ut ex hoc iudex habeat aliquid certi , & determinati , quod sequatur .

* Ant. Mat.
thæ. de Dec.
lis lib. 43.
Tit 13. cap.
1. n. 9.

*De Carcerum custodibus, Com-
mentariensibus, Optionibus,
Claviculariis, ac de
eorum Officio.*

C A P U T XX.

DElinquentium in carcerem impactorum curam variis pro officii diversitate personis fuisse antiquitus demandatam, certo certius est. Nam primo crimina ad Triumviros deferrebantur: Triumviri criminosos custodibus demandabant; & delata crimina ad Prætorem referebantur. Prætor Judicium consilium, confessumque cogebat, iudicesque in consilium mittebat; Denique Triumviri rursus decretum Consilii exequiebantur ^a. Quare quod Pomponius J. C. respondit, Triumviros Capitales carceris custodiam habuisse, non id eo pertinet, ut Commentariensium, aut Claviculariorum ministerio fungerentur; sed ut carceribus præessent, tamquam Magistratus, ut di-

^a Val. Max.
lib. 5. cap. 4.

dicimus; Criminales *b*. Itaque cum
Triumviri isti Capitales haberent Offi-
ciales sub se; quorum curæ, & exe-
cutioni custodia carcerum demandaba-
tur, ideo de his singillatim dicendum
est: Quare Commentarienses, quorum
etymon dedimus supra cap. 10., erant
carcerum Præfecti, hoc est *ii*, qui
exosa miseris claustra custodiebant,
ut loquitur Imperator Valentinianus
Senior ad Probum scribens *c*. Unde
Athanasius sub finem Apologiæ; *Ita*
ut Frumentius Axumos ex eo loco abdu-
ctus sit; & ego inquisitus sim usque ad
loca Barbarorum, & missus in Præfecto-
rum Commentaria; Hoc est inter Corn-
mentariensium commentaria relatus,
quibus vincti, & inclusi recensabantur.
Nec non Cassiodorus d: Heliodo-
rus Commentariensium fungatur officio. Di-
gne siquidem ejus integritati committimus,
quæ custodienda esse censemus. Quam ob
rem per translationem Commenta-
rienses appellantur Cornicularii a non-
nullis. Erant enim Cornicularii, non
qui Corniculo merebant; ut Brissonius
existimavit, sed; quemadmodum Tur-
nebus notat e, qui Corniculo Tribu-
ni militum præerant; nam ut in exer-

*b lib. 2. §. 2.
Triumvir?
ff. de O. f.*

*c l. omnis.
Cod. Theod.
de iis, qui
administrā-
tibus, &c.*

*d lib. 11. E.
pist. 28.*

*e lib. 5. Ad-
vers. cap. 10.*

citu, & arce dicitur Cornu, ita in cohortibus Tribunorum militum Corniculum. Verumtamen ponuntur Cornicularii, & Commentarienses tamquam diversa; utrumque tamen eum significat, qui principatum officiorum gerit *f.* Cæterum ut Commentarienses istiusmodi carcerum Præfecti erant, ita & Adjutores suos habuisse, qui operam illis suam in re gerenda commodarent, & aliquam laborum partem in se reciperent, patet ex Manilio *g.*

f. Jul. Firmic. l. 3. cap. 6. & d. l. omnīs.

g. lib. 7.

— *immitis veniet pœnaeque minister Carceris, &c.*

Non possum mihi temperare, quin Valentiniani, Valentis, & Gratiani rescriptum referam in hac re *h.* *Ad Commentariensem receptarum personarum custodia, observatioque pertineat* : & paulo post: *Si vero Commentariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit, adjutorem ejus pari jubemus invigilare cura, & eadem statuimus juris severitate constringi.* Jam vero ex ea lege patet, additos fuisse Commentariensibus adjutores; quod & probat etymologicum Græcum in illis verbis; *qui serviunt judiciis criminum, quos comitantur ii, qui statum Principis curant, & cu-*

A. *Ad Commentariensem* Cod. de cust. reor.

& cubicularii cum lictoribus multis, & ferreis vinculis, & instrumentis supplitiorum, quæ metu iudicium replent. Nec non Firmicus loco supra citato: *Erunt*, inquit, cornicularii, aut commentarienses, quibus damnatorum cura committatur, seu clavicularii, vel carcerum custodes, & quibus catenarum cura mandatur; quos Galli dicunt *Claviers*. Ideo autem Commentarienses dicuntur iudiciis criminum inservire, quod Commentariensis, cum rei interrogandi essent, eos ad Tribunal Præfecti Urbi, vel Prætoris adducebat; acta delinquentium, & eorum responsiones in commentarios referebat; unde Commentariensis dictus, præter allusiones supra relatas, creditur *i*. Præterea Adjuutores isti appellabantur Optiones, quasi adoptati, & electi, ut ait Nonius, quod antecedentibus egritudine præpeditis, aut alia ex causa, tamquam adoptati eorum solerent vicariam operam præstantes universa curare *k*. Quamquam Optionis vocabulum latius patet, & ad omnem familiam Commentariensium extenditur, ut satellites, &c. quod ex Ulpiano de Officio Proconfulis conjicio, statuente, neque spicula-

i Synodo 7.
Act. 4.

k Veget. l. 2.
cap. 7.

*l. l. divus 6.
ff. de bonis
damnat.*

*m. l. da iis 6.
Coul. de cust.
teor.*

tores, neque Optiones sibi desiderare debere spolia, quibus exuitur reus, quo momento punitur *l.* Quod vero reliquum est, officium Commentariensium erat, eorum scilicet qui carceribus erant præpositi, ut trigesimo quoque die Judici insinuare deberent numerum, varietatem, ordinem inclusorum *m.* Non me latet, Græcorum sententiam in Basilicis esse, ut singulis diebus teneretur Commentariensis notationes huiusmodi, & nomenclaturas conficere, non vero intra triginta dies. Putaverim tamen, tametsi non habeam, qui manu ducat, utrumque verum esse; videlicet Adjutores carcerum debuisse inter Commentariensium acta singulis diebus referre numerum, varietatem, ordinem, ætatem victorum, quæ singula intra triginta dies debebat postea Commentariensis ad Iudices deferre. Et hæc est procul dubio illa Theodosii Magni constitutio de tempore, seu lex juvens victos, quod ad tempus attinet, cuius meminit Libanius in Oratione De victis, seu captivis, qua Imperatorem hortatur ad sanciendam legem, qua carcere inclusi humanius, & suavius

vius habeantur. Sicut enim Commen-
tariensis tenebatur judici carcerariam
rationem reddere; ita intra hoc idem
unius mensis spatium jusserat jam Con-
stantinus, custodias audiri inquisitione
completa; *ne, si delati criminis causam
segnius judicantis lenitudo distulerit, reci-
procos pœnæ sortiatur incursus* n. Insuper
ad Præfectos carceri pertinebat vi-
ctualium substantiam non habentibus
ministrare, cujus rei intuitu libellæ
duæ, vel tres diurnæ illis assignaban-
tur, quibus ad alimoniam, & lava-
crum victorum pauperum uteren-
tur o; Sed de hoc dixi cap. 18. Qui
vero carcerum custodes erant, hi
sedulam omnino diligentiam præstare
in vinctis custodiendis debebant: nam
si is, qui captus est, ob Adjutoris ne-
gligentiam, vel ebrietatem aufugerit,
iisdem pœnis custos plectendus esset,
quibus custodia ipsa fuisset affecta p:
quod tamen intelligendum est, si do-
lo corruptus fuerit carceris custos; nam
si ex simplici negligentia passus fue-
rit sine vinculis agere custodiam, vel
ferrum, venenumve in carcerem in-
ferri, removendus est ab officio; alias
arbitrio judicis puniendus q. Antequam

n l. hi quos
7. Cod.
Theod. de
accusat.

o l. judices
10. Cod. de
Episc. aud.

p l. ad com-
mentarien-
sem 4. Cod.
de custod
reor.

q l. 9. 12. 16.
ff. cod.

quam autem manum tollamus e tabula, venit in mentem statuere, quodnam fuerit Commentariensium salarium, seu merces. Qua in re licet certi aliquid statuendum non occurrat, fas tamen est suspicari, eos militum instar quodammodo meruisse: erant enim custodes ex quodam militiæ genere selecti, ut supra dictum est plus quam satis. Ut autem militum stipendium pro tempore varium tum in pecunia, tum in frumento, tum etiam in vestibus fuisse luculenter pertractat Lipsius in Electis *r*, ita illum adeat, qui de hac re meliora requirit. Utut sit de quantitate emolumenti Commentariensibus debiti, certi juris est, illud ex ærario publico esse præstandum; non quidem eo tantum casu, quo, inquisitione præcedente, reus captus fuerit, verum etiam si accusatore id requirente *s*; & ratio est, quia ad Principem, ejusque Præfectos pertinet malis hominibus Provinciam purgare *t*. Hinc is, cui munus publicum judiciale concessum est, tenetur propriis sumptibus, & expensis illud expedire: nam tributa, & vectigalia ideo Magistratibus exsolvuntur, ut ipsi

r lib. I. c. 2.

s Conf. Carolina Art. 204.

t l. congruit 13. ff. de off. Præsid.

ipſi æquo jure imperent, juridiſdictionem, ac merum imperium exercean-
& adverſus facinoroſos modo debito
animadvertant *u*. Quibus rationibus
accedit augmentum Fiſci ex bonis
vacantibus contingens *x*. Et licet
jus apprehēdendi bona vacantia Regi-
libus annumeretur a Conſultiffimo Vi-
ro M. Antonio Peregrino Concive no-
ſtro *y*, tamen multis in locis illi Ma-
giſtratus, qui merum imperium exer-
cent, jus occupandi bona vacantia ſi-
bi vindicare ſolent, ut exinde ſum-
ptus judiciorum deſumi queant. Qua-
re Carpzovius teſtatur in Praxi, Ma-
giſtratus Ordinarios criminalium judi-
ciorum ſumptus Commentarienſium,
Actuariorum, Carnificum, & ſimi-
lium perferre debere *z*. Quod tamen
Jure Veneto non ſervatur: ut enim
omnia Magiſtratus commoda ad æra-
rium Principis referuntur; ita & in-
commoda ejusdem Magiſtratus ad
idem ærarium Principis ſpectant.

u Novell. 49.
cap. 2.

x l. 1. 2. 3. 5.
Cod. de bo-
nis vac.

y lib. 4. de
jure Fiſci c.
1.

z Part. 3 qu.
138 n. 39. &
ſeq.

Apud quos Magistratus olim jus fuerit vinciendorum reorum in Urbe.

CAPUT XXI.

Etsi supra cap. 3. ubi de Origine Carceris plura dedimus, nonnulla ad hoc caput pertinentia attigimus; attamen non abs re puto differere, apud quos Magistratus olim jus fuerit vinciendorum reorum in Urbe; nam de Magistratibus Provincialibus capite sequenti dicemus. In primis autem separandas esse causas censeo, ob quas possunt rei in carcerem conjici. Cum enim possit hoc fieri vel ob res alienum, quæ causa civilis est, vel ex causa delicti, quæ causa est criminalis, consequens est, ut singula sejunctim ostendamus. Modo decretum Carcerationis (inconditum sane vocabulum, sed ad rem declarandam accommodatum) in causa civili penes quoscumque Magistratus fuisse, etiam simplicem jurisdictionem habentes, haud invita jurisprudentia asserere a-
si m

fin a: quippe in civilibus causis bonum quemque civem deceret agnoscere bonam fidem, & sententiæ ultro parere, ac satisfacere: sed propter mo-
ratores, & improbos homines, qui alias jurisdictionem eluderent, neces-
sum fuit, ut adderetur jurisdictioni portio quasi ex Imperio decerpta, qua jurisdictioni munita Magistratus dignita-
tem, & auctoritatem suam tueretur, nec non sententias executioni mandaret, ac ea faceret, sine quibus jurisdictio illusoria redderetur b. Porro isthæ in-
jectio in carcerem, quæ adversus de-
bitorem non solventem a Judice de-
cerni solet in causa civili, loco pœne non est, sed ut ipse tædio carceris per-
cussus promptior, & ad solvendum alacrior esse possit. Jam vero quod spectat ad causam criminalem, altius petenda res est. Sciendum itaque est, primum in Urbe Roma nullum ordi-
narium Magistratum fuisse, qui in son-
tes animadverteret: quandoquidem Valeria lex lata est primo ab exactis Regibus anno, qua ne Consules qui-
dem, apud quos summa Imperii erat, poterant injussu populi in caput civis Romani animadvertere c, cui Va-

u l. unica ff. si quis jus-
dicenti &c.

b l. ult. §. ult.
ff. de officio
ejus &c.

c Ant. Au-
gustin. Val-
eria. Mure-
tus de Ju-
risd.

d in Orat.
pro Rabirio.
H. A. l. b. 10.

e l. x. §. exa-
ctis ubi DD.
ff. de O. J.

f l. 2. §. de
inde Cornel-
lius ff. eod.

g Varro lib.
4. de Lin-
gua Latina.

h l. 1. §. 1. ff.
ad l. Cornel.
de Sicar.

leriaē legi Portia quoque lex accessit ;
de quibus Cicero, & Livius noster *d*.
Itaque quotiescunque admissum quid
esset, quod publice vindicandum vide-
retur, de eo aut ad Senatum, aut ad
populum referebatur, ut vel Senatus
consulto, vel lege quæstio mandare-
tur Magistratibus, qui jus in Urbe di-
cerent ; veluti Consuli, aut Prætori,
qui tamen notionem tantum habe-
rent : nam de ea re iterum apud Po-
pulum agendum erat, ut Centuriatis
Comitiis de Civium capite judicaret *e*.
Quo sensu existimarunt nonnulli pri-
mum L. Syllam Dictatorem quæstiones
publicas constituisse *f* : labuntur ta-
men, petita dixerim venia, quia lon-
ge ante Syllam Quæstores perpetua ju-
risdictione constituti sunt, qui hoc i-
pso, quod is honos iis delatus, capi-
tis animadversionem habebant, ac ob
id potissimum Quæstores Parricidii nun-
cupati a Quærendo, quod maleficia
conquirent *g*. Hos Asconius in 2.
Verrina Quæstiores nominat, auctorita-
te Tullii pro Roscio, & Judices quæ-
stionis Martianus J. C. appellat *b*. Par-
ricidii autem vocabulo hic homicidium
intelligendum. Veteres enim Roma-
ni,

ni, ut scelus illud atrocius videretur, omne homicidium, teste Festo, parricidium dixerunt. Quod indicat lex Numæ Pompilii Regis in hæc verba: *Si quis hominem liberum dolo sciens morti duit, Parricida esto.* Et ante eum Romulus homicidium omne Parricidium vocavit, teste Plutarcho in Romulo ante finem. Igitur totam rem hanc sic expendamus. Cum lege Valeria non esset permissum Consulibus in caput civis animadvertere, quotiescumque casus obtulisset, speciali lege in singulis causis id aliis, aliisve Magistratibus mandabatur. Postea Quæstores perpetua jurisdictione constituti sunt, Censorino, & Manilio Coss., ut inquit Cicero in Bruto de Carbone loquens, quicquid cavilletur Cujacius pro illius textus emendatione: *Quæstiones*, inquit, *perpetuæ hoc adolescente constitutæ sunt, quæ antea nullæ erant.* L. enim Piso Tribunus plebis legem primus de pecuniis repetundis tulit: ac propterea quæstiones perpetuæ dicebantur, tum quod lege erat præscripta forma quædam perpetua iudicii de his rebus exercendi, ut nova semper lege opus non esset; tum quod annuam provinciam de

his

his quæstionibus exercendis illi Prætores peragebant, non, quemadmodum antea fieri solebat, cum ita casus tulisset, ut quærendum videretur, tunc crearetur, qui quæreret, statimque, eo absoluto judicio, potestatem de eadem re quærendi non haberet. Ergo antequam Sylla Romæ tyrannidem exerceat, Prætores ordinarii creati sunt, qui de criminibus cognoscerent, de quibus non videbatur extra ordinem quærendum esse; ut repetundarum, ambitus, Majestatis, peculatus. Quod si tunc quoque aliquid accidisset, de quo extra ordinem primo quoque tempore propter criminis gravitatem, aut novitatem quærendum videretur, ad populum ferebatur, ut, quem vellet, de ea re quærerere juberet; ac tunc veteri more creabatur Quæstor Parricidii; sicut lege Pompeja extra ordinem suffragio populi creatus est quæstor L. Domitius, Ahænobarbus, qui de vi, cujus Milo postulabatur, quæreret. Horum igitur Quæstorum officium fuit, non solum, ut Auctor ad Herennium scribit, accusatorem, defensorem, & testes in officio suo continere, ut scilicet accusator
fator

sator crimina inferret, dilueret defensor, dicerent testes quæ scirent, aut audivissent; verum etiam reo de quacumque quæstione publica diem dicere, & causa cognita, convenienti supplitio illum afficere. Quo respexit Virgilius *Æneidos* 6.

*Quæstor Minos urnam movet; ille
Silentum.*

Conciliumque vocat, vitasque, & crimina discit.

Dum autem dicimus, Prætores quæstionibus destinatos de criminibus cognovisse, non est hoc ita intelligendum, ut Prætores Urbani etiam de criminibus quærerent. Quinimo miror satis, Budæum, Virum alioqui bene doctum, in suis annotationibus lapsum esse, qui criminalibus in causis Prætorem Urbanum solum quæsisisse opinatus est, eumque tunc, nomine mutato, judicem quæstionis dictum esse putavit. Quare certissimum est, aut me omnia fallunt, judicum quæstionis duo genera fuisse; alterum eorum, qui, cum Prætores essent, quæstionis etiam judices ap-

N pel-

pellabantur; Alterum rursus illorum, qui, etsi non essent Prætores, capitali tamen de crimine quærebant. Quocirca Judicem quæstionis Junium, qui Prætor non erat, quæsisse de veneno Oppianici in causa, monet Pædianus his verbis: *Junius Quæstor fuit in Cluentii causa, Verre Prætor.* Jam vero Junium non fuisse Præto-rem, patet ex Cicerone pro Cluentio: *In hanc flammam recentem C. Junium, qui illi quæstioni præfuerat, injectum esse memini, & illum hominem ædilitium jam Prætozem opinionibus hominum constitutum (quod eum Prætozem futurum homines opinarentur) de civitate esse sublatum.* Posterioris istius generis judices Prætor Urbanus sortiebatur, & subsortiebatur, quibus uterentur Prætores habentes quæstiones publicas ex lege, ut per eos in causa capitali cognosceretur *i*: & hi sunt, qui judices quæstionis nuncupantur, vere, & proprie a Magistratibus separati *k*. Porro ad hanc judicum sortitionem puto referendam esse quamcumque sortis mentionem, cujus apud Poetas frequentissimus, & omnino obvi-
us solet esse usus.

i Cuiacius li. 15. Observat. 39. Brissonius lib. 2. select. antiqu. cap. 1.

k l. 1. §. 1. ff. ad l. Corn. de Sicar. Cuiacius ad l. 1. ff. de off. ejus, &c.

Aut si quis posita iudex sedet Æacus

urna,

In mea sortita iudicet Ossa pila l.

Improba quamvis

Gratia fallacis Prætoris vicerit ur-
nam m.

Propert. l.

4.

no. Juvenal.
Satyr. 14.

Hanc speciem iudicum quæstionis recenset Manutius de legibus Romanorum, quorum jus cognoscendi erat, & subfortiendi; veluti si unus ex iudicibus sorte primum eductus rejiceretur; ut ex accusatione in Verrem apud Tullium apertissime liquet, quo in loco Q. Curtium Iudicem quæstionis appellat. Cicero in causa Verris repetundarum, de qua Prætor M. Acilius Glabrio cognoscebat; eumque Curtium ait Asconius Pedianus per Ciceronem fuisse rejectum. Quoniam vero de iudicibus, qui sortito eligebantur, incidit sermo, placet numerum eorum referre, qui erat quinque, & septuaginta virorum, ut ex Tullio in Pisonem: *An ergo expectem, dum quinque, & septuaginta tabellæ de te diripiantur?* &c. Cæterum quæ fuerit iudicum sortitio, & subfortitio, ac sub

* Annot.
post. ad l. 7.
§. judicandi
§. de muner.
& honor.

• l. 2. §. de-
inde Corne-
lius ff. de O.
1.

p Anna. 3.

qua forma fieret, id, congestis A sco-
nii in Divinatione testimoniis, dis-
ferit, & ostendit satis aperte, ac or-
dinate Budæus *. Firmato itaque
quod quæstiones perpetuæ ante Syllam
fuerint, nihil habet difficultatis En-
chiridion Pomponii, qui auctorem
facit Cornelium Syllam publicarum
quæstionum o, quia, ut Coccejus ait,
non induxit primus quæstiones publi-
cas, sed priorum aliquas repetiit, au-
xit, adjecit: nam ante Syllam qua-
tuor tantum erant. Et hanc solutio-
nem egregie probat Taciti locus p,
ubi ait: *Lucius Sylla Dictator, abolitis,
vel conversis prioribus, cum plura addidis-
set, otium ei rei haud in longum paravit,
statim turbidis Lepidi rogationibus. Cicero
quoque in Oratione pro Cluentio:
Postea, inquit, Lucius Sylla homo a po-
puli causa remotissimus, tamen cum hujus
rei quæstionem hac ipsa lege constitueret,
qua vos hoc tempore judicatis, &c. lo-
quitur de lege a C. Graccho promul-
gata contra Senatores, qui coisissent,
ut quis judicio publico condemnaretur;
cujus rei quæstionem ea ipsa le-
ge a Sylla postea constitutam dicit.
Quæstiones autem a Sylla constitutas,*
quo-

quomodo accipiendum sit, declarant eadem Taciti verba; cum scilicet, abolitis, & conversis prioribus legibus, plura addidisse eum dicit. Debemus etiam intelligere, constitutas quæstiones ex eo, quod judicia ab Equitibus Romanis ad Senatores transfudit Sylla; quod Asconius in Verrem sæpe admonet, & ita Ciceronis verba frequentissima de constitutis judiciis interpretatur. Quæstio enim hoc loco iudicium significat; & constituere quæstionem est, iudicio peragendo certam formam præscribere. Postea vero Triumviri capitales in locum Quæstorum Parricidii instituti sunt tunc primum, cum Curius Dentatus Consul, Samnitibus cæsis, & Sabinis, qui rebellaverant, victis, & in deditiorem acceptis, bis in eodem magistratu triumphavit, quemadmodum ex Epitome Livii constat *q*: fueruntque ad hoc creati, ut carceris custodiam haberent. Sed ante eos Duumviri erant; quorum historiam narrat Fennestellar, qui tamen habebant jus in solo perduellionis iudicio. De Triumviris vero constitutum est, cum animadverti oporteret, interventu eorum fieret.

q 115. 11. H. stor.

q de Magistrat. cap. 5.

f 1. 2. §. eodem tempore 30. ff. de O. l.

ⁱ lib. 3. de
legibus.

ⁱ lib. 42. post
medium.

ⁱ Val. Max.
lib. 5. cap. 1.

ⁱ lib. 8. ca. 4.

Neque tamen carceris solummodo cura ad officium illorum spectabat ; sed si in aliquem animadvertendum erat , supplitio etiam sumendo præerant , illorumque interventu animadversio expediebatur . Unde Cicero t : *Vincula fontium servanto : capitalia vindicanto : & de carceris custodia Livius ; In timore , inquit , Civitas fuit : itaque & Romæ vigilie per vicos servatae : jussique circumire eas minores magistratus , & Triumviri Carceris Latomiarum intentiorem custodiam habere jussi u .* Præcipuum itaque Triumvirorum capitalium officium latius erat , quam Duumvirorum . Iis jus fuit in facinorosos , si quid scelere , aut perfidia deliquissent , animadvertere : ideoque Cajus Fascenius Triumvir Cajum Cornelium , quod cum ingenuo adolescentulo stupri commercium habuisset , publicis vinculis oneratum in carcere mori coegit x . Sic Alexandrum Fannii servum , quod in suspicionem Caji Facci Equitis Romani occisi venisset , a judicibus damnatum , & a L. Calpurnio Triumviro in crucem actum esse , Valerius Maximus auctor est y . Virgines tamen , & impuberes , immaturasque puellas , licet

cet

cet capitali penæ obnoxias , Triumviri
 rali supplitio affici non potuisse Tacitus
 dicit 2 , ubi de filia Sejani agens ;
Tradunt , inquit , temporis ejus auctores ,
quia Triumvirali supplitio affici virginem
inauditum habebatur , a carnifice laqueum
juxta compressam : ex inoblitis faucibus id æ-
tatis corpora in Gemonias abjecta : quod
 parum aliter Dion quoque scriptis
 mandavit a . Denique consuevisse etiam
 ex lege L. Papirii Tribuni Plebis
 sacramenta exigere , judicareque , Sextus
 Festus indicat De verborum signifi-
 catione ; suntque Papiriani illius
 plebisciti ex Scaligeri restitutione verba
 hæc : *Quicumque Prætor posthac factus*
erit , qui inter cæveis jous dicet ,
Tres viros capitaleis Populum rogato : iique
Tres vires capitaleis , quicumque posthac facti
erunt , sacramenta exigunto , judicantoque ,
codemque joure sunt , uti ex legibus ,
plebeique Sciteis exigere , judicare , esseque
oportet . Cæterum cognoscebant Triumviri
 capitales ut plurimum de servis ,
 furibus , & aliis hominibus vilioribus ,
 & apud Columnam Mæniam eodem
 puniebant , ut alibi diximus . Oppressa
 postmodum , & ad unius arbitrium
 redacta Republica , quæ potestas pe-

2 lib. 5. Annal.

a lib. 58.

b l. 1. ff. de
Off. Præfes.
dei Urbi.

c l. 2. §. cum-
que 27. ff. de
O. I.

d l. 2. §. &
hæc omnia
ff. de O. I.
Dion. Cass.
lib. 49. in fin.

e Annal. 1. 6.

nes populum fuerat , apud Imperato-
res esse cepit ; qui etiam dederunt Præ-
fecto Urbi jus quærendi de criminibus,
& in fontes pro admissi modo animad-
vertendi *b* . Sane Præfectos Urbi sub
regibus fuisse , quibus ipsi absentes cu-
ram Urbis commendarent , constat ;
quod institutum fuisse a Romulo Dio-
nysius Halicarnasseus lib. 2. auctor est ;
& Tacitus annalium 6. Postea aliis
Magistratibus provisum fuit , ne ab-
sentibus Consulibus necesse esset Præ-
fectum creare *c* : & tamen apud Li-
vium lib. 3. mentio est Fabii Præfecti
Urbi creati absentibus Consulibus ; ut
videatur hoc arbitrarium fuisse , & re-
ceptum aliquando , ut utroque absente
Consule Præfectus crearetur *d* : idque
confirmat etiam Tacitus scribens: *Antea*
profectis domo Regibus , ac mox Magistra-
tibus , ne urbs sine Imperio foret , in tem-
pus deligebatur , qui jus redderet , ac su-
bitis mederetur *e* . Augustus autem pri-
mus , quod ex eodem Tacito discimus ,
perpetuum hunc Magistratum fecit ,
quod cæteri Imperatores sequuti sunt .
Quoque plures partem administranda Rei-
publicæ caperent , nova officia excogitavit :
curam operum publicorum , viarum , aqua-
rum ,

*rum, alvei Tiberis, frumenti populo divi-
dundi, Præfecturam Urbis, Triumviratum
legendi Senatus, & alterum recognoscendi
turmas equitum f; quæ omnia sic acci-
pio, ut præsentibus quoque Magistra-
tibus intercedere Præfectum voluerit
his rebus, & curis tumultuariis, qui-
bus absentibus Magistratibus vacare
consueverat g, quæque imperio magis,
quam jurisdictione continentur, &
ad quietem Civitatis, ac ad populares
exemplo cohibendos pertinent. Ideo
pleraque his similia officio Præfecti
Urbi sub titulo Pandectarum adscri-
buntur. Nam per antiquæ consuetu-
dinis vestigia Præfecturam Urbis pau-
latim ad hæc pervenisse apparet: &
hæc ratio est, ob quam delicta maxi-
me a Præfecto puniuntur. Nam cre-
dibile est, huic potissimum curæ an-
tiquitus intendisse Præfectum, ut com-
missa absentibus magistratibus, quo-
rum de ea re notio esset, crimina e
vestigio vindicaret, & seditionum ma-
teriam in primis tolleret, ac abrogaret:
quibus omnibus adstipulatur Tacitus:
*Pari ignominia Valerius Ponticus afficitur,
quod reos, ne apud Præfectum Urbis ar-
guerentur, ad Prætorem detulisset: interim*
*spé-**

Svet. in
Augusto
cap. 37.

g Gell. lib.
14. cap. 2.
Halicarn.
lib. 6.

5. Annal.
lib. 14.

7 lib. 6. Ge-
nial. di-
cap. 20.

k. Epist. 12.

1 Sat. 13.

*specie legum mox prævaricando ultionem e-
lusurus h.* Cæterum quanto in honore
posterioribus temporibus habiti fuerint
Præfecti Urbis, cognoscitur ex iis,
quæ de hoc Magistratu uberrime con-
gessit Alexander ab Alexandro i. Hi
autem non semel Custodes Urbis ap-
pellantur a Seneca k: *Lucius Piso Ur-
bis Custos, cujus officio tutela Urbis conti-
nebatur; & Juvenalis l;*

*Hæc quota pars scelerum, quæ Custos
Gallicus urbis*

*Usque a lucifero donec lux occidat, au-
dit.*

m. l. 1. ff. ad
S. C. Sylla-
nium.
Cujac. lib. 1.
Observa. 18.

n. l. 1. ff. de
off. Præf. Vi-
gil.

Sunt tamen quædam crimina, quo-
rum cognitio ad Præfectum Urbi non
pertinebat: veluti cognitio de domi-
no a familia occiso, quæ ex S. C. Syl-
laniano fuit nominatim commissa Præ-
tori Urbano sub Augusti Imperio, Do-
labella, & Syllano Consulibus, anno
ab Urbe condita 762 m; & cognitio
de incendiariis, furibus, raptoribus,
& receptatoribus ab eodem Augusto
nominatim tributa fuit Præfecto Vigi-
lum n; quæ omnia puto contigisse e-
xemplo veteris Senatus consulti, quo
singulorum criminum cognitio Magi-
stra-

stratibus hinc inde mandabatur , ut dixi : cujus Senatus Consultum ea ferme verba esse solebant : *Dent operam Consules , ne quid Respublica detrimenti capiat* O. Unde Cicero in Catilin. *Ad mortem* , inquit , *te Catilina duci jussu Consulis jampridem oportebat ; habemus enim Senatus consultum in te , Catilina , vebemens , & grave . Non deest Reipublicæ consilium , neque auctoritas hujus Ordinis . Nos , nos , dico aperte , Consules desumus . Decrevit quondam Senatus , ut L. Opimius Consul videret , ne quid Respublica detrimenti caperet . Nox nulla intercessit . Mox interfectus est propter quasdam seditionum suspensiones C. Gracchus clarissimo Patre natus , avis majoribus : occisus est cum literis M. Fulvius Consularis . Simili Senatus consulto C. Mario , L. Valerio Coss. permissa est Respublica . Num unum diem postea L. Saturninum Trib. Pleb. , & C. Servilium Prætozem pœnaremorata est ? Et Sallustius in conjuratione ejusdem Catilinæ ait : Itaque quod plerumque in atroci negotio solet , Senatus decrevit , ut darent operam Consules , ne quid Respublica detrimenti caperet . Ea potestas per Senatum more Majorum Magistratui maxima permittitur ; exercitum parare , bellum gerere , coercere modis omnibus socios , at-*

que

• Sigon. lib.
1. de antiq.
jure civ.
Rom. c. ult.
lib. 3. de an-
tiq. jur.
Prov. c. 10.

que cives , domi militiaeque summum imperium , atque iudicium summum habere . Aliter sine populi jussu nulli earum rerum Consuli jus est . Accedit Cæsar : Decurritur ad illud extremum , atque ultimum Senatus Consultum , quo , nisi pene in ipso Urbis incendio , atque in desperatione omnium salutis , latorum audacia , numquam ante discessum est . Dent operam Consules , Praetores , Tribuni Plebis , quique Consulares sunt ad urbem , ne quid Respublica detrimenti capiat p .

p de Bello
civilib. lib. I.

*De Magistratibus Provincialibus,
apud quos jura Carcerum anti-
quitus erant.*

C A P U T XXII.

Aristoteles, quem, excepto Platone, haud scio, an recte dixerim principem philosophorum (ut cum Tulio de Finibus loquar) in magnis, & opulentis familiis ait ministeria esse distincta, ita ut singuli singulis tantum muneribus præpositi sint: ut alii veluti dispensatores sint, alii cellæ penuariæ culinæ alii, alii rei vestiariæ, alii aliis rebus præfecti; quorum cuique sua, & a cæteris separata curatio est. At in domibus pauperum necesse est, ab uno plura munera sustineri, ut idem sæpe sit & coquus, & pistor, & unctor, & tonsor, qualem idem Philosophus ait fuisse Gladium Delphicum ^a. In Urbe, tamquam in domo splendida, & opulenta, Magistratuum munera distincta erant; ita ut alii civilia, alii criminalia judicia exercerent. In

^a lib. 1. Politic. cap. 2.

Pro-

Provinciis, tamquam in tenuioribus familiis, Proprætores, aut Proconsules, aut denique Præsides, legati Cæsaris erant, quasi gladii Delphici: omnium enim Magistratum Urbanorum vice fungebantur; quæque Romæ varios habebant iudices, ea omnia in Provinciis ad officium Præsidis pertinebant *b*. Equidem scio, ut Urbs Roma habuit Senatum, Consules, Tribunos Plebis, ita & alias Civitates habuisse pro Senatu Curiam, pro Consulibus Duumviros, pro Tribunis plebis Defensores plebis, vel defensores tantum *c*: verumtamen circa hæc non moramur, cum hi Municipiorum, non populi Romani magistratus sint, apud quos non erat, nisi levis quædam criminum cognitio; majora enim ad Præsidem remittebant *d*. Cæterum Provinciales Magistratus, qui regendæ provinciæ præerant, vel Proconsules erant, vel Proprætores, aut Præsides; cujus denominationis consuetudinem Sigonius in quatuor tempora distribuit: unum ab institutione Provinciarum usque ad L. Pisonem Trib. Pleb.; alterum a Pisonē ad L. Syllam Dictatorem: tertium a Syl-

b l. 6 in aliquam ff. de off. Proconsul. l. lex omnibus. l. omnia l. sed licet ff. de off. Præs. d.

c l. in hæc. Cod. de Nationibus. Novell. 15. de Defens. civit. Cujac.

d l. defensores 7. Cod. de defens. civit. l. defensores 5. Cod. Theod. de ex lib. reis.

a Sylla ad C. Cæsarem Dictatorem ;
 Postremum a Cæsare ad Augustum Im-
 peratorem e. Horum autem omnium
 ea summa est , Provincias singulas
 sub Romana ditione constitutas Pro-
 consulares , aut Prætorias sub Repu-
 blica dictas fuisse ; Imperio autem con-
 fecto , aliæ Populi Romani , aliæ Cæ-
 saris factę sunt ex divisione , quam Au-
 gustus Imperator primus excogitavit
 non tam serio , quam in specimen li-
 bertatis , pro captanda populi bene-
 volentia f. Manente itaque Republica ,
 ita se res habuit , ut qui Consul pridem
 fuisset , Consularem , qui vero Prætor
 fuerat , Prætoriam potestatem nancisce-
 retur , & diceretur Proprætor : donec
 Republica in Monarchiam mutata ,
 qui a Principe mittebantur , Præsides ,
 & qui a Populo , Proconsules adhuc
 dicti sunt : quo pertinent duo illi Pan-
 dactarum Tituli , quorum alter de Of-
 ficio Præsidis , alter de Officio Pro-
 consulis inscribitur ; & amplius Ve-
 nulejus g , *Accusare* , inquit , *non li-*
cet legatum Imperatorium , idest Præsidem
Provincia . Sed non puto istas separatio-
nes Provinciarum observasse sequutos
Principes , & Provincias pacatas Se-

e lib. 2. de
 antiq. jur.
 Provin. ca. 1.

f Dion. lib.
 53. Strabo
 lib. ult. Sve-
 ton. cap. 47.
 in Augusto.

g l. hos ac-
 cusare 12. ff.
 de Accusat.

natui, & Populo reliquisse, cum Svetonius, & Dion citatis locis attestentur, ipsum Augustum sæpe Provincias permutasse; & possit quis existimare nihilominus ita postea obtinuisse, ut quicumque in Provincias populo olim relictas ab Augusto mitterentur, etiam a Principe veteri illo nomine appellarentur Proconsules: quod innuit Ulpianus de Legato Proconsulis agens *b*: *Sicut autem, inquit, mandare, & non mandare est in arbitrio Proconsulis; ita adimere mandatam jurisdictionem licet quidem Proconsuli, non autem debet inconsulto Principe hoc facere.* Quorsum tamen hæc spectat Orationis? Quia soli Præsides antiquitus gladii insignia a Principibus obtinebant, quo gladio merum imperium designabatur *i*. Postea vero ex recentiorum Imperatorum auctoritate (quorum fit mentio in Pandectis nostris) Proconsules quoque gladii potestatem habuerunt, non quidem ut eo accingerentur, sed ut in fontes ex vi meri imperii gladio animadvertere possent *k*: gladius namque meri imperii erat insigne in judiciis rerum capitalium, ut in pecuniariis hasta. D. Cyprianus: *Et inter togas, pace rupta, forum litibus mugit*
in-

a l. solent §. 1. ff. de off. Proconsulis &c.

i Scip. Gentil. de Jurisd. li. 3. c. 2.

k l. illicitas §. qui universas ff. de off. Præsidis.

insanum. Hasta illic, & gladius, & car-
nifex præsto est l. Cur autem gladius
 tam celebris sit etiam in supplitiis, ne
 solum ad nobilitatem instrumenti re-
 feras, sed magis ad acumen. D. Hi-
 larius Episcopus Pictaviensium Com-
 mentario in Matthæum: *Gladius*, in-
 quit, *telorum omnium acutissimum est, in*
quo sit jus potestatis, & judicii severitas,
& animadversio peccatorum. Atque hac,
 ut puto, ratione motus Ulpianus ait m:
 si quis damnatus fuerit, ut in eum
 gladio animadvertatur, non securi, vel
 telo, vel fuste, vel laqueo, vel aliquo
 alio modo, sed gladio tantum animad-
 verti oportere: quod sic accipiendum
 puto, ut ne jussu quidem Præsidis pæ-
 næ sententia comprehensæ genus vel
 augeri, vel immutari ullatenus que-
 at, cum Proconsulis Tabella senten-
 tia sit, quæ semel lecta neque au-
 geri littera una, neque minui potest;
 sed, utcumque recitata est, ita pro-
 vinciæ instrumento refertur, ut Appu-
 lejus scribit lib. 5. Floridorum, ad fi-
 nem. Quamobrem Antonius Caracal-
 la, in cujus conspectu Papinianus per-
 cussus est, & a militibus occisus, per-
 cussori securem adhibenti dixit; *Gladio*

l. lib. 2. Epis-
 stol. 2.

m. l. aut da-
 mnum §. 1.
 ff. de penis.

te excqui oportuit meum jussu ; ut Spartianus prodidit in Caracalla . Ex his infertur , quod , quemadmodum jus gladii meri imperii erat insigne , ita & qui jus gladii habebant , quæ meri imperii sunt , sibi vindicarent , hoc est causarum criminalium cognitionem , & animadversionem , ex quibus merum imperium constat *n* . Consequitur hinc , veriore esse Interpretum opinionem statuentium , carceris custodiam ex causa admissi criminis adhibitam meri imperii esse , tum quia (cum a præparatione ad præparatum , & contra *o* , ratiocinari soleamus) cujus est jus gladii ad animadvertendum in facinorosos homines , ejus esse videtur jus detrudendi eosdem in carcerem , ut in illos animadvertatur *p* ; tum quia , quemadmodum ea , quæ specialiter lege , vel Senatus consulto , vel constitutione principum tribuuntur , mandata jurisdictione non transferuntur , utpote quæ meri imperii sunt *q* ; ita Justinianus Cæsar fatetur , potestatem detrudendi in carcerem reos mandata jurisdictione non transire *r* ; profecto non aliam ob causam , nisi quia jus detrudendi reos criminum in carcerem ad

n l. imperium 3. ff. de Jurisdic.

o Ordinarii Cod. de Rei vend.

p l. imperiū 9. ff. de Jurisdic. &c.

q l. 1. ff. de off. ejus &c.

r §. si vero etiā. Auth. de exhiben. reis.

ad merum imperium accedit. Sunt tamen, qui id negent, ea adducti ratione, quod Defensoribus (Magistratibus scilicet Municipalibus) Civitatum, saltem ex recentioribus constitutionibus, concessum sit, ut audiant leviora crimina, & castigationi competenti contradant; & eos, qui in majoribus criminibus capiuntur, detru-
dant in carcerem *§*. Nihilotamen minus Municipalibus Magistratibus non competere jus gladii, perspicuum est, & in confesso apud omnes *†*. Verum solutio ex eodem apparet textu; siquidem Magistratus Municipales possunt in carcerem conjicere reos non ex vi imperii, sed potius modo quodam executivo, ut Præsilibus, vel Proconsulibus postea sub fida, & idonea prosecutione rei hujusmodi contradantur, ut ab Honorio, & Theodosio rescriptum est *¶*. Quam ob rem in Villis, & vicis ad id haberi carceres scimus, non quod ibi judicent quemquam, sed ut servatum remittant ad superiorem magistratum; ut de Christo Domino a Judæis factum est, qui etsi confessi fuerint, sibi non licere occidere quemquam, attamen ad eum vinciendum

§ *audient*
Auth. de
defens. civit.

† *Magistra-*
tibus *12. ff.*
de judic.

¶ *Defenso-*
res *5. Cod.*
Theod. de
exhib. &
transmitt.
Reis.

acceſſerunt . Itaque Magiſtratus Populi Romani , qui ad regendas Provincias mittebantur cum mero Imperio , jus habebant reos in carcerem deducendi .

*De Liſtoribus, ſeu Satellitibus,
Ingenui ne fuerint, an libertini;
& de eorum officio.*

C A P U T XXIII.

Accenſum, viatores, apparitores, liſtoresve pro modo jurisdictionis, lege, aut moribus datos Magiſtratui fuiſſe, neminem fugit. Nam qui vocationem in jus habebant, his accenſus dabatur, viatores, apparitores; qui prehenſionem, liſtoribus utebantur *a*; quia Accenſus vocationis erat inſigne; liſtor vero prehenſionis. Quoniam itaque ſimulacrum jurisdictionis caput habet in Magiſtratibus poſitum, manus item, pedesque conſtitutos in miniſteriis, cum de capite, ſeu Magiſtratibus dictum ſit, ordo poſtulat, ut de Miniſteriis agamus, hoc eſt de ſatellitibus. Equidem ſcio, Petrum Gregorium Tholoſanum Conſultiſſimum, & Erudiſſimum Virum proſiteri, plura eſſe ſatellitem vocabula *b*; fre-

a Gellius l. 13. cap. 12.
Sigon. lib. 2.
De antiq. jur. Prov. cap. 1.

b lib. 47.
Synagm. c. 40. n. 4. & ſeq.

e lib. 1. Regum cap. 19.

d lib. 1. E-lector c. 23.

e lib. 6 De-
ca 1. 3. lib. 3.
cap. 8.

quentius tamen apud Auctores illud receptum est, ut Lictores, vel Statores appellentur, ut Satellites dicuntur in Sacris Paginis c: *Misit ergo Saul Satellites suos, ut custodirent eum, & interficeretur mane.* Nonius Marcellus a ligando dictos Lictores putat; & cum Nonio idem sentit Valgius Rufus in secundo librorum, quos inscripsit De rebus per Epistolam quæsitis; eo quia ligo, ligere, & ligui fuerit antiquis; ut frico, fricui, frictum, plico, plicui, plictum; quemadmodum advertit Lipsius more suo d; ut miretur, quod Tyro Tullius Marci Ciceronis libertus Lictores a limo, vel licio dictos malit: quamquam sint, qui existiment, lictorem, quasi legis actorem dictum esse: *Lictor, viro forti adde virgas, & in eum primum lege age;* Livius: & Valerius Maximus: *jusso Lictore lege agere* e. Quibus tamen neque manum porrigo, neque pedibus in sententiam eo: etenim aliud est allusionem, aliud vero derivationem indagare. Æque controversa est apud auctores eorundem Lictorum origo: nam Livius noster Romulum, cæteris Regiæ potestatis insignibus adhi-

bi-

bitis, etiam duodecim Lictores instituiffe testatur; quod tamen Plinius Tullo Hostilio tribuit *f.* Porro qua *f lib. 9. c. 19.* conditione Lictores fuerint, liberi, an servi, dubitat Lipsius loco allegato; & pro liberis tabellam dat; ita tamen, ut nomine liberorum ingenuos intelligat; quod probare non possum (venia petita.) Nam quod arguit pro ingenuis ex Livio nostro lib. 11., nihil plane ad rem facit: *Quatuor, & viginti lictores apparere Consulibus, & eos ipsos plebis homines; nihil contemptius, neque infirmius, si sint qui contemnant. Mehercules quod dicantur plebis homines esse lictores, non probat, ingenuos esse magis, quam libertinos. Minus obstat, quod de Gemello opponit ex Valerio Maximo g. Æque flagitiosum illud g lib. 9. c. 1. convivium, quod Gemellus Tribunicus Viator ingenui sanguinis, sed officii intra servilem habitum deformis, Metello Scipioni Consuli, ac Tribunis plebis magno cum rubore Civitatis comparavit. Etenim illud singulare fuit in Gemelli persona: nam cum potuisset domi suæ instituere lupanar stupris nefandissimis sædum, mirum certe non est, ex ingenua conditione ad servile viatoris officium de-*

clinaſſe; quare Valerius dicit, Gemelum ingenui ſanguinis intra ſervilem habitum officio viatoris viliffimo ſe deformafſe, quod ne iis quidem temporibus viatoris miniſterium viris ingenuis conveniret. Itaque magis probò, liſtores non fuiſſe umquam ingenuos, ſed ſemper ex libertina conditione deſumptos; quod Lipſius ad Taciti tempora reſtringit, aut paulo ſupra, ſcilicet ab eo ævo ex libertinis, aut libertis delectos liſtores fuiſſe; quod ex eodem Tacito maniſeſtiſſimum putat *b.* *Hinc*, ait, *plerumque tribus, decurias, miniſteria Magiſtratibus, cohortes etiam in Urbe conſcriptas eſſe. Etenim frequens Senatus ſub Claudio habitus eſt, ut adverſus male meritos revocandæ libertatis juſ patronis daretur; cui quidem parti adverſantes nonnulli opponebant; Hinc tribus, decurias, miniſteria magiſtratibus, & Sacerdotibus, cohortes etiam in Urbe conſcriptas; & plurimis equitum, pleriſque Senatoribus non aliunde originem trahi.* En itaque quam longe deducit ſingula Tacitus, quæ ad propinquiora tempora Lipſius reſtringit. Perdiu enim receptum Romæ erat, ut libertini homines magi-

lib 13. Annal.

gistratibus, & sacerdotibus ministerio essent. Hinc Livius lib. 9. *Potitiagens*, inquit, *cujus ad aram maximam Herculis familiare sacerdotium fuerat*; servos publicos ministerii delegandi causa solemnia ejus sacri docuerat; & lib. 43. *Censores signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, & dimissis servis publicis, negaverunt, se quidquam negotii publici gesturos*. Paterculus lib. 2. *Injecto in collum loro, in carcerem Minturnensium jussu Duumviri productus est, ad quem interficiendum missus cum gladio servus publicus*. Unum est, quod ob stare nobis videtur, vetus S. C. a Frontino de aquæ ductibus relatum; quo servos publicos a licitoribus diversos fuisse probatur: ait enim; *Place-re Senatui, eos, qui aquis publicis præ-essent, cum ejus rei causa extra Urbem essent, lictores binos, & servos publicos ternos, architectos singulos, & scribas, & librarios, accensos, præconesque totidem habere, quot habent ii, per quos frumentum plebi datur*. Dicimus tamen, ibi servos publicos a licitoribus separari, tum quia servi publici ad singula Magistratuum ministeria adhibebantur, quod luculenter Pignorius noster ostendit; tum quia Comites formarum (sic enim ap-
pel-

i Balengët.
De Imper.
Rom. lib. 5.
cap. 20.

pellabantur, qui usibus aquarum publicarum præerant) ut ullam vix imaginem jurisdictionis præferebant, ita lictorum, præter pompam, ad reosprehendendos usu non indigebant i. Propterea lictorum ex libertinis electorum consuetudo vetustissima fuit; quod patet ex Hirtii loco lib. 1. De Bello Alex. in quo de Conjuratone in Q. Cassium Segatum: *Cassius eos, qui nominati erant conscii cædis, jubet comprehendendi; nec diu moratur dolorem suum, quin eos interfici jubcat. Minutium libertis tradit excruciantum; item Calpurnium Salvianum, qui profitetur judicium. Et hoc evidentius ex Tullio in Pisonem deduco: Togula, inquit, lictoribus ad portam præsto fuerunt, quibus illi acceptis, sagula rejecerunt, & catervam Imperatori suo novam tribuerunt. Redierant enim ex bello, ideoque sagati. Neque sane dubitandum est, quin de libertinis Tullius sit accipiendus: etenim toga donabatur, qui modo majori (ut dicimus) seu solemnī manumittebatur, ut patet ex Quintiliano k. An vero, ait, majus in hoc putamus momentum, ut circumverteres mancipium, aut si una voce liberum esse jusseris, quam si habitum, stola-*

k Declam.

lamque dederis, quod ne manumissis quidem omnibus contingit? Imo Tertullianus l: Oro te, si famulum tuum libertate mutaveris, quia eadem caro, atque anima permanebunt, quæ flagellis, & compedibus, & stigmatibus obnoxia retro fuerunt, idcirco ne eadem pati oportebit? non opinor. Atquin & vestis albæ nitore, & aurei anuli bonore, & Patroni nomine, ac tribu, mensaque honoratur: & Plautus m: At candidatus cedit hic mastigia; loquitur de Olympione villico jam liberto. Ut autem probo, albam togam, tamquam communio rem civium vestem, libertis in usu fuisse domestico, ita cum ad officium aliquod publicum adsciscerentur, vestes mutasse indicat apertissime Theodosii Magni lex anno 382. lata, agentis: *Officiales quoque, inter quos statuta complentur, ac necessaria peraguntur, uti quidem penulis jubemus, verum interiorem vestem admodum cingulis observare; ita tamen, ut discoloribus quoque palliis pectore contegentes, conditionis suæ necessitatem ex huiusmodi agnitione testentur n.* Quod autem de veste discolori Theodosius ait ab officialibus adhibenda, cum quid iussu Magistratuum exequuntur, id eleganter confirmat Petronii locus, ubi

l De resur-
rect. carn.
cap. 57.

m in Cas-
na Aq. 2,
Scen. 8.

n l. 1. Cod.
Theod. De
habitu, &c.

• in Satyri.
• cap. 57.

• Collumel.
de re rust. l. i.

• Gell. lib.
12. cap. 3.

ubi de furto per Lancem, & Licium agit: *Intrat stabulum præco cum servo publico, aliaque sane non modica frequentia, facemque fumosam magis, quam lucidam quassans; & paucis interjectis: Nec longe a Præcone Ascylos stabat, amictus discolori veste o; Neque objicias, de viatore, Præconeque Petronium loqui: præterquam enim quod viatorum, lictorumque arctissima affinitas est, nisi quod illi vocationem in jus, isti prehensionem habebant p, accedit, viatorem ibi pro lictore esse accipiendum; nam ex Collegio viatorum lictor deligebatur q: ait enim Arbiter, viatorem attulisse secures; quæ profecto a lictoribus, non a viatoribus deferrebantur. Nec infrequens est viatorum pro lictoribus usurpatio: nam Latinus Pacatus; *Nec otiosa viatoris manus plebem verberare submovebat, &c.* & tamen submovere turbam non ad viatorem, sed ad lictores pertinuisse, nemo est qui nesciat. Cæterum non est prætereundum, quod Petronius ait, servum publicum pro lictore adhibitum fuisse, cui Livius, & alii respondent citatis locis; & hoc ipsum Tullius longe antea dixit Philipp. 3. *Quos Antonius**

tonius deliciarum causa loris in convivio cædi jubebat a servis publicis. Igitur quia lictores non paulo ante Taciti tempora ex libertinis deligebantur, sed vel in ipso hujusce ministerii exordio. Quid enim servi publici erant tum in Urbe, tum in Provinciis, nisi servi, quos populus Romanus, aut Civitas mandabat, ut eorum ministerio, & opera magistratus uterentur? Ex his, quæ hætenus dicta sunt, velim intelligamus, quod Ulpianus de officio Proconsulis respondit, neminem Proconsulum statores suos habere posse, sed vice eorum militum ministerio in Provinciis fungi: quorum verborum sensus est, Proconsulem non posse habere statores domesticos, atque a se in id ministerium constitutos, quemadmodum de statoribus privatis est mentio frequentissima apud Tullium ad Familiares. Etenim statores suos dixit Ulpianus proprios, & privatos, ut alibi dixerat idem Ulpianus, eum, qui jurisdictioni præest, neque sibi jus dicere posse, neque uxori, vel liberis suis, neque libertis, vel cæteris, quos secum habet. Et ratio priorum est, ne forte ad obsequium

Pro-

* Varro lib.
7. de Ling.
lat. l. in cæ-
tum 6. ff. de
R. D. t. 1.
§. servum
ff. de quæst.

f. l. obser-
vare 4. §. 1.
ff. de off.
Proconsul.

* l. qui ju-
risdictioni
ff. de juris-
dict.

Proconsulis tamquam domestici statores hujusmodi reos vel facile elabi fernerent, vel excruciant, vel pecunias a miseris extorquerent, vel demum ne plus quam satis oneraretur Provincia, si enormem domesticorum gregem statorum loco Proconsul adduxisset. Igitur Statorum vice militibus uti debebat, idest officialibus, ut bonus Accursius quoque interpretatur. Eodem sensu, ac alibi Tertullianus: *In reos Majestatis, & publicos hostes omnis homo miles est*; nempe officialis jure, & ministerio fungitur. Jam vero Officiales hujusmodi, qui Provincialibus Magistratibus inserviebant, Brutiani appellabantur. Nam cum Annibal Poenus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas Populo Romano adversas pugnavisset, primi totius Italiae Brutii ad Annibalem desciverunt. Id Romani ægre passi, postquam Annibal Italia decessit, superatique Pæni sunt, Brutios ignominiae causa non milites scribebant, nec pro sociis habebant, sed Magistratibus in Provincias euntibus parere, & præministrare servorum vicem jusserunt. Itaque si sequebantur Magistratus, tamquam
in

in scenicis fabulis, qui dicebantur Lorarii; &, quos erant iussi, vinciebant, aut verberabant. Publici namque servi vel a Provinciis, unde adducti, appellabantur, ut Brutiani, Cyprii, vel a Ducibus, qui vicerant, quive adduxerant, ut Corneliani, Portiani, & his similes. Quod si tandem aliquando munera lictorum quaeramus; hæc tria esse Lipsius testatur; submotionem, animadversionem, præitionem. Addamus, si lubet, quartum, nempe prehensionem; nisi majoris, animadversionem continere prehensionem quoque. Et sane præter fasces, atque secures, quæ Magistratum erant insignia, lictores habuisse etiam funes, patet ex Tullio pro Rabirio. *Lictor, colliga manus*. Idemque in Catilinaria 4. *Cum filium ejus Impuberem ligatum a Prætoris missum in carcerem necandum esse dixit*: Et Seneca x: *Eadem catena universos circumdedit, alligatique sunt etiam qui alligaverunt*. Sed de hoc infra, ubi de modo adducendorum reorum uberius dicemus. Illud solummodo addendum puto, lictores unum habuisse, qui cæteris aliquo modo præerat, & Proximus

* Gell. lib.
10. cap 3.

* lib. 1. de
tranquil. c.
10.

lictor appellabatur, sive quod carior, quam reliqui, Magistratui esset, eique semper præsto occurreret, sive quod inter reliquos sui ordinis primus apparet: unde primus Lictor a Tullio ad Q. Fratrem dictus est: nisi si quis proximum primo adjunctum putet, & quasi secundum: quod non placet Turnebo *y*. His tamen omnibus officit factum a Fl: Josepho proditum de Tiberio, qui cum Macroni imperasset, ut injiceret Agrippæ vincula, is a prætorianis, ita ut erat purpuratus, in vincula tractus est *z*. Solvimus tamen expeditissime: ut enim stante Romana Republica per Triumviros, Urbisve Præfectos vincula, & pænæ per lictores ingerebantur, nisi forte in castris per milites, ac Centuriones; ita postquam Reipublicæ summa cessit unius imperio, atque libidini, qui Princeps, & Imperator diceretur, omniumque Magistratuum munia usurparet, non jam Triumvirorum, lictorumve opera, & ministerio, sed plerumque per centuriones, tribunos, milites vincula, & supplitia inferre solitus fuit, quia speciem judicis induere non poterat, ad vim dominationis conversus,

y lib 11. Ad-
veri. cap. 9.

z lib 18. c. 8.

ſus, ut Taciti verbis utar *a*. Unum
pro cunctis, quod a Pilati militibus
Servatorem nostrum vinctum, & Cru-
ci ſuffixum omnes Euangelistæ ſigni-
ficant.

a Annal. lib.
in fine.

*Quibus modis reus ad Carceres
cogi posset.*

C A P U T XXIV.

SI reus præsens sit, & omnino de admissio crimine appareat, nec non si constet iudici, ubi ille lateat delinquens, per lictores eum esse apprehendendum, luce meridiana clarius est *a*. Neque interest, utrum in publico deprehendatur, an domi suæ: nam quod quidam existimarunt, non licuisse olim domo extrahere reum, id falsum est: regula enim, quæ id vetat, ad causas civiles, non ad crimina pertinet *b*. Dummodo loco sacro non protegatur, ut ex jure Asylorum proditum est, quod De remediis vitandi Carceris in Secunda Parte ostendemus. Præsentem vero cum dico, non eum intelligo, qui coram sit, sed qui sub eo Iudice sit, apud quem criminale iudicium institutum fuerit *c*. Ut autem apprehendere reum nihil aliud erat, quam exhibere; ita nemo exhibere reum potest.

a l. 2. & 3.
Cod. De exhib. reis.

b L'perique
18. ff. de In
jus vocando.
l. nemo 103.
ff. de Reg.
juris.

c Inst. Cod.
De prescrip.
pt. longi
temp. Con-
nan. lib. 3.
cap. 14. n. 9.

terat, nisi iussus præcessisset illius, qui
jusquærendi de crimine haberet; aut
nisi persona fuisset, cui id muneris de-
mandatum, ut rei apprehenderentur,
de quibus diximus Capite proximo:
Excipiuntur tamen duo casus. Alter
est, si tua intersit; veluti si furem ex-
hibeas, vel debitorem fugitivum, vel
adulterum: quod ideo placuit, quia
in mora periculum est *d*. Secundus
casus est, ubi lex ipsa id permittit, pu-
ta in latronibus, & grassatoribus noctur-
nis, desertoribus militiæ, falsariis, aut
in fragranti crimine deprehensis *e*.
Quod si reus præsens non sit, tunc
duos casus distinguendos esse arbitror:
Primum, si non constet, quo loci de-
gat, ac latitet; quo casu edictali in-
jus vocatione opus est, quam Citatio-
nem nostrates appellant. Est autem
ea nihil aliud, nisi edictum Magistra-
tus, quo reus vocatur, ut, die dicta,
compareat, & se a crimine, quo im-
petitur, purget. In mitioribus delictis
domum mitti solet per viatores, ap-
paritores, executoresque, & Citatio
ad informandum, vel excusationes
proponendas vulgo dicitur: In graviori-
bus criminibus vero e publico loco per

d l. 56. §. 1.
ff. de furtis.
l. 10. §. 16.
ff. quæ in
fraud. l. 16.
ff. ad l. Jul.
de adul.

e l. 1. 2. Cod.
quando li-
ceat, &c.
l. 1. Cod. De
falsa mone-
ta. Gail. lib.
1. Obierv. 54
n. 3.

f. Jodo. Ba-
hiud. Prax.
cap. 13.

g l. 1. §. 4. §.
ff. de requir.
1015.

Tibicinem fieri solet, & *Proclama* ver-
naculo sermone nuncupatur; quasi
Proclamatio: est enim a verbo pro-
clamo, quod est palam, & valde cla-
mo, ut apud Grammaticos usitatissi-
mum est *f.* Porro citatio isthæc legi-
timis edictis fieri per trinundinum so-
lebat; ut, si reus compareret, lege
interrogaretur; sin minus, bona ejus an-
notarentur, & obsignarentur; quæ,
si reversus fuisset intra annum, seque
purgasset, recipiebat: sin minus, post
annum in fiscum cogeabantur, neque
recuperabantur, etiamsi innocentiam
probare posset; quod tamen hodie apud
nos receptum non est. Annus vero ex-
inde computabatur, ex quo annota-
tio vel edicto, vel alio simili modo in-
notuisset *g.* Ut autem hæc annotatio
bonorum, siue obsignatio ab aula re-
cessit; ita in ejus locum annotatio
personæ relata est, quam Forenses
Veneti *Signaturam Banni* appellant,
sed veteribus non ignotam. Nam
Svetonius in Caligula; *Cum ad sagi-
nam ferarum muneri præparatarum*, in-
quit, *carius pecudes compararentur*, ex
noxius laniandos annotavit: & *custodiarum*
seriem recognoscens, nullius inspecto elogio,
stans

*stans tantummodo intra porticum mediam, a calvo ad calvum duci imperavit h. Neque tamen obsignatio ista bonorum incivilis videri potest. Nam & in pecuniariis causis, si reus die dicta in jus non venisset, actor mittebatur in possessionem bonorum ejus, quæ Ex primo Decreto appellatur in Scholis: scilicet ut contumacia absentis excutiatu-
amissione rei suæ: cujus tamen non prius incipit per longum tempus dominium capere is, qui ex hac causa in possessionem missus est; quam ex Secundo Decreto a Prætorè Dominus constituatur i. Verùm ne ab eo, quod propositum est, longe aberret Oratio, secundum casum expendamus. Est autem, cum Judex absentem quidem reum certo loco habitare scit, alterius tamen Provinciæ: quo casu scribet Judex ad Præsidentem ejus provinciæ, ut reum cum prosecutione idonea ad se remittat; quod requirere reum interpretor k. Quemadmodum contra illud a quibusdam observari solet, ut, cum cognoverint, & constituerint, remittant illum cum Elogio ad eum, qui Provinciæ præest, unde is homo est l. Itaque cum reus absens sive re-*

b cap. 13.

*i l. si finita
15. §. Julia-
nus ff. De
D. J.*

*k l. solent
7. ff. de cu-
stodia recy-
rum.*

*l l. non du-
bium 11.
§. ff. co-
dem.*

quisitus sit, siue non, soleat cum prosecutione idonea remitti, non re-quisitus autem cum prosecutione, & elogio; operę pretium facturum me puto, si de prosecutione, & elogio aliqua non inutilia proponam. Jam vero a Persecutione, vel Prosecutione (neque puto laborandum esse, num prosecutio legendum sit potius, quam persecutio) Prosecutores dictos esse nemo non videt, quos vernaculo idiomate *Guardias* appellamus, quive publico nomine, ac mandato prosequabantur ea, quę terra marique transmittiebantur de loco ad locum *m*. Unde Cassiodorus de Prosecutoribus frumenti mentionem faciens ait, eorum periculo non esse imputandum, si illud vi tempestatis perjerit; inquit enim: *Propositum nostrę pietatis est injuste periclitantium sublevare fortunas: Quia quod aliena vi constat impositum, trahere non possumus ad delictum. Iniquum est enim, ut hominis vitio deputeretur, quod ejus voluntate non regitur; & illud imputetur periclitanti, unde raro datur evadere. Atque ideo sublimitas tua Prosecutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias destinati, lacrymabili nos adiunctione pulsasse co-*

* Gothfred.
ad Rub.
Cod. Theo-
sol. De an-
nona, &c.

gnoscat, dum susceptum onus promovissent in pelagus, adversis flatibus fuisse susceptum: ubi fatiscente compage trabium, omnia vis undarum absorbuit: nec quicquam miseris de aquarum nimietate, nisi solas lacrimas restitisse. Unde illustris sublimitas tua, presenti auctoritate commonita, modulationem tritici, quam sub hac sorte periisse probaverint, supradictis Prosecutoribus sine aliqua faciat cunctatione reputari. Crude litatis enim genus est ultra naufragium velle deservire: & illos ad dispendia cogere, quibus inopem vitam probantur immatura pericula cessasse n. Porro si ad res publicas deducendas prosecutores isti adhibebantur, hi vel ex Curialium numero, vel ex Palatinis deligebantur, quorum personale munus erat o. Si vero ad reos criminum transmittendos milites a Præsidente, vel a Proconsule forte fortuna vocabantur, hi proprie, & apposite milites dicti erant, ut Gothofredus notat p: quibus omnibus eleganter respondet Symmachus in Epistolis q. Elogium vero secundum Hotomianum, erat testificatio de certo homine, ut de inquisitione criminum alicujus rei, quæ ad Magistratum, cujus de ea re notio est,

lib. 4.
Var. Epist. 7.

o. l. ult. §. 3.
ff. de munere-
ribus. &c.
l. 48. Cod.
De cursu
publ. 2. Co.
Theod. De
Judæis. l.
161. Cod.
Theod. de
Decur.
p. in l. 7.
Cod. Just.
De Defens.
civit.
q. lib. 10.
Epist. 40.

r cap. 44.

mitti solet; quod Briffonius Informationem appellat: unde Tertullianus in Apologetico; *Vestros enim jam contestamur actus, qui quotidie judicandis custodiis præsideris, qui sententiis elogia dispungitis, tot a vobis nocentes variis criminum elogiis recensentur* r. Et ad Scapulam. *Prudens etiam missum ad se Christianum cum elogio, negans, sine accusatore se auditurum secundum mandatum &c.* Amabo, secundum quod mandatum? mehercule secundum illud, quod ab Imperatore dabatur Præsidibus; cum provincias sibi demandatas fusciperent; de quibus loquitur Martianus de Judiciis publicis, cujus non possum non referre integrum responsum: etenim mirum in modum cum textu Tertulliani convenit, ubi ait: *Divus Hadrianus Julio secundo ita rescripsit, & alias rescriptum est, non esse utique epistolis eorum credendum, qui quasi damnatos ad Præsidem remiserunt. Idem & de Irenarchis præceptum est: quia non omnes ex bona fide elogia conscribere compertum est. Sed & caput mandatorum extat, quod Divus Pius, cum Provinciæ Asiæ præerat, sub edicto proposuit; ut Irenarchæ, cum apprehenderint latrones, interrogent eos de*
so.

sociis, & receptatoribus; & interrogationes literis inclusas, atque obsignatas ad cognitionem magistratus mittant. Igitur qui cum eo elogio mittuntur, ex integro audiendi sunt, etiamsi per literas missi fuerint, vel etiam per Irenarchas perducti. Sic & Divus Pius, & alii Principes rescripserunt, ut etiam de iis qui requirendi annotati sunt, non quasi pro damnatis, sed quasi re integra, queratur, si quis erit qui eos arguat. Et ideo cum quis examinationem negotii faceret, juberi oportet venire Irenarcham, & quod scripserit exequi. Et si diligenter, ac fideliter hoc fecerit, collaudandum eum. Si vero parum prudenter, non exquisitis argumentis, simpliciter denotare, Irenarchas minus retulisse. Sed si quid maligne interrogasse, aut non dicta retulisse pro dictis eum compererit, vindicet in exemplum, ne quid & aliud postea tale facere molia-
tur f. De iisdem Elogiis loquitur Suetonius loco supra allegato. Elogium itaque est criminis comperti asseveratio, & quasi damnatio rei: unde per translationem exhereditatio filiorum a Parentibus facta Elogium non uno loco appellatur. Ita de D. Paulo Apostolo Actuum Apostolorum 23. legitur, ad Felicem Præsidentem cum
Elo-

f. l. Divus 6.
ff. de custod.
reor.

2 l. 1. §. i.
dem 9. ff. de
Carb. Edicto
l. 37. §. Sazja
ff. de legat.
3 l. 4. Cod.
Theod. de
legit hered.
l. 28. Cod.
de Judais.

u. l. nullus
Cod. de ex-
hib. reis.

Elogio missum fuisse ab Anania Principe Sacerdotum. Quidquid sit, illud certissimum est, in criminalibus causis numquam a captura reorum causam esse inchoandam. Cōstare igitur prius debet de delicto, & ex indiciis de delinquente etiam. Si tamen reus sit de fuga suspectus, consistet oportet, saltem summarie, de hac fugæ suspitione, & postea detineatur; quod decretum a nonnullis appellatur *Cautē ducatur*: a quo tamen abhorre se per litteras ad me scripsit Joannes Guidoizzi inter hujusce Serenissimi Domini Assessorum eruditione, ac legali prudentia celebratissimus Vir; eo sane omine infauisto, quod his vocibus usus fuerit Proditor pessimus: *Tenete eum, & ducite caute*. Jam autem ligati, secundum ea, quæ diximus Capite superiori, in carcerem deducebantur rei. Apud nos tamen qui rei ex Decemvirali Decreto in vincula conjiciebantur, obducto capiti pallio trahebantur: res quidem veteribus non ignota: quandoquidem de Tito Sabino Majestatis reo Tacitus ait x; *Trabebatur damnatus, quantum obducta veste, & adstrictis faucibus niti poterat, &c.*

x Ansal. 4.

Qui.

*Quibus remediis tædia subeundi
Carceris vitarentur ; quorum
occasione plura de Origine Asy-
lorum .*

CAPUT ULT.

Non me latet, receptissimum
esse in jure nostro, judicen-
tis potestatem tum in civili-
bus, tum etiam in crimina-
libus causis in invitos quoque referri :
quod tamen intelligendum esse, nisi a
lege sit definita exceptio aliqua, qua
impune ab obedientia judicis debita de-
clinetur, certo certius est. Hinc verum
utique est, reum criminis vel invitum
posse ad carceres rapi, nisi tamen loci
religione ab juris executione immunis
sit, & exemptus, quod jus Asylorum
ab Interpretibus dictum est. Primum,
qui Asylum olim aperuerit, Cadmum
Thebarum Conditorem extitisse, fide
historica proditum est^a; ad quod quis-
quis confugisset sive liber, sive servus si-
ne ullo discrimine tutus erat. Quicquid
tamen ille senserit, certissimum est ex
Sa-

^a Alex. ab
Alex. lib. 3.
Genial. diet.
cap. 20. ubi
Tiraguetus

Sacris litteris, ante Cadmum fuisse Asy-
lorum jus institutum, cum sex Urbes
Moyſes in præſidium, & tutelam fu-
gitivorum, qui nolentes ſanguinem
alterius fudiſſent, Divina præceptio-
ne designaverit *b*. Id vero ipſam The-
barum originem aliquot annis utique
præceſſit, cum Cadmus primis Judi-
cum Hæbreorum temporibus floruerit,
qui nempe Moyſem illius legis aucto-
rem ſubſequuti ſunt *c*. Non deſunt ta-
men, qui cum Herodoto lib. 2. a Pro-
gnatis Herculis aliquanto poſt Aſylum
primo institutum aſſerant; idque in-
nuit Servius 2. *Æneidos* ad illud Vir-
gili: *b*

Et jam porticibus vacuis Junonis Aſylo.
Et ante illum Statius lib. 7.

*Fama eſt, deſenſos acie poſt buſta pa-
terni*

*Numinis Herculeos ſedem fundaſſe nepo-
tes.*

Quod templum Miſericordiæ dica-
tum fuiſſe, Samuel Petitus poſteritati
mandavit *d*. Certe poſt hoc in Rhetæo
litore fuit Aſylum Ajacis, de quo idem
Servius in 6. *Æneid*.

Hunc

b Numer.
cap. 35.

c Dionyſ.
Petav. part.
1. cap. 9.

d In legibus
Atticis lib.
1. Tit. 1.

*Hunc egomet tumulum Rhetæo in litore i-
nanem
Constitui.*

Et in Sygæo Asylum Achillis, teste Strabone lib. 3. Quorum exemplo Romulus, & alii Asylum aperuere, quo accedentes impunitate gauderent. Neque minus certum est, subsequenter a Romulo temporibus, ubique fere gentium Asylorum jus invaluisse; quod tamen non ubique locorum, nec temere, sed in ipsis potissimum Deorum aris constituere: idque primo a Molossis, & Samothracibus factum fuisse, testis Plutarchus in vita Themistoclis, & Pauli Æmilii; ac Diodorus Siculus lib. 11, & sequenti; quo fortasse respexit Juvenalis, ubi pro sanctissimis, inviolatisque aris, aras Samothracum posuit.

*..... jures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras, contemnere fulmina
pauper
Creditur, atque Deos, Diis ignoscenti-
bus ipsis.*

Cum

Cum vero apud Græcos percrebuisse
 licentia, atque impunitas Asylæ sta-
 tuendi, intra quæ non pessima tan-
 tum servitia, sed obæratæ etiam ad-
 versus creditores, suspectique capi-
 talium criminum recipiebantur; ne-
 que ullum satis validum imperium
 esset coercendis seditionibus populi,
 flagitia hominum, ut cæremonias
 Deorum, protegentis, hinc ipsorum
 pleraque a Tiberio sublata; iis solum
 relictis, quæ aut majore religionis spe-
 cie, aut certioribus niterentur initiis;
 qua de re prolixè Tacitus annalium 3:
 Fecit hoc idem paulo ante & Augu-
 stus de Ephesini templi Asylæ, quod
 ad stadium usque ab Alexandro produ-
 ctum fuerat; ne sc. (ait Strabo l. 14.) pro-
 posita impunitatis spes facinoribus cau-
 sam daret. Hinc ad statuas confugere,
 vel ad imagines Principum in injuriam
 alterius fuisse prohibitum, Callistratus J.
 C. testatur *e*. Cum enim leges omni-
 bus hominibus æqualiter securitatem
 tribuant, merito visum est, injuria
 potius alterius, quam suæ defensionis
 gratia ad statuas; vel imagines Prin-
 cipum confugi; nisi si quis in vincu-
 lis, vel custodia detentus a potentiori-
 bus

e l. capitali
 28. §. ad sta-
 tuas 7. ff. de
 penis.

bus ad hujusmodi præsidium confugerit; his enim venia tribuenda est. Ne autem ad statuas, vel imagines quis confugiat, Senatus censuit; eumque, qui imaginem Cæsaris in invidiam alterius prætulisset, in vincula publica coercendum Divus Pius rescripsit *f*. Verumtamen antequam hæc Senatus consulta, & Constitutiones Principum ederentur, certissimum est, statuas, & imagines Cæsarum jus Asyli habuisse, & in militaribus signis, ut præsentia numina coli conluevisse; arasque etiam in Castris erectas illis fuisse *g*. In Urbe vero tantæ religioni, ac venerationi habitas æque constat, non modo ut extrahere, rapere, violare eos, qui ad eas confugissent, easve prætulissent, sed ne conflare quidem eas, ac vendere sine capitis periculo liceret. Hos enim in maiestatis crimen, iudiciumque vocari voluere, si Principum statuas, & imagines consecratas vendidissent *h*. Quod si consecratæ non fuissent, citra piaculum vendebantur: etenim non videri contra Maiestatem fieri ob imagines Cæsaris nondum consecratas venditas, Severus, & Antoninus rescripse-

f l. Senatus consulto 38. ff. de iniuriis,

g Tacit. lib. 14. Veget. li. 2. cap. 5. 6.

h l. qui statuas ff. ad l. Jul. Majest.

¶ non con-
trahit in f.
ff. eod. tit.

¶ l. in mo.
licis ff. de
cont. Empt.

psere *i*. Sed & illud temperamentum additum est; ut; quamquam specialiter; & per se vānire statuæ Principum non possent; domus tamen; vel horti; vel prædii venditioni accedere sine discrimine possent *k*. Quod tamen dubitatione primum non caruit. Enimvero Falanio Equiti Romano objectum ab accusatore Cornelius Tacitus lib. 1. narrat, quod; venditis hortis; statuam Augusti simul mancipasset; quamquam is Tiberii rescripto periculum aufugerit; quo non ideo contra religionem fieri Consulibus rescripsit; quod effigies Augusti; ut alia Numinis simulacra venditionibus hortorum; vel domuum accederent. Iisdem quoque temporibus L. Ennium Equitem Majestatis postulatum; idem Auctor lib. 3. refert; quod effigiem Principis ad promiscuum usum argenti vertisset; quem tamen inter reos recipi; Attejo Capitone Jurisconsulto contra sentiente; Tiberius vetuit. Plane eo Imperante; in judicium adductum quemdam; Majestatisque accusatum Svetonius cap. 58. Tiberii prodidit; quod Statuæ Augusti caput dempsisset; ut alterius imponeret; damna quoque eo; hoc genus

calumniæ paulatim eo processisse, ut hæc quoque capitalia essent, circa Augusti simulacrum servum cæcidisse, vestem mutasse, nummo vel anulo effigiem impressam latrinæ, aut lupanari intulisse. Unde Seneca lib. 3. de Beneficiis narrat, Tiberio imperante, Prætorium quendam virum in anulo insculptam Cæsaris imaginem habentem, cum matellam sumpisset, Majestatis postulatam, quod imaginem obscænis admovisset. Ut autem, tamquam e diverticulo in semitam redeamus, Regum quoque statuis jus Asylorum fuisse concessum, probat insignis locus Livii nostri lib. 23. ubi refert, Decium Magium, Cyrenas tempestate delatum, securitatis gratia ad Ptolomei Regis statuam confugisse. Sed & Heroum quorundam simulacris jus idem apud Athenienses præstitum, ex Plutarcho didicimus in vita Thesei; quemadmodum apud Romanos Militari- bus signis: unde Munatius Plancus, quo seditiosorum militum se furori subtraheret, militaria signa complexus est. Tacitus annalium I. Et de alio Ammianus Marcellinus prope finem lib. 25. Quando vero apud Romanos id

moris inductum fuerit , ut Cæsarum statuæ Asylum præberent , nemo , quod sciam , hætenus definivit . Ejus tamen rei origo satis deprehendi potest ex Dione Cassio lib. 47. ubi narrat , a Triumviris templum Julio Cæsari exstructum , cujus ad statuam ibi cunctis perfugium esset . Ante enim in liberâ Republica , præter unum Asylum Romuli , ut placuit ibidem Dioni , veletiam Dianæ Aventinæ , ut Halicarnasseo l. 4. nullum aliud Asylum fuisse constat. Hæc inter Ethnicos communi fere omnium gentium consensu servata ad Christianos etiam fuere postmodum traducta , ingenio tamen potius , quam ullius legis sanctione . Nam cum Constantinus Magnus Christianam religionem amplexus sit anno Christi 310. , nulla tamen exinde lex reperitur , quæ de Ecclesiarum immunitate quicquam præceperit ante annum 414. , quo Honorius , & Theodosius generaliter statuere , nemini licere confugientes ad ad Ecclesias Sacrosanctas abducere ; ea conditione , ut , si quis contra hanc legem venire tentasset , sciret , se Majestatis crimine esse retinendum^l. Porro ultima , quæ in corpus juris relata est

l. 1. 2. Cod.
de his qui ad
Eccles.

est constitutio, Justinianum Cæsarem auctorem habet, anno 536. qua adulteris, homicidis, aliisque id genus delinquentibus jus Afylorum denegatur *m.* ex quo textu notabile est, jus Afylorum fuisse primo in oppressorum subsidium introductum, licet postea ad reos etiam tractum, deductumque fuerit: non enim, ut ibidem ait Justinianus, possibile est utrumque tueri cautela sacrorum locorum, & lædentem, & læsum. Hæc Afylorum immunitas, licet apud Ecclesias haberetur per quingentos, ac triginta sex fere annos, non nisi Cæsarum rescriptis promota, nulla Ecclesiastica sanctione per totum illud tempus subnixata fuit, qua ad universas impetii Provincias extenderetur. Nam licet Ilerdense Concilium anno 507. canonem protulerit adversus clericos, qui servos, sive discipulos ab Ecclesia extraxissent: illud sane Concilium Ilerdæ, quæ est Urbs Tarraconensis Hispaniæ, celebratum est, postquam illæ Provinciæ a Romano Imperio se se subduxerunt: deinde nulla adversus laicos innovatione facta, clericos tantum Ecclesiasticæ auctoritatis censura

*m. Auth. de
Mand. Prin-
ci. cap. 11.*

m c. 19. nul-
lus 17. q. 4.

p c. 1d con-
stitutum
ead. q. & c.

p c. sicut an-
tiquitus 17.
q. 4.

q c. frater. c.
ad Episcop.
c. metuen-
tes. c. uxor
ead.

r c. inter a-
lia 6. c. pe-
nult. & ult.

coercuit *n*. Verum quinque post an-
nos in Concilio Aureliensi, quo tem-
pore ipsæ quoque Gallie sui juris eva-
serant, statutum est, ut ab Ecclesiæ a-
triis, & domo Episcopi reos extrahe-
re nullo modo liceat *o*. Certum igitur
est, idque manifeste ostendit Historia
usque ad annum 850., Ecclesiarum im-
munitatem tum laicorum, tum Eccle-
siasticorum Principum consensu fuisse
promotam, & per varia tempora di-
versimode fuisse servatam. Ut vero a
synodicis constitutionibus ad Pontifi-
cum sanctiones progrediar, habemus
Circularem, ut vocant, Epistolam
Nicolai primi, qui circa annum Domi-
ni 858. scripsit Episcopis, qualiter Ec-
clesiarum immunitas servanda sit *p*. Se-
quitur Gelasius II. anno 1118. qui plu-
ra circa idem Asylorum jus cavit, at-
que constituit *q*. Post prædictos can-
ones ante annum 1200. emissos pro-
diere plures subsequentes summorum
Pontificum Constitutiones, seu Decre-
tales Epistolæ; veluti Innocentii Tertii,
Gregorii Noni, & Joannis 22. ut videre
est in libris Decretalium sub Rubrica
de Immunitate Ecclesiarum *r*; quibus
omnibus partim statuta ab Antecessori-
bus

bus firmantur , partim vero excipiuntur delicta atrociora . Ad extremum promulgavit Gregorius 14. Bullam anno 1591. die 17. Junii , quę totam A-
fylorum Sacrorum materiam exacte adeo complectitur , ut jam ad priores Canones respiciendum amplius minime videatur . Sed de his alibi.

F I N I S.

THE
OFFICE OF THE
SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON, D. C.
JANUARY 10, 1900
TO THE
HONORABLE THE SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON, D. C.
FROM
THE
HONORABLE THE SECRETARY OF THE
NAVY
WASHINGTON, D. C.

RECEIVED

2

I N D E X

Primæ Partis

De Carcere.

A

- A**ccensus quis pag. 213.
Accursus carpitur in explicando male mansionis vocabulo. 42
Accusator, & reus eodem carcere clausi. 94.
Adulteræ apud Cumæos propalam Afino delatæ. 108
Ad Agnatos deduci quid. 149
Alba Latinorum Urbs pro carcere adhibitæ. 91
Alendorum pauperum in carcere modus. 162
Alimenta vinculis a quonam præstentur. 160
Ancus Martius Carceris primus auctor. 18
Annotatio quæ, & quotuplex. 228
Antoninus & Gordianus pœnam carceris perpetui abrogarunt. 62
Anulati servi qui. 141

I N D E X.

<i>Apollonii Tyanæi factum refertur.</i>	64
<i>Appuleii locus explicatus.</i>	27
<i>Arca quid.</i>	24
<i>Arca apud Tullium pro carcere.</i>	43
<i>Asylorum perstricta Origo, & progressus.</i>	235
<i>Atrium carceris quale.</i>	22
<i>Arrestum quid apud nos.</i>	94
<i>Audientia Episcopalis quare sic dicta.</i>	153
<i>Augusti lex de pudicitia.</i>	125
<i>Augustus fecit primus Præfetti Urbi Magistratum perpetuum.</i>	200
<i>Anrelius Prudentius explicatur.</i>	49

B

B <i>Aronii sententia de Robore refellitur.</i>	32
<i>Brachii secularis mentio quo sensu usurpata a Canonistis.</i>	83
<i>Brissonii mendum de Commentariensibus.</i>	181
<i>Budæus carpitur ubi statuit, criminum persequendorum jus ad Prætorem Urbanum pertinuisse.</i>	193

I N D E X.

C

CAdavera debitorum creditoribus oppi-
gnorata. 100

Capitales Triumviri quando electi. 197

Carcer vindex scelerum quo sensu apud
Tullium. 4

Carcer sanctus dicendus ne sit. 13. 14

Carcer rusticus qualis. 67

Carcer Castrensis quis, quæ forma ejus.
69.

Carcer in causa civili adhibitus. 104

Carcer Monasterii nomen. 155

Carceres in Circo a Claudio confecti. 1

Carceris custodia an ad merum imperium
spectet. 210

Carceris allusio. 1. 2.

Carceris definitio. 3

Carnificinæ teterrimæ exemplum. 40

Castra & Pretorium pro carcere assignata.
86

Castrense munus quid. 82

Catena carceris qualis. 80

Caudex quare dictus. 34

Centumviralis carcer. 114

Centumvirorum judicium, & Tribunal. 119

Civitas pro carcere datur. 91

Classici quare sic dicti. 174

Codex robustus quid apud Plantum. 33
Co-

I N D E X.

<i>Codex vinculi genus.</i>	34
<i>Columna quid apud Tullium Pro Sextio.</i>	105
<i>Columna Mœnia quid.</i>	28
<i>Commentarienses qui.</i>	181
<i>Commentariensis 30. quoque die Judici in-</i> <i>sinuabat, quæ ad carceres spectarent.</i>	184
<i>Confinatio quid, & quando receptus u-</i> <i>sus ejus.</i>	88
<i>Correctio legis de pœna præcipitationis.</i>	40
<i>Cornicularii qui dicti, & quam varie.</i>	181
<i>Cujacii conjectura de alendis vinetis refel-</i> <i>litur.</i>	169
<i>Custodes Urbis qui.</i>	202

D

D <i>Amnatio in metallum quæ pœna.</i>	53
<i>Debitorum addicti creditoribus ex le-</i> <i>ge Sacra, & prophana.</i>	97
<i>Decas Ephorum Carcer.</i>	153
<i>Decanicorum significatio, & usus.</i>	154
<i>Decoctores qualiter coercerentur jure novo.</i>	109
<i>Differentia inter Latumias, & Lapidina-</i> <i>nas.</i>	51
<i>Differentia inter carcerem perpetuum, & tem-</i> <i>porarium.</i>	55
<i>Drui Petri Carcer examinatur.</i>	78.79
<i>Di-</i>	

I N D E X.

<i>Divisio carceris ex Platone.</i>	96
<i>Domus privata pro carcere assignata.</i>	87
<i>Duumvirosum officium quale.</i>	198
<i>Duodecim Tab. Lex de nexis.</i>	99

E

E <i>Adem pena reus, ac custos Carceris puniebantur.</i>	186
<i>Ecclesia alit carcere clausos.</i>	165
<i>Ecclesiastici Carceris species Decanica.</i>	154
<i>Ecclesiastici locus de potestate maritali.</i>	125
<i>Edictalis in jus vocatio.</i>	227
<i>Edictum Servilii adversus creditorem negligentem debitores.</i>	98
<i>Egeni, & pauperis discrimen.</i>	172
<i>Ægroti antiquitus curabantur in Æde Æsculapii.</i>	151
<i>Elogia quo sensu dicta.</i>	67.232. 233
<i>Equuleus quid apud Scriptores.</i>	45
<i>Ergastula quid, & quam varia fuerint.</i>	134
<i>Exempla damnatorum perpetuis vinculis.</i>	59
<i>Exempla furiosorum violenta morte creptorum.</i>	147
<i>Expenditur novo sensu locus Festi.</i>	41
<i>Ex-</i>	

I N D E X.

<i>Explicatur Ulpianus in l. 7. ff. depositi.</i>	42
<i>Extensio in Tabula quid.</i>	47
<i>Extraordinaria coercitio quid apud Pau- lum.</i>	106
<i>Euangelium Matthæi de Zonis illustratum.</i>	107
<i>Explicantur quedam rescripta de carceris pœna.</i>	60. 61

F

F <i>Abiola Nosocomiorum Auctrix.</i>	150
<i>Feræ ab iis aluntur, qui illas clau- serunt.</i>	166
<i>Fida & idonea prosecutio quid.</i>	211
<i>Fidejussoribus reum committere quid.</i>	93.
	94
<i>Flaminii Circi origo.</i>	113
<i>Forma vinciendorum reorum in Ergastulis.</i>	139
<i>Fuga pro exilii specie.</i>	92
<i>Fragmentum l. 12. Tab. de alendis vin- etis declaratur.</i>	167
<i>Frumentarii mensores.</i>	161
<i>Furiosi vincti.</i>	143
<i>Furiosorum custodia apud Græcos.</i>	144
<i>Furiosi cura denegabatur Agnato a Græ- cis.</i>	145

I N D E X.

G

G Alero viridi notati Decoctores apud Gallos. 116

Gallorum mos de neſtendis debitoribus. 98

Gentilis Doctrina circa metalli pœnam. 53

Gellii locus a Rævardo illustratus. 99

Gladius imperii inſigne. 208

Gladii jus apud quos. ibid.

Gradus, Census, Vestiſtæ diſtinguebat Ordines in Urbe. 175

Gregorii Tholoſani diviſio carceris. 119

Græci alebant pauperes vinctos. 169

H

H Adriani lex adverſus decoctores. 116

Hadrianus ſuſtulit Ergaſtula. 137

Hæſta centumviralis. 114

Hæſta Jurisdictionis civilis inſigne. 209

Hæraclius primus poteſtatem civilem, & criminalem Eccleſiæ tribuit. 157

Hermogeniani reſponſum illuſtratum. 173.

& ſeqq.

Hicroſolymitanus carcer qualis. 22

Horologiorum uſus quando eſſe cœperit. 28

Ho-

I N D E X.

Horæ qualiter antiquitus distributæ. ibid.

Honorii & Theodosii rescriptum cum Plutarcho collatum. 94

Horatii Flacci locus de cibariis servorum. 138

Horatii Flacci locus de alendis vinctis. 168

I

I*nauditum damnare quid apud Ulpianum. 128*

Incendiariorum, dominorumque a familia occisorum materia Præfecto Urbi deman- data. 202

Infames & Inopes coercebantur a Præto- re. 54

Imperium merum Romæ apud Præfectum Urbi. 53

Informationes vulgo quid. 67

Interior pars carceris qualis. 23

Impugnata lectio Carceris Centumviralis. 120

Injectio in carcerem ex causâ civili omni- bus magistratibus compete- bat. 189

In opus metalli nemo ad tempus damna- tur. 53

Inquiritur impulsiva causa legis Julæ de cessione bonorum. 108

I N D E X.

<i>Joseph primus in carcerem conjectus.</i>	18
<i>Isaia locus de debitoribus Nexis.</i>	97
<i>Judices quæstionis qui apud Ascomini.</i>	190
<i>Judicium de Moribus quid.</i>	126
<i>Judicum quæstionis duæ species.</i>	193
<i>Julii Mansueti occidentis in bello Patrem excusatio.</i>	133
<i>Judicia Centumviralia quæ.</i>	114
<i>Julia lex de cessione bonorum.</i>	107
<i>Juramentum quando exigebant Tribuni.</i>	199
<i>Jus vitæ & necis in filium unde.</i>	130
<i>Juvenalis locus illustratus.</i>	19

L

<i>Lance & licio furtum quærere quid?</i>	220
<i>Lata fuga quid.</i>	91
<i>Leges quando esse ceperint.</i>	16
<i>Latomiæ quid, & earum origo ex Tullio.</i>	27. 49
<i>Lautumarius quid apud Tullium.</i>	56
<i>Lætorix legis causa impulsiva.</i>	146
<i>Legati quare sancti dicantur.</i>	11
<i>Lex 12. Tab. de præcipitationis pœna.</i>	39
<i>Lex Item apud S. quæstionem ff. de injuriis explicatur.</i>	45
<i>Lex 28. ff. de pœnis illustratur.</i>	62. 63
<i>Li-</i>	

I N D E X.

<i>Libera custodia quid.</i>	85.86
<i>Liberti ergastulis detenti.</i>	137
<i>Libellus, aut libella quid.</i>	162
<i>Lictores, seu satellites ingenui ne fuerint, an libertini.</i>	213
<i>Lictorum origo controversa.</i>	214
<i>Lictorum & militum discrimen.</i>	83
<i>Licini Ruffini lex illustrata.</i>	105
<i>Lignea custodia quid apud Plantum.</i>	33
<i>Lipsii locus de Satellitibus refellitur.</i>	215
<i>Livii locus nova interpretatione illustratus.</i>	

I 2 I

<i>Locus Tullii in Vatinius explicatus.</i>	15
<i>Lorini conjectura suspecta.</i>	78
<i>Lucani & Tusci agri Ergastulis destinati.</i>	
138	
<i>Lucretii locus de Saxo Tarpejo.</i>	35

M

M <i>Ala mansio tormenti genus.</i>	42. 43.
44	
<i>Mala mansio nova interpretatione illustrata.</i>	45
<i>Manumissi modo solcmni Togam gestabant.</i>	
218	
<i>Mansiones quid.</i>	47
<i>Manilii locus de militibus custodientibus reum.</i>	80

Ma-

I N D E X

86	<i>Manus militaris quid & quotuplex.</i>	pag.
	82	
137	<i>Mamertini carceris constructio.</i>	21
162	<i>Mamertinus carcer quare privatus.</i>	30
an	<i>Mamertini vox unde.</i>	26
213	<i>Mars antiquitus Mamertis Nomine de-</i>	
211	<i>signatus.</i>	26
8	<i>Metalli damnatio quæ.</i>	52
101	<i>Metalli pœna ad quam partem imperij</i>	
33	<i>referatur.</i>	53. 54.
135	<i>Milites carcerum custodes.</i>	76. 77.
atq.	81.	
	<i>Militaris custodia a carcere distincta.</i>	
	95.	
ma	<i>Ministerium Ergastularium quale.</i>	141
	142.	
3	<i>Morum judicium quid.</i>	123
	<i>Modus custodiendorum reorum in castris.</i>	
	73. 74.	
	<i>Muri civitatum quare sancti.</i>	111
43	<i>Mumre quid apud Sallustium.</i>	33
	201	

I N D E X.

N

N <i>Antea status duplex.</i>	pag. 8.
<i>Nervus quid.</i>	44
<i>Nexi quando apud Romanos ceperint.</i>	98.
<i>Nosocomiorum origo.</i>	150. & seqq.
<i>Notorium quid.</i>	68
<i>Notores apud Senecam quid.</i>	68
<i>Nota iniusta iis, qui Ergastulo continebantur.</i>	140
<i>Notio criminum apud Consules & Praetores.</i>	90
<i>Numerus militum custodientium carceres.</i>	77
<i>Numerus militum auctus in reo custodiendo.</i>	78
<i>Numa Pompilii lex adversus homicidas.</i>	191.
<i>Numerus iudicum qui sortito eligebantur.</i>	195.

I N D E X.

O

O Berati quonam carcere custodirentur.	pag. 115
Oblatio filiorum quid apud Marliamum.	130.
Occidendi filii jus qualiter Patri datum.	130.
Officiales discolori veste utebantur.	219
Officium Commentariensium quale.	184
Onobatis quid.	108
Optiones quid.	76
Optionum ratio quæ.	183
Orchestrae proximus locus Senatorum in Theatro.	178
Ordo judiciorum in criminibus persequendis.	193
Ordines Civitatis a Servio Tullio.	173
Origo carceris duplex.	16
Origo Civitatum unde.	17
Origo Latomiarum.	49
Origo Ergastulorum.	134
Ostracismus quid.	93

P Arabolani qui.	pag. 151
P Paries quid.	33
P Patria potestas quæ antiquitus.	127
P Pauper quis proprie dicatur.	162
P Pistrinensis ergastuli institutio.	135
P Pecunia zonis olim delata.	107
P Perpetuus carcer quando ceperit.	58
P Perpetui carceris pœna quando sublata.	59.
P Petri Victorii Explicatio de Robore.	38.
P Pontificis Maximi eligendi forma quando instituta.	6
P Plinii locus in Epistolis enucleatus.	81
& seqq.	
P Platonis leges contemporaneæ l.l.	12
Tab.	147
P Plauti locus de Latoniis.	51
P Plutarchus cum legibus nostris collatus.	12. 94.
P Pomponii intellectus in l. 12. De O. I.	196.
P Porcia & Sempronia lex Civium favore.	100.
P Præcipitatio quid.	36
Præ-	

I. N D C E V X I

Præcipitandorum reorum modus duplex.

36.

Præcipitatio ubique gentium recepta.

39.

Præcipitatio pro deductione in humiliorem locum.

40.

Prætor Urbanus non habebat merum imperium.

53.

Prætor cur posset in Latumias damnare, non in Metallum.

55.

Prætoria potestas vel manus Prætoris quæ.

82.

Prima Civitas quando edificata.

16.

Præfectus Urbi de criminibus cognoscere quando ceperit.

240.

Proclama quid.

228.

Proconsules, Proprætores, Præsides qui, & quæ inter eos differentie.

206.

Prolectarii qui.

174.

Provinciales Magistratus, apud quos cura carcerum antiquitus erat.

205.

seqq.

Pulsis libra vinculis data.

169.

Pulsifagii Romani dicti cur.

170.

I N D E X.

Q

- Q**uadrans pro mercede Balneatoris
pag. 164.
- Qualiter milites cum ipso reo vincirentur
in carcere. 80
- Quatuordecim gradus dabantur Civibus
Romanis in Theatro. 178
- Quæ custodiæ reis victis appositæ. 75
- Quæ personæ Ergastulis continerentur.
136.
- Quæstiones publicæ quæ, & quando insti-
tutæ. 190
- Quæstionem constituere quid significet apud
Pomponium. 197
- Quæstores Parricidii qui, & quare sic
dicti. 190
- Quinam Milites carceribus præpositi.
81.
- Quinquaginta aureos non habens pauper
dicebatur. 137.
- Quos Cives respiceret Porcia, & Sen-
tencia lex. 101
- Quando cuique liceat rem propria aucto-
ritate apprehendere. 227

I N D E X.

R

R Accimationes circa Ergastulorum ma-	
teriam.	pag. 134
Registrum quid.	76
Rei cur Magistratibus custodiendi da-	
rentur.	86. 87
Rei in Castris extra Portam Decuma-	
nam puniebantur.	71
Rei civiles vinciebantur jussu Prætoris,	
Criminales jussu Consulis.	118
Relegatio simplex, & relegatio in Insu-	
lam qualiter differant.	91
Relegatorum in Insulam exempla.	91
Remissio reorum de loco ad locum qualiter	
fieret.	67.
Robur quid.	32
Roboris & Tarpeii Saxi differentia.	35.
& seq.	
Robustum quid.	24.
Romuli lex de Potestate Maritali.	125.
Rhodigini locus de carcere debitorum.	
112.	
Rubrica de Officio Præsidis, & Officio	
Consulis cur distincta.	207
Roscia lex adversus decoctores.	116

I N D E X I

S

S acer textus Genes. 4. explicatur.	pag. 17
Sacer textus de reo intra propriam domum Carceris loco.	89. 90
Sacer textus Levit. 24. de Carcere Castrensi.	70
Salarium Commentariensium quale, & a quibus solveretur.	186
Sancti usurpatio quotuplex.	10. 11
Samuel Petitus in legibus Atticis expenditur de Mala mansione.	44
Sallustii locus in Bello Jugurtino illustratus.	101
Saxi Tarpeii & Roboris distinctio.	36
37.	
Saxum Tarpejum quid.	32. 33
Servi publici qui.	81
Servitutis definitio examinatur.	8
Servi publici denominabantur ab ea Provincia, a qua adducti.	223
Sexcenti Medici publice prepositi.	151
Sillus Italicus de Saxo Tarpejo.	35
Situs carceris Castrensis proponitur.	71
Syllam publicas questiones constituisse quo sensu dictum.	196
Sylla transtulit judicium ab Equitibus Romanis.	ma.

INDEX

<i>manis ad Senatores</i>	197
<i>Sortitiones. Judicium qualiter fierent.</i>	194
195.	
<i>Stativa castra que.</i>	71
<i>Suetonii locus de Elogiis reorum.</i>	68
<i>Supremum ve teribus quid.</i>	28. 29

T

T <i>Aciti locus de Saxi pœna explicatur.</i>	40
<i>Taciti locus de carcere Castrensi enucleatur.</i>	71. & seq.
<i>Tacitus & Tullius cum Pomponio collatus.</i>	196.
<i>Tarpei Saxi forma.</i>	34
<i>Tarpeje puellæ Historia.</i>	35
<i>Tarquinius Superbus Ergastulorum auctor.</i>	134.
<i>Taxatio census quando cepcrit.</i>	175.
176.	
<i>Theatralis lex quando, & a quo lata.</i>	177. & seq.
<i>Tempus ad comparendum datus.</i>	228.
<i>Tertulliani locus de Elogiis reorum.</i>	67
<i>Toletani Concilii Canon de potestate maritali.</i>	123
<i>Tribunorum quot species Romæ.</i>	20
<i>Tri- Tribonian ratio improbata.</i>	132

I N D E X.

<i>Tribunus Vapularis quis.</i>	141
<i>Tribuni Milium pro executione penarum adhibiti.</i>	223
<i>Tullianus carcer quis.</i>	26
<i>Tullus Hostilius Auctor Tulliani.</i>	19
<i>Tullii locus de libella.</i>	163
<i>Turnebus reprobatum circa explicationem vocis Notorii.</i>	68
<i>Typeum Saxum Eleæorum supplicium.</i>	38

V

V <i>Aletudinarium apud Senecam quid. pag.</i>	151
<i>Vapularis Tribunus quis.</i>	141
<i>Viaticum eorum qui Ergastulis contineban- tur.</i>	139
<i>Vetus lex de jure creditoribus dato secan- dorum debitorum.</i>	171
<i>Vindicationis sensus duplex.</i>	4
<i>Vincula publica quando debitoribus injecta. 104.</i>	
<i>Virgines non afficiebantur ultimo supplicio. 199.</i>	
<i>Visionarii qui.</i>	5
<i>Visitatores ab Eugenio IV. instituti.</i>	166
<i>Ugonis adversus Baronium disputatio de carcere.</i>	114
<i>Ulpiani locus declaratur.</i>	52
<i>Ul.</i>	

I N D E X.

Ulpianus in l. 1. ff. de custodia reorum late explicatur. 88

Ulpianus in l. 2. De Sicariis explicatur. 128.

Vossius impugnatur circa Notorii vocem. 68.

Urbani Magistratus quinam essent habentes jus necandorum reorum. 188

Urbis Romæ cum Provinciis collatio. 206

F I N I S.

E R.

SECRET

1944-1945

1993-1994

... ..

20

[illegible]

100

1944

Q. Now, you said that you were not sure whether or not the person was a woman, is that correct?

000000 0000 0000 0000 0000 0000

000

21111

三